

Fondatori: George Bacovia, Grigore Tabacaru (1925)

ateneu

www.ateneu.info
ateneubc@gmail.com

Revistă
de cultură
Nr. 11 - 12
(531 - 532)

• Revistă editată de Consiliul Județean Bacău • Anul 50 (serie nouă) • noiembrie - decembrie 2013 • 3,00 lei •

• Iurie Cebotari – Comunicare

*Sărbători fericite
pentru toți cititorii
și colaboratorii noștri!
La mulți ani!*

Adrian JICU

Sub semnul întrebării.
Constantin Călin
și memoria
interviurilor

pagina 3

Violeta SAVU

O seară și o zi la
Târgul Gaudeamus

paginile 16 – 17

Ioan DĂNILĂ

Apel pentru salvarea
Casei „Vasile Alecsandri”
din municipiul Bacău

paginile 18 – 20

Carmen Mihalache

Fest(in)
pe Bulevard

paginile 22 – 23

Ne ferim să adăugăm un determinant care să fixeze temporal actul editorial-ecclesiastic din 2013, întrucât nu e drept să-l plasăm în hotarele unui singur an. Reflexele evenimentului străpung timpul și ne obligă la conexiuni cu începuturile. „După *Biblia de la București* și *Biblia de la Blaj*, a venit vremea *Bibliei de la Iași*”, a precizat dr. Ștefan Lupu, coordonatorul Departamentului de Cercetare Biblică al Episcopiei Romano-Catolice Iași, pe 1 noiembrie, în cadrul unui simpozion științific organizat la Bacău de Serviciul Județean al Arhivelor Naționale. Să recapitulăm și noi: la 1688 se tipărește la București *Sfânta Scriptură*, prima traducere integrală a *Bibliei*, pentru ca la 1795 Samuil Micu (Clain) să facă același gest cultural la Blaj. Mai sunt cunoscute *Biblia de la Buzău* (1854 – 1856) sau *Biblia de la Sibiu* (1856 – 1858), revizuită de mitropolitul Andrei Șaguna. Au urmat alte reeditări ori diortosiri, în secolul XX și în primul deceniu al actualului mileniu.

Biblia de la Iași (Editura *Sapientia*) trebuie considerată un eveniment excepțional sub toate aspectele. Primul, exterior, ține de prezentarea lucrării ca obiect tipografic: are peste trei kilograme - rezultate din 3118 pagini, format academic, legătură din piele -, cu semn de carte și tipăritură pe hârtie specială (Bibeldruck). Important este, apoi, că sursele traducătorilor sunt textele originale: „pentru *Vechiul Testament*, textul ebraic critic – și adăosurile în aramaică – al cărților acceptate și în canonul ebraic, textul grec al LXX, pentru cărțile excluse de canonul ebraic, dar folosite de diaspora de la Alexandria și creștini, considerate *deuterocanonice* de Biserica Catolică și apocrife de comunitățile protestante, iar pentru *Noul Testament*, textul

Pentru limba noastră

Cultura și spiritualitatea românească, într-un eveniment de excepție: Biblia de la Iași

grec critic” („Nota traducătorilor”, p. 7).

Ediția 2013 beneficiază de câteva instrumente utile cititorului: „Introducere generală în *Biblie*” (pp. 13-14), o „Introducere la *Vechiul Testament*” (pp. 17-21), o altă „Introducere la *Noul Testament*” (pp. 2407-2410), precum și introduceri la principalele grupe de cărți (*Pentateuhul*, *Cărțile istorice*, *Cărțile Profetice*, *Literatura Sapientială*). În același scop sunt așezate în subsolul paginilor explicații ale numelor proprii, ale termenilor biblici, ca și ale unor sintagme ori expresii mai puțin cunoscute. Lateral sunt plasate indicații privind pasajele paralele sau versetele cuprinzând referiri la aceeași temă, același personaj sau la elemente lexicale utile înțelegerii contextului.

Traducătorii – pr. Alois Bulai și pr. Eduard Patrașcu – au atașat câteva anexe necesare îmbogățirii și precizării informațiilor de cultură generală: un tabel cronologic cuprinzând evenimentele biblice și cele istorice, calendarul sărbătorilor ebraice, tabelul sinoptic al evangheliilor, un indice liturgic, hărți și imagini din lumea biblică.

Pentru a proba calitatea versiunii în limba română, reproducem două fragmente din cuprinsul lucrării: I. „Prima **relatare a creației**” (titlu), „¹ La

început^b, Dumnezeu a creat^c cerul și pământul². Pământul era neorânduit și pustiu, și întuneric era deasupra abisului^d, și duhul lui Dumnezeu plutea^e deasupra apelor” („Geneza”, p. 33). În subsol, apar numeroase explicații, dintre care o amintim pe cea din urmă: „^{1a} Prima relatare a creației, atribuită tradiției sacerdotale, *Gen 1, 1-2, 4a*, este mai abstractă și mai teologică și prezintă o clasificare logică a ființelor create după un plan gândit în cadrul unei săptămâni. Ființele încep să existe prin voința lui Dumnezeu, după o ordine crescândă în demnitate, până la om, chipul și asemănarea lui Dumnezeu, încununarea creației” (*ibidem*).

II. „¹ La început era Cuvântul/ și Cuvântul era la^a Dumnezeu/ și Cuvântul era Dumnezeu^b” („Evanghelia după Sfântul Ioan”, p. 2579), cu primele două note din subsol: „^{1a} În greacă, prepoziția *pros* indică direcția unei mișcări. De aceea, mulți exegeți propun: **și Cuvântul era** (orientat, îndreptat în mod dinamic) **spre Dumnezeu**” [...]. Alții înțeleg prepoziția în sensul de *a fi în comuniune cu* [...]. *Biblia* lui Șerban Cantacuzino de la 1688 traduce: **și Cuvântul era către Dumnezeu**.”

^bOrdinea cuvintelor în manuscrisul grec este: *Dumnezeu era Cuvântul*. Deoarece *Dumnezeu* este fără articol, după gramatica limbii grecești este nume predicativ, iar *Cuvântul*, cu articol, este subiect. Prin această afirmație nu se intenționează identificarea *Cuvântului cu Dumnezeu*, ci se indică natura divină a *Cuvântului*” (*ibidem*). Facem

precizarea că și în sintaxa românească substantivul nearticulat este nume predicativ, nu subiect (a se deosebi *Șeful era inginer* de *Șef era inginerul*).

Versiunea în limba română este de dorit a se preschimba „în făclie, în apa vie care tășnește spre viața cea veșnică, în sabia care judecă și provoacă” (P.S.S. Petru Gherghel, episcop de Iași, în „Cuvânt înainte”). Dacă *Biblia* din 1688 a fost piatra de hotar pentru promovarea desăvârșită a limbii naționale ca limbă de cult și deci ca reper esențial în cristalizarea limbii române literare (cu afirmarea normei supradialectale munteneste), *Biblia de la Iași* din 2013 (tipărită în Bacău), destinată și romano-catolicilor de pe văile Siretului, Trotușului și Bistriței, depune mărturie despre continuitatea, vechimea și vitalitatea idiomului românesc vorbit și, de acum, și citit cu smerenia datorată Cuvântului divin.

Ioan DĂNILĂ

Saloanele Moldovei

Ampla expoziție a „Saloanelor Moldovei” din toamna acestui an (manifestare aflată la cea de-a XXIII-a ediție) a fost găzduită în trei galerii (ALFA, „Ion Frunzetti” și Galeria Muzeului de Artă Contemporană a Centrului de Cultură „George Apostu”), fiind un eveniment de autentică ținută artistică. A fost o impresionantă etalare de forțe creatoare, artiști din generații diferite venind cu cele mai reprezentative lucrări ale lor din ultima vreme, spre a oferi privitorului un veritabil prilej de încântare, de bucurie estetică. Pe simeze s-au întâlnit unele dintre cele mai cunoscute și valoroase nume de artiști plastici din țară și din Republica Moldova. În lucrări de pictură, grafică, sculptură, artă decorativă, tradiția, modernitatea și postmodernitatea și-au dat mâna în chip fertil și creativ. A fost o ediție a *Saloanelor* izbită, în care un juriu competent și inspirat a ales, nominalizat și premiat cele mai frumoase și expresive lucrări. Juriul a fost alcătuit din: președinte, Mariana Popa, manager al Complexului Muzeal „Iulian Antonescu”, Bacău, având drept membri pe Roxana Bărbulescu, critic de artă, Marinela Bucur, artist plastic și muzeograf, Silvia Cibotari, șef-adjunct al Direcției Patrimoniu și Arte Vizuale din Ministerul Culturii al Republicii Moldova, artiști plastici Anatol Daniilișin, Tudor Fabian, Ilie Leu, Mădălina Mirea, Tudor Stavilă, critici de artă.

Dintre laureați îi amintim pe Felix Aftenie, Mihai Damian, Lurie Lupu, Nina Șibaev, Bogdan-Severin Hojbotă, Nicolae Rurac, Svetlana Șugjă, Sorin Otânjac, Mihai Pamfil, Ilie Boca, Vladimir Smirnof, Ion Coitoru, iar dintre nominalizați pe băcăuanii Liliana Dumitriu, Ioan Lăzureanu, Luminița Radu, Gheorghe Zărnescu, Mihai Chiuaru. Semnificativ este faptul că, de peste două decenii, după cum subliniază Tudor Stavilă în prefața elegantului catalog al *Saloanelor* (editat la Chișinău), acest voiaj artistic între Bacău și Chișinău „a devenit un mesaj emblematic al continuității și consecutivității artei contemporane fără frontiere, ceea ce a fost în permanență unul dintre principalele obiective ale umanității”. Organizatorii acestui important eveniment au fost, ca și în anii trecuți: Ministerul Culturii din Republica Moldova, Uniunea Artiștilor Plastici din Republica Moldova, Uniunea Artiștilor Plastici din România – Filiala Bacău, Centrul de Cultură „George Apostu” Bacău, Complexul Muzeal „Iulian Antonescu” Bacău, Primăria Municipiului Chișinău, Primăria Municipiului Bacău, Consiliul Județean Bacău, Muzeul Național de Artă al Moldovei.

716 pagini, coperte sobre, atent studiate. Fond alb, linie clasică, litere roșii și negre, imagine sugestivă. Marcă înregistrată, stil inconfundabil. Cu consecvența care îl caracterizează, Constantin Călin (își) continuă tipărirea unei munci de bibliotecă și de redacție care depășește cinci decenii și din care valorificase relativ puțin. Deși a debutat editorial târziu, abia în 1999, când congenarii invadaseră de mult piața, iată-l ajuns acum la cel de-al optulea volum. Cu o răbdare benedictină, autorul merge imperturbabil pe drumul ales, gestionându-și cu grijă scrisul de o viață. Gândită în trei volume, *Cărțile din ziar*, (I, „Interviurile”), Bacău, „Babel”, 2013, pleacă de la ideea că un publicist are câteva cărți îngropate în ziarele și revistele la care a colaborat de-a lungul vremii. Motiv pentru care exegețul băcăuan al opereii bacoviene selectează riguros materialele publicate în intervalul 1965-1997, oprindu-se asupra interviurilor sau, mai exact, asupra textelor care ar intra sub această titlatură generală.

Sunt incluse în acest prim volum interviuri, anchete, dialoguri și măturisiri grupate sub denumiri adecvate: „Idei și atitudini”, „Arte și meserii”, „Teme și extemporale”, „Răspunsuri la chestionare” și „Diverse”. O rapidă privire aruncată asupra sumarului dezvăluie ceea ce s-ar putea numi armonie în diversitate, grație celor intervievați, dar și subiectelor abordate. Tematic, ele merg de la artă și cultură, la medicină și politică. Cât privește respondentii, ei nu sunt neapărat „vedete”, în sensul mediatic al termenului, ci intelectuali așezați, din domenii variate, oamenii creditați cu certe merite, de vreme ce le sunt adresate întrebări vizând specificul artei, destinul culturii, situația socială și politică sau condiția umană. Constantin Călin nu vânează, așadar, nume sonore și nu aleargă după V.I.P.-uri, ci se mulțumește să dialogheze cu personalități autentice.

De altminteri, *Prefața* lămurește o serie de întrebări pe care le naște cartea. În primul rând, autorul ține să facă unele precizări de tip autopoortret, care explică eleganța întrebărilor: „...sint: o fire retrasă, de observator, un ins care n-a forțat intimitatea nimănui, n-a exersat trasul de limbă, moderat în cheful de vorbă, incapabil de plieri spontane și să mimeze convingător ignoranța, ca să ceară deslușiri în nume propriu sau în al publicului.” (p. 6) Cu toate acestea, volumul nu e tern și nici

Sub semnul întrebării. Constantin Călin și memoria interviurilor

cuminte. Autorul e prea vechi în branșă ca să nu știe că „interviurile înviorează spațiul unei gazete (...) aduc dinamism și prospețime.” (p. 7), motiv pentru care își provoacă permanent interlocutorii, convins că „Mai bune sau mai proaste, întrebările contribuie la sinergia discuției: ca pârghii, ca percutoare ori ca forcepsuri.” (p. 6)

Cât privește utilitatea interviurilor, Constantin Călin o spune limpede: „Interviurile conțin multă «memorie». Evocă reacții la evenimente, intenții, evoluții, acțiuni și conflicte, răbufniri de orgolii, justificări, mize, angajamente, preferințe, idiosincrazii, judecăți despre cunoscuți și (de cititor) necunoscuți, teorii personale, pilde, gânduri și proiecte emergente etc. Oferă date despre epocă, explicații și evaluări inedite, disocieri și analogii (adeseori surprinzătoare. [...] Însă cel mai util este materialul interviurilor pentru biografi, istorici, sociologi, pedagogi. Ei pot porni, se pot sprijini ori se pot confrunta cu afirmațiile din textele acestora; le pot controla autenticitatea.” (p. 8) Iată, așadar, argumente consistente care să justifice utilitatea demersului, căci, în ultimă instanță, despre un demers este vorba. Unul venit din partea unui om de bibliotecă, atent la genul acesta de

publicistică, la care a recurs adesea pentru a-și fundamenta cercetarea universului bacovian sau înțelegerea Bacăului de odinioară. Din acest unghi, cartea se transformă într-o pledoarie pro domo, oferind posterității „o istorie” vie, de care autorul a beneficiat la rândul-i, grație publicisticii pe care a putut să o consulte.

Cât privește materia cărții, ea se dorește omogenă, deși cei intervievați au, nu o dată, tendința de a ieși din temă, divagând util. În aceste situații, Constantin Călin intervine prompt, căutând să păstreze discuția pe un teren favorabil, de unde poate obține maximum de profit. Nu de puține ori „discuția” capătă turmă imprevizibilă, silindu-l la repelii. Intervievatorul e mereu vigilent, urmărindu-și îndeaproape partenerul de dialog, stimulat permanent prin întrebări bine țintite.

Probleme abordate se dovedesc simptomatice pentru metamorfozele societății și culturii românești din ultimele decenii. Coordonatele care brăzdează volumul sunt cultul muncii (intelectuale), ideea națională, elogierea valorii, sentimentul datoriei, modestia etc. Un exemplu este sugestiv în acest sens. Nu de puține ori, în răspunsurile celor intervievați revine problema controversată a receptării publicisticii eminesciene, care își găsește rezolvări dintre cele mai diverse. Constantin Gh. Marinescu susține că „Trebuie să disociem între naționalismul pozitiv, sinonim cu patriotismul, de naționalismul șovin, discriminatoriu. Sigur că și Eminescu și Iorga, atunci când minoritatea evreiască sau cea maghiară depășeau limitele în revendicările lor, au luat atitudine, au dezaprobat veleitățile care depășeau statutul unei minorități. Asta nu înseamnă antisemitism sau antimaghiarism, înseamnă apărarea intereselor naționale românești.” (p. 82) În marginea aceleiași chestiuni, Ioan Constantinescu face câteva precizări extrem de importante: „Privită din perspectiva integrității ei, activitatea publicistică nu ne mai permite să vorbim astăzi în adevăratul sens al cuvântului despre

«reacționismul», «conservatorismul», «naționalismul» sau «antisemitismul» lui Eminescu. [...] Faptul exclude prin el însuși mult disputatul «naționalism eminescian» și aduce în prim-plan o formulă specific eminesciană, aceea a unui «patriotism prudent.»” (pp. 144-145), avertizând asupra pericolului deturării ideologice: „Este fals să-l considerăm pe Eminescu un xenofob, mai concret un antisemit, este fals să facem din el stindardul unor prea ușoare platforme politice.” (p. 152). De pe un alt versant, Grigore Ilieși subliniază că „Munca e lăitmotivul publicisticii eminesciene. Fără muncă nu se poate.” (p. 503) Iar Zvi Mazel, ambasadorul statului Israel în România în 1992, taie nodul gordian, subliniind că „Eu știu, eu simt că poporul român nu este antisemit, dar noi trăim acum în niște circumstanțe foarte complicate, când diversuniile sunt posibile.” (p. 685)

Nu toate interviurile merg însă pe calapodul știut. Atractive sunt multe. Mustoase câteva. Special, unul: cel cu pictorul Laurentiu Stan, despre bătrânețe, care se deschide cu o splendidă întrebare: „– Domnule Laurentiu Stan, ce culoare are bătrânețea?” Ei bine, răspunsurile date de un om ajuns la acel moment la 82 de ani sunt de o năucitoare naturalitate, subliniind aspecte definitorii ale condiției umane: „Omul flămând se transformă în animal.” Cât despre neajunsurile vârstei, artistul plastic punctează un aspect esențial: „Nu este nimic mai grav ca inutilitatea.” (p. 483) Dar, în egală măsură, propune un remediu: „M-au menținut în formă școala, contactul cu tinerii și prietenii familiei, care, de asemenea, toți, erau tineri.” (p. 479)

Fie că e vorba despre academicieni sau despre debutanți, Constantin Călin caută în permanență valoarea, alegându-și subiecții cu grijă, preocupat de calitatea răspunsurilor pe care le-ar putea ei da, spre câștigul cititorilor. Cu Al. Dima, Al. Piru, Constantin Ciopraga, H. Mihăescu, Henri Zalis, Solomon Marcus, Constantin Gh. Marinescu, Al. Zub, Traian Cantemir, Virgiliu Radulian, Gheorghe I. Florescu, Doru Kalmuski, Ioan Constantinescu, Lucia Demetrius, Viorica S. Constantinescu, Mircea Matei, Valentin Silvestru, Leo Butnaru, Alexandru Surdu, Stefan Oprea, Mihai Merfea, Valeriu F. Dobrinescu, Mircea Popa, Liviu Pendefunda, Silviu Sanie, Ion Nută, Eugenia Antonescu, Theodor Codreanu, Constantin Trandafir, Elisabeta Isanos, Gabriel Strempele, Henning Krauss, Ion Roșu, Al. Husar, Dan Mănuță, Ion Țuguș, Ion Apetroaie sau Petru Zugun, autorul își urmărește cu minucie planul, pregătindu-și întrebările și căutând să direcționeze discuția spre zone care (il) interesează. Flerul său funcționează nesmintit, căci până și numele mai puțin sonore se dovedesc capabile de dialoguri incitante.

Cărțile din ziar este dovada (vie) a priceperii unui meseriaș autentic în ale gazetăriei – Constantin Călin.

• Sergiu Cucuruc – *motif simetrie*

Apărut în 2013, la „Rovimed Publishers”, Bacău, romanul lui Victor Mitocaru incită încă din titlu. Pe de o parte, „Antologia anului 2012” sugerează o selecție operată asupra unor întâmplări strict limitate la durata unui an, pe de altă parte, trimite cu gândul la Orwell, cu celebra sa meditație asupra tiraniei, „O mie nouă sute optzeci și patru”. Abia sintagma apozitională dintr-un „spațiu rezervat reflecțiilor”, bine evidențiat tipografic, plasat înaintea epilogului, pare a răspunde întrebării privind statutul volumului: sfârșitul lumii (denotativ, trimitere la evenimentul ce se preconiza pentru data de 22 decembrie 2012), „**adică al cărții**”. Asadar, cartea pe care ne-o propune scriitorul băcăuan este „o lume” care funcționează după legile ei. Sau poate vice-versa: lumea este o carte?

Reflecțiile unuia dintre personaje – jurnalistul Ionel Gându – asupra fragmentelor de epopee pe care el și colegul de redacție Gurgui (cele două „voci” auctoriale, personaje ale căror prototipuri sunt regisibile în realitate, dar care capătă valoare simbolică) le primesc periodic se pot aplica foarte bine asupra întregii cărți: „Din cele parcurse până acum, s-ar înțelege o cronică nesemnificativă a evenimentelor...” „Eu văd un fel de paralelă, de fapt, o simplă încercare, între semnificații din *Levantul* și un mers al realității imaginate de conducerea pe lângă realitatea propriuzisă. E un fel de parazitare a acesteia din urmă, de sufocare a ei, o virusare generalizată a organismului. N-aș spune că e lipsită de importanță această implementare năstrucnică, vorbesc de importanța literară. Celelalte aspecte țin de alte domenii de cercetare. Ele se vor întreprinde într-o bună zi, dacă țara își va mai reveni și societatea își va regăsi ritmul. Dar premisele înfățișate de aceste cânturi – să le zicem astfel – sunt lugubre. Boala e generalizată, iar profilaxia aproape inexistentă. Conducătorul e îmbrăcat cu haine din realitate și, în același timp, traversează ficțiuni care se confundă cu realitatea însăși. Ori e o dibăcie ieșită din comun, ori un eșec literar. Pot să coexiste, de altfel. Până la un altă, personajul real are dreptul la explicații și în cazul acesta trebuie să apelezi la avocat pentru că implicarea auctorială depășește ficțiunea. Voi, aceștia, zice personajul real, deci devenit persoană, îmi puneți în gură expresii pe care nu le folosesc, ziceți că beau cafea și n-o fac, mă faceți afe-meiat și nu sunt, că sunt securist și nu-mi găsiți dosarul, că sunt corupt și procurorul general mă asigură, dimpotrivă, că totul e OK, că n-am nici o pată, că am lovit, dar eu n-am dat cu pumnul în plex și alte și altele, pure invenții.”

Avem de-a face, prin urmare, cu o cronică, transparent codificată, a întâmplărilor din planul social și politic la nivel macro (poporul român), dar și din cel personal la nivel individual (Ionel Gându), o radiografiere a unei lumi pe dos, scoasă din făgașul ei firesc, îndepărtată de

Rodica LĂZĂRESCU

Victor Mitocaru, călător printr-un Levant infelix

străvechile valori tradiționale, levantinizată, trecută prin 50 de ani de comunism, „pe când depănam prostiile alea la orele de socialism științific: când o să dispară banii, o să dispară statul, evident, clasele sociale, partidele politice”, deturmată de la normalitate de lăcomia și interesele politicienilor locali sau de aiurea, de demult sau de acum: „plăcinta împuțită de azi rezultă dintr-un aluat alterat nu de ieri, alaltăieri, ci de ani și ani și secole și secole”.

Încadrate între un *Prolog* și un epilog, *Din mituri pogora sfârșitul* (sfârșitul cărții, al lui Gurgui, al democrației?), capitolele se derulează calendaristic și poartă numele lunilor anului: *Ianuarie, Februarie, Martie, Aprilie, În miezul unui ev beteag, Septembrie, Octombrie, Noiembrie – Decembrie*. Firul epic se dezvoltă ca o împletire între dialogul celor doi colegi de redacție – Ionel Gându și Gurgui, „poetul Gurguiuanu” – și „cânturile” expediate de un anume Mircea Levantu, trimitere evidentă la un scriitor și o carte de succes. De fapt, dialogul celor doi (în care ponderea o deține Gându, uneori prezenta lui Gurgui este doar bănuț, discursul primului transformându-se pe nevăgăte de seamă într-un amplu monolog) este provocat de „cânturile” ce parodiază „Levantul”, al căror autor se devoalează abia în finalul volumului, scrieri ce țin de „maculatură”, după aprecierile lui Gându, în care „se fac personalități, se încalcă flagrant granița între realitate și ficțiune, se intră cu bocancii dintr-o zonă în cealaltă...”, putând implica chiar „răspunderea juridică”.

Invocata graniță dintre **realitate** (ce include, așa cum am văzut, „realitatea propriu-zisă” și „realitatea imaginată de conducător”, unde acționează „personajul real”, „persoana”) și **ficțiune** (unde ființează „personajul, stăpânit de auctore”) este extrem de fragilă. Personajul parodiei levantine este Nemo, „comunism sadea”, „tip iscusit, de o șiretenie primară”, dublat de „ranchiună și abilitate”, conducător ce „se confundă cu statul, cu instituțiile statului”, care „citește constituția, de parcă ar citi *Levantul*” ș.a.m.d.

Numele amintește de căpitanul submarinului Nautilus din ficțiunile lui Jules Verne, „Două mii de leghe sub mări” și „Insula misterioasă”. Dar să nu uităm că *nemo* înseamnă, în latină, „nimeni” (interpretare sugerată chiar de unul dintre protagoniști, ce-l compară cu un „personaj legendar, față de care Nemo e chiar un... nimeni”). Conducătorului i se mai zice Nauta Impavidus – marinar

neînfricat, trimitere nu doar la ocupație, ci și la mitologie. Comparat însă cu neînfricatul erou, se constată că „e cam opusul lui Ulise”, cel care „avu-se ideea calului funest”, căci Nemo „construiește calul chiar în țara sa”, atacă cetatea din interiorul, nu din afara ei”.

Aceeași transparentă caracterizează toate numele din ficțiune personajelor: Toc, Lutzy, „o bizantină fără scrupule, demnă de pana lui Procopius” (în viziunea lui Gurgui), „o medicoritate” (pentru Gându), „cotofană costumată în pom de Crăciun” (pentru domnul Profesor), Volta, Pițiriți, Rozvelta, Pastramagi, Cristache, Balconius). La fel de facil decriptibile sunt și perifrăzele („fiinticul cu capul mare”, „cuvioasa scorpie”) ori porecele ce fac aluzie la ocupație, aspect fizic sau la o anumită întâmplare (Usturoi, Bordurică, buldogul, gunoierul). Nava comandată, în anii comunismului, de căpitanul Nemo se numea Putirița, reședința aceluiași se află acum la Centrocenoi, o dramatică întâmplare devine tablou și se numește „Răpirea din Irak”, se amintește de „bilețul portocaliu”, este invocat „postul de televiziune al colonelilor”, sunt redat numeroase sintagme/cuvinte rămase în memoria colectivă (de la „mapa profesională”, „banii”, „bănișorii nutriști”) ori „Nu e bine, domnu Cutărescu!” până la celebrele „brancoier” și „succesuri”).

Alteori, tehnica (semi)criptării este abandonată, adevărurile – extrem de dureroase – sunt rostite direct, fără a mai purta masca unor subterfugii stilistice. Personajele dialoghează despre cedarea Fundației Gojdu „de către un netrebnic”, despre înstrăinarea flotei, starea justiției („trebuie s-ajung la CEDO pentru a mea proprietate”), despre „Iefegii de la Bruxelles”, despre „Europa naționalelor [care] se prosterează în fața perfidiei de partid”, fiind „familie politică, în loc de familie de națiuni”, despre disprețul față de cuvântul „națiune” („Le stă în gât națiunea ca o mănăcarea grea”), iar concluzia cade mai necrutătoare decât o ghilotină: „din țară suverană devenit-am colonie”. Nu sunt evitate nici discuțiile despre tradiție („...din lucrurile părinților noștri mai nimic nu s-a păstrat: nici stativele de țesut, nici urziulii, mielișoii, nici vârtelnici, sucala ori rășchitoarele, ca să nu mai vorbesc de cele mici care se țin prin pod pe sub streșină, în costărețea din spatele casei”), nici conflictul dintre generații („Voi, ramoliți ăștia, cu tradițiile măzgoase, cu Eminescu și alte alea, voi, de care nu mai încapem, expiraților!”), nici acela dintre margine și centru („Suntem neam de vâgăunești.

Nici dracu nu te-aude în capitală”). De încifrare, scapă numele colegilor celor doi conlocutori, din redacția revistei „Pro Triumphus”, personaje în absența, fiind amintiți, episodic, profesorul Constantin Călin, George Bălăiță, Ovidiu Genaru.

Firul epic se derulează într-un neîncetat tangaj (doar protagonist este marinari!), o continuă balansare între realitate și ficțiune, între Doamna și Vica, între răs și plâns, între prezent și trecut, trecut însemnând chiar și trimiteri la situația politică a anului 1883, dar și la perioada comunistă (de la Gheorghiu-Dej până în pragul lui decembrie 1989), cu absurditățile ei (studentul Gându trebuie să solicite permis ca să citească „Viața lui Eminescu” de G. Călinescu!), nu rare fiind însă situațiile în care actualitatea iese în dezavantaj, căci, nu-i așa?, trăim nu „în miezul unui ev aprins”, ci „beteag”: pe vremuri, tinerii participau la acțiuni de plantare de puiști „ca să aibă ce tăia și fura derbedeuții de-acum”, se încadrau în marile întreprinderi apărute „atâtea și atâtea în țară, pe cât de repede s-au părdut (prăduți?) acum, după 89”, „că dacă ăia nu făceau nimic, ăștia de-acum beleau carasi” etc.

Recuperându-și amintirile din ceața memoriei, Gându retrăiește secvențe din copilărie și adolescență, din viața studentească, timidele experiențe erotice, toate supuse aceleiași balansării – „A fost? N-a fost?” – atât de expresiv sugerate pe alocuri: „Dar ce avea pe ea? Poate un sarafan sau o bluziță de mătase și o fustă trecând binișor de genunchi, ceva în roz și galben (sau vernil?)...”.

Prin aceeași „tehnică” a tangajului, naratorul face să gliceze gândul personajului și, odată cu el, pe cel al cititorului, de la ficțiune la realitate, alunecarea făcându-se nu pe firul unui păianjen, ci al unei *arahnide* – denumire generică a unei clase de artropode terestre din care fac parte păianjenii, dar și... scorpionii! – și fiind susținută de un joc de cuvinte aproape paronimice: „imperioasă – imperialistă”: „Nu cumva erau înfășurați și gătuții diafan de acele fire subțiri care îi îmbrăcau nevăzut, cu încetul, de arahnida acaparatoare, monstruoasă, de care, de la un timp, nici nu mai voiau să scape, ba dimpotrivă își acceptau moartea și trezirea pe un tărâm necunoscut? Nu fără luptă și împotriviri tenace, admiteau noua situație ca pe un dat inevitabil, trimis dintr-o sursă imperioasă – imperialistă, nu?”

Pe fundalul acestei lumi deturnate de la normalitate, se detașează figura Doamnei. Oază de lumină și căldură, răsărit și asfințit „arzător ca dragostea”, „aparitie tulburătoare a naturii septentrionale, dacă nu cumva ivirea neașteptată a unei întrupări mitologice”, „Doamna era, este o sălbăticune a luminii...”. Evocarea platoniceii iubirii adolescentine, purtată în suflet până în anii maturității, stă sub același semn al lui „A fost? N-a fost?”, marcă a ezitării, dar și a intrării pe tărâmul basmului: „Să-i fi luat cumva Doamna mâinile friguroase, trecându-le sub căpșeala hainei, un fel de hanorac cu glugă și șnur? Sau nu era hanorac, mai degrabă, o scurtă îmblăniță, ceva în genul acesta. Cum naiba de nu-și mai amintește? Sau poate că și-a închipuit mult mai târziu lucrul acesta de a-i încălzi câteva secunde mâinile (ale lui, ale Doamnei?) și memoria lui prelungeste tiranic o asemenea închipuire bezmetică...”

Alternând diferite maniere, lăsând să răsunе, printre rânduri, numeroase ecouri culturale – de la versuri („în miezul unui ev...”, „singur, singur, singur”), titluri („stare de tranziție lungă cât veacul”), expresii („să umbli prin fraze la așa de frumoasă frâsinelului”), formulări memorabile („un pas mic pentru azi, un salt uriaș spre neînțată”), până la cărți („Lumea în două zile”, „Bunavestire”, „Galeria cu viță sălbatică”, „Mendebilul”, „Orbitor”) și autori (G. Bălăiță, N. Breban, C. Toiu, Nichita Stănescu, Mihai Eminescu, I.L. Caragiale, Mircea Cărtărescu, Lucian Boia, Larry Watts), ori la celebrul tablou al lui Courbet („Origine lumii”), fin cunoscător al subtilităților limbii și bun stăpânitor al tehnicilor parodiei, Victor Mitocaru ne călătorește, de data aceasta, printr-un Levant cât se poate de real și nicidecum felix! Umorul din cărțile anterioare se transformă aici într-o ironie amară, ca o lacrimă pe chipul unui clovn din desenele Tinei Peltz.

Gurgui, „poetul Gurguiuanu”, cel care în final își revendică paternitatea asupra „cânturilor” parodice și care se sinucide, nemaisuportând „coabitarea existenței tragice cu ridicolul cel mai fătâș”, nu s-a putut elibera prin scris: „Am crezut, scriindu-l, că vor avea în ceea ce mă privește un efect cathartic. N-a fost să fie.”

Rămâne de văzut dacă glasul său va reuși să se facă auzit din „văgăuna” provinciei, contrazicându-și personajul: „Nu s-aude – zice Gându – pentru că nu facem scandal. Și dacă facem, intrăm într-un colț de tablou. Pentru subiecte tari, trebuie redacție, fler, bani. Noi primim niște biete ecouri din capitală, bășim pamfleto, nu vezi? Păpușa gonflabilă, refugiată în provincie, e urmărită tot de aia din capitală, care pompează în ea cu nemiluita. Și uite că îi priesc de minune pompile.”

Romanul lui Ioan T. Morar, *Negru și Roșu* (Iași, Polirom, 2013), debutează sub problematica geniului, mai exact a absentei acestuia: „Profesorul Floroiu nu era un geniu, asta ți-o spunea tot timpul, cu un fel de mândrie: «N-oi fi eu geniu, dar...», și apoi venea cu niște elemente care să confirme absenta geniului: banalități forțate în fraze curgătoare, cu neologisme sau cuvinte rare, cu informații la îndemână oricui și citate din cronici literare.”

Roșu și negru sau Negru și Roșu?

Desigur că titlul romanului invită la o lectură prin analogie cu *Roșu și negru*, oarecare asemănări între Georgian Nicolau și Julien Sorel existând, însă traiectoriile parcurse, mai ales către final, sunt diferite. În fapt, culorile din titlu se referă la culoarea pielii și la culoarea partidului. E vorba despre „invelitoarea” purtată de fiecare dintre noi, prin intermediul căreia suntem catalogați și judecați de societate, dar și despre capacitatea de mascare a culorii, capacitatea de disimulare a omului. Georgian reușește diluarea acestora și chiar schimbarea lor, folosindu-se de un plan bine pus la punct, încă din adolescență. Faptul că Georgian încearcă să neutralizeze „eșecul inadecvării” sale etnice sau „reaua naștere” – cum i-ar spune G. Călinescu – este subliniat încă din primele pagini ale romanului; însă „reaua naștere” nu-l vizează doar pe „Jorjan” în carte, ci pe om în general. Parafrazându-l pe Musil, profesorul său îl definește perfect; omul fără însușiri devine aici omul fără amintiri, fără trecut, pentru că Georgian încearcă cu toate forțele de care dispune să se rupă de amintiri, de satul de țigani din care provine și de mizeria casei unde lasă o mamă și două surori.

Precum ambițiosul personaj stendhalian, acesta își creează o nouă identitate, de român, etnia sa putând fi mascată cu ușurință datorită ochilor albaștri și a pielii deschise. Această mască aduce cu sine motivul dublului, al geamănului cu care, de altfel, va și purta câteva conversații scurte: „Mărturisirea făcută în fața lui Ștefan deschisese dulapul secret din care ieșise el, țiganul. Geamănul negru. Cel de care fugise toată viața și care, cu toate acestea, îi fusese alături, îi călcăse pe urme. Era umbra lui secretă, nu umbra care se vedea, ci umbra cealaltă, invizibilă, umbra care, știa, va trăi atât timp cât va trăi și el. [...] Doar n-ai vrea să te iau cu mine la CNR, să te prezint colegilor!” În Georgian sălășluiește dublul impur, nedorit de societate, cel pe care trebuie să-l țină foarte bine ascuns: „Identitatea mea de țigan s-a trezit, dar nu s-a dezmoșit încă, e atrofiată. Geamănul Negru, țiganul, încearcă să se impace cu geamănul Roșu, ofițerul. E mai greu decât îți imaginezi.”

Georgiana MARCU

Negru și Roșu sau „reaua naștere”

„Istoria se repetă. Doar învinșii se schimbă”

Cum bine subliniază și motto-ul cărții, mai sus citat, problema discutată este una recurentă, nu doar în epoci, ci și în cărți: oamenii sunt niște actori care se schimbă, dar rolurile rămân aceleași. E vorba de o recontextualizare istorică a insului supus prejudecăților și discriminării, dar care nu se poate deosebi de propriile preconcepții.

„Cheia” ieșirii din țigănie sau „cheia tuturor succeselor” este cheia de la biblioteca preotului satului. Biblioteca devine spațiu al unei duble bucurii: cea a lecturii, dar și cea a trupului, deoarece avea un loc civilizat pentru nevoile sale zilnice. De unde și o replică interesantă pe care o dă Georgian surorii sale: „Noi, elevii de la Liceul Militar, suntem antrenați să eliminăm dejecțiile prin lectură.”

Prima trădare

Când însăși mama sa, Nuta, îl îndeamnă pe acesta să uite de ea și de țigănie, Georgian înfăptuiește o primă trădare, a sângelui; odată obținut acest acord tacit, el reușește a se naște pentru a doua oară, român. Meticulos, Georgian devine locotenent-colonel și admirator înfocat al Marelui Ion Antonescu și al fascismului, ajungând, în mod paradoxal, să participe la crimele împotriva evreilor din Odessa, iar mai

apoi, la cele asupra țiganilor din Transnistria: „Glasul sângelui lui nu vorbea țigănește. Patriotismul lui era făcut din ambiție, din frustrare, din voința de a fi cel mai bun.”

Înainte de a fi cucerită Odessa, Georgian este trimis acolo deghizat în țigan, dezvoltându-ni-se astfel un adevărat „actor pe scena vieții”. De asemeni, aflat la teatru, în cabinele actrițelor, „pe muchia dintre mângâieri false și îmbrățișări pătimate [...] acolo cădeau măștile, dar niciodată masca lui.” Apoi, afirmând el însuși despre sine: „Vrei să-ți joc scena? Că ziceai că am talent.” În direcția filosofiei platoniciene, se întrează aici ideea imposibilității de a dobândi o cunoaștere reală a sinelui, aceasta fiind doar utopică. Imaginea lumii ca teatru este legată de condiția omului superior îndemnat să manifeste indiferență față de masa amorfă de indivizi comuni, act care îi reușește lui Georgian de minune, dând dovadă de imposibilitate în majoritatea relațiilor sale. Trimiterile către *Glossă* sunt destul de evidente, însă Georgian nu trebuie confundat cu omul de geniu, deși înzestrat intelectual, el este cel care se adaptează continuu, ca un adevărat cameleon, cel care își asumă întotdeauna rolurile până la capăt.

Romanul reinvie subiecte ocolite despre Odessa și Transnistria și surprinde scene care scot la iveală un univers irațional, lipsit de sens, acte prin care se dezvoltă o lătură demonică, lăutrică a fiecăruia dintre noi, pe care refuzăm să o acceptăm, deși ea sălășluiește acolo, bine ascunsă, precum geamănul negru din Georgian.

Pagini care descriu atrocitățile din acele zone, ne reamintesc cât de mult poate să decadă ființa umană: „Mirosul de fecale era tot mai puternic, spânzurății făceau pe ei într-un ultim spasm. Tuica nu era foarte eficientă, acum se înmulțiseră cazurile soldaților care vomitau din cauza mirosului de fecale tot mai prezent, tot mai greu de suportat. [...] Străzile erau acum un cimitir fără gropi, un câmp de bătălie pe care nu avusesse loc nicio bătălie, doar o execuție crudă, o execuție în masă.” O altă scenă, de astă dată grotescă, este aceea a țiganilor deportați în Transnistria, care primiseră uniforme verzi, de legionari, pentru a nu muri de frig pe timpul iernii: „Am trăit s-o văd și pe asta, țigani în uniformă de legionari... Se răsușește Căpitanul în mor-mânt... Da' las' că așa-i trebuie...”

În *Negru și Roșu*, femeia apare în diverse ipostaze și stărnește felurite pasiuni, dar nu substanțiale, cel puțin nu pentru Georgian, care rămâne imperturbabil. Apar, asadar, femeia-mamă (Nuta), singura care are puterea să-l determine pe Georgian să acționeze, apoi femeia-ibovnică (Vica, Džanga, Sara) care nu are prea mare putere de influență asupra sa și, în fine, femeia-lider, personificată de Ana (Pauker), cea care îl controlează și alături de care trăiește, în intimitate, momente care îl dezgustă profund, dezvoltând o adevărată repulsie față de aceasta, repulsie pe care învață însă, cu abilitate, să și-o controleze, demonstrând din nou adaptabilitate: „El era pregătit mai bine decât toți să avanseze. Totul era calcul, un calcul sec, rece, în slujba con-

solidării identității false de roman pursănge. Asta a vrut, asta a făcut. Alesese un sistem, cel militar, în care te depersonalizezi pentru a ajunge departe.”

Un loc aparte în roman îl ocupă femeia aproape caragialească, dacă nu ar fi atât de hidoasă în comportare, ipostaziată prin figurile Cecilei Pătan și a doamnei Tomescu: „Așa, femeie, să nu te pună dracul... Mai am nevoie de bărbat” așa, avem o carieră în față...” sau „Triebui să avansiez, domnul Tomiescu, triebui să avansiez. Am să putrezesc puțin-teata asta, îi spunea zilnic.”

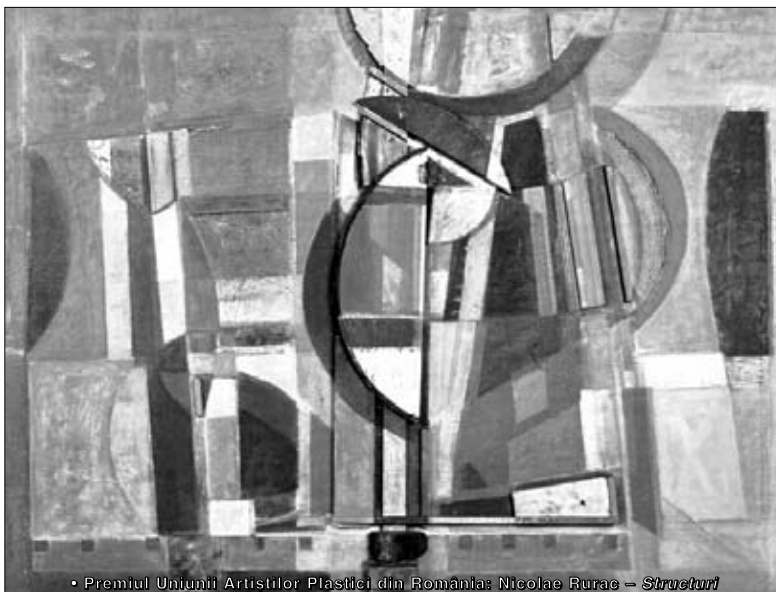
A doua trădare

Georgian urcă pe scara ierarhică, participă la cucerirea Odesei și ajunge chiar familiar al idolului său, mareșalul Antonescu. Însă trecutul pe care s-a străduit atât de mult să-l tainuiească îl prinde din urmă atunci când mama și surorile sale sunt deportate în Transnistria, împreună cu mulți alți țigani, din ordinul dat de mareșal, iar Georgian se vede nevoit să ia o decizie și să trădeze din nou.

Dacă prima trădare se referă la cea a sinelui, fiind una de ordin interior, cea de-a doua se vrea a fi una fățișă, atunci când Georgian este selectat în Corpul de Armată Zero și alege să treacă de partea sovieticilor, participând mai târziu și la execuția fostului său model, pentru a face loc următorului: „În Antonescu a tras ultimul. A închis ochii și a tras. I s-a părut că aude un găfâit de om care se sufocă, dar nu era sigur. Un oftat? Un scâncet? Poate că oftatul era al lui. Nu, nu se lasă cuprins de remușcări. Nu avea dreptul. Se terminase. A deschis ochii și privirea i-a rămas câteva clipe îndreptată spre cel în care crezuse ani de zile. Nu mai mișca, nu mai respira.”

Romanul se înscrie sub semnul trădării: trădarea „fratelui geamăn” sau negarea identității, acesta dedublându-se, și apoi „lepădarea” de model, aproape biblică, prin aruncarea cu banul (napoleon), în casa lui Ștefan Velescu. În final, prin promisiunile noului regim, culorile se diluează, nu mai au relevanță, iar mirosurile trecutului se împrăștie, însă acestea nu pot fi uitate, omul rămânând, în fond, susceptibil în fața istoriei.

Ne aflăm, asadar, în fața unui roman tulburător și provocator, care atinge probleme sensibile, deschizând răni mai vechi, însă cu rafinament, Ioan T. Morar recurgând la o scriitură curată, exceptând mici intervenții auctoriale. Textul seduce încă de la început prin profunzimea situațiilor aceluși univers mizerabil și absurd, dar și prin trăirile și acțiunile ambițioase ale acestui personaj unicizat tocmai prin lipsa unui fond identitar propriu.

• Premiul Uniunii Artiștilor Plastici din România Nicolae Rurac – Structuri

Geta Stan Palade

**Testamentul
privighetorii**

Încă de la debut, „Cerul din oglindă”, 2008, doamna Geta Stan Palade se distinge printr-un discurs nordic de unde răzbăteau ecouri blagiene transpuse în registru postmodern. Începutul cărții – parcă în continuarea celorlalte volume publicate – pare cotropit de vegetalul luxuriant ce dă substanță existenței pe care autoarea o percepe la modul interiorizat-reflexiv. Natura devine, și în acest volum, un subiect de meditație asupra ființei oglinzite în cețurile stihilor.

„Testamentul privighetorii”, Editura Ateneul Scritorilor, 2013, continuă un exercițiu de contemplație ce va sfârși în autocunoaștere și raportare la lumea dezlănțuită – uneori greu de deslușit: „Poate e mai bine/ să nu ne încredem de tineri/ în destine și vise!// Uneori pentru o singură vocală a inimii/ ce ți-a fost sorocită/ te poți îngropa de viu în pustii/ să simți cât prețuiește o clipită/ când firul ierbil răsare fericit/ dintr-o copită care l-a strivit.” (Discurs melancolic)

Există în versurile volumului o oglindă în care descoperim natura umană: adică motivația profundă a actului creator, resursele lirismului încrâncat în geometria metaforei. Pentru că doamna Geta Stan Palade reinventează o lume în acord cu natura din jur. Aici simbolistica, aluzia, ironia încrâncată ca într-o vrajă – toate o ajută pe poetă în construcția unui discurs legitimat de adânci înțelesuri: „Să nu ne grăbim/ la întoarcerea/ din războiul umbrelor!// Cuvintele/ pe care/ le-am păstrat/ pentru tine/ în monedăile mele secrete/ mi-au umplut/ odăile singurătății!// La fereastră/ aud cum mă strigă pe nume/ frunza ostentă a castanilor!// Numai dragostea noastră/ lupoaică flămândă,/ a fugit din pădure/ să-și găsească puii pierduți/ printre ruguri de mure!// Am fost nevoită/ să-mi amanez/ cântecele și descântăcele/ unei stol de privighetori/ adunând pentru tine/ miera izvoarelor mele!...” (Mierea izvoarelor)

Doamna Geta Stan Palade este o natură interiorizată, dar iscoditoare; viziunea ei asupra lumii vine dintr-o perspectivă ce ține de verticalitate în dorința de a mări unghiul de percepție asupra teluricului. Nu întâmplător cartea se numește „Testamentul privighetorii”. Aici verticalitatea înseamnă altitudine, libertate de a contempla într-o singurătate asumată ce nu poate fi măsurată de timp: „La întoarcerea acasă din zbor/ clipa repaosului dintre cuvinte/ mi se pare sublimă!// E o secvență gândită cu inima/ aproape un secol/ în metru antic dintr-un poem/ pe care abia astăzi cutez a-l da publicității/ pe o aripă roz-albă de libelulă!// Năluca tristeții, Doamne,/ deseori îmi încearcă imaginația/ ticlăită pe foi de papirus/ cu trupul viorii în extaz/ din pricina gădelui Stelei Sirius/ naufragiată la trecerea peste pasajul Oranj!// Clipel grațioase au fost trucate mărunț/ cu pulberi și polen de agrașe,/ cernoziom pentru plante și vise!// În rest, ce mai contează! Fonoteca de aur a fost surghinuită/ în chip magic și ostil/ în împărățiile violacee ale Oreonului!// Să le pască turlacele Domnului!...” (Secvență dintr-un poem gândit aproape un secol)

Unele stări poetice prăzinate într-un discurs eliptic în care autoarea se refugiază ca printr-un coridor de oglinzi deformante... un armistițiu cu visul, cu scepticismul livresc pe care îl acoperă cu vălul sugesției. Aceste efecte sunt create cu meșteșug, cu o acută știință a regizării stării de spirit incremenită într-o

dioramă intens luminată de sentimente: „Am ajuns acasă târziu!// Nu-mi amintesc aproape nimic/ decât ora ovală a liniștii/ de sub porțic/ zeul nevăzut al nimicului/ de bun găsit!// (Ora ovală a liniștii)

Recenta carte a doamnei Geta Stan Palade aduce un plus de emoție spiritualizată printr-o formulă subtilă de incantație și detașare romantică. Versurile au consistență și carnalitate cu toate că se doresc – la o primă lectură – distanțe și contemplative. Din această combinație s-a născut un volum a cărui maturitate expresivă o va defini pe poetă și în viitor.

Traian T COȘOVEI

**Tincuța
Horonceanu Bernevic**

**Copilul
furnică**

Am citit recent o carte pentru copii, o proză captivantă, plină de fantezie și emoții. Elemente din carte mi-au amintit de povești memorabile, cum ar fi „Regina albinelor” de Frații Grimm sau mai cultivată „Alice în Țara Minunilor” de Lewis Carroll. Într-un mod uimitor ceva mi-a indus aducerea aminte a povestirii lui Kafka, „Metamorfoza”. Aceste paralele posibile sau afinități confirmă talentul scriitoarei băcăuane Tincuța Horonceanu Bernevic care oferă publicului cititor de vârste mici și mijlocii în cartea „Copilul - furnică” (editată de „Centrul pentru Cultură, Istorie și Educație”, Tunari, 2013) o poveste originală, în care magia se împletește armonios cu suspansul. Personajul principal al poveștii este Alikan, un băiețel de doisprezece ani, ușor supraponderal, un copil inteligent, sărguincios și respectuos. Limitele sale erau cauzate de timiditatea accentuată. Fire interioară și visătoare era considerat, de majoritatea celor care nu aveau cum să-l înțeleagă, un copil cam aiurit. Fascinat de o poveste despre un „înger albastru” ce s-ar fi putut vedea în cimitirul orașului la asfințitul soarelui, într-o seară, animat de curiozitate, Alikan evadează din sânul familiei. Mare greșeală, pentru că va fi urmărit de „cei trei frați ai lui Ghioc”, rivalii lui, trei copii needucați care, în mod obsedant, îi tot făceau șicane. Așa ajunge Alikan să fie legat fedeleș de o cruce și uitat peste noapte în bezna cimitirului, până în zorii zilei când îl va descoperi o bătrână și va fi dus de urgență la spital. Dar marile aventuri abia de aici încolo vor urma. În timpul nopții, băiețelul a fost înțepat de „ceata furnicilor bătaușe”, îl cuprinde febra iar corpul lui ia forma unei furnici. Antidotul se află la micile ființe, care urmăresc de fapt un scop: copilul să fie principalul lor aliat și să salveze „Teatrul de Animație”, amenințat că va fi dărâmat pentru a se construi un mall. De la înțeleapta și rafinata regină a furnicilor (Algun) va primi un dar ce-i va fi de mare ajutor, „Torța magică”, cu flacăra „mică și argintie”. De fapt, torța magică simbolizează propria conștiință, așa cum reiese și din discursul solemn al reginei. Simbolistica torței este plurisemantică. În confruntările lui Alikan cu vicisitudinile naturii sau cu personajele negative, torța va fi folosită și ca armă cu puteri magice. În unele situații, torța poate fi un substitut al îngerului păzitor.

Cred că este evident de ce această poveste m-a dus cu gândul la povestea „Regina albinelor”, în care dacă-mi aduc bine aminte, apare la un moment dat, o crăiasă a furnicilor. În plus, acțiunile ambelor povești respectă

principiul „bine faci, bine găsești”. Alice din Țara Minunilor bea dintr-o sticlă și se micșorează sau gustă dintr-un cozonac și dimensiunile ei se măresc. Când se afla în trupul de furnică, băiețelul Alikan dacă tușește devine din ce în ce mai mare, ajungând la dimensiuni impresionabile. Însă întreaga istorie a lui Alikan poate fi citită și în cheie simbolică, un cititor matur se va lăsa impresionat de dramatismul inclus în conținut. Întâmplările prin care trece personajul principal pot fi transpunerile din visele avute în stările febrile cât timp a zăcut. Începând cu vizita eroului în cimitir și înțepăturile furnicilor bătaușe, totul ar putea fi doar un vis. De aceea consider că ar fi interesantă și o evaluare a textului din perspectivă suprarealistă. Metamorfoza și visele zbuciumate m-au dus cu gândul la Kafka. Dar în principal, cartea se adresează copiilor și poate fi citită ca un roman de aventuri.

Din punct de vedere al tehnicii literare, Tincuța Horonceanu Bernevic construiește foarte bine povestea, existând o interferență continuă între planul real și cel imaginat. Ca modalitate artistică, folosește ingenios personificarea și hiperbola. Un mijloc prin care rezolvă conflictul între bine și rău este antiteza. Răul este întrucipat de prietesa Yarinda, regina furnicilor-cameleon. Algun reprezintă binele și frumosul, având totodată și un caracter sacru. Intriga polifonă pigmentată de umorul inteligent și ironia fină determină desfășurarea acțiunii într-un ritm alert. Dar registrele sunt schimbate cu măiestrie și paginile antrenante sunt succedate de fragmente încărcate de lirism.

În prezentarea de față am dezvoltat o infimă parte din aventurile incredibile ale „copilului-furnică”. Alikan își va însuși multe lecții importante pentru viață. Va afla că puterea omului constă în iertare și nu în răzbunare. Alikan va învăța că generozitatea îți poate umple inima de fericire. Își va câștiga prieteni adevărați. Copilul altădată timid din cale-afară, va descoperi că dacă este nevoie și scopul este nobil, găsește suficiente resurse pentru curaj. Secretul consta în propria voință. Cu fiecare piedică trecută va căpăta înțelepciune. Va afla că defectele oamenilor au de cele mai multe ori o cauză și oricine se poate schimba în bine, dacă dorește și i se oferă sprijin. Se va prețui mai mult pe sine, va începe să aibă grijă de propria sănătate. Lui Alikan îi va crește și mai mult respectul pentru valoarea culturii, pasiunea lui pentru literatură se amplifică. Autoarea folosește o sumedenie de simboluri livresci, cu precădere din cultura locală, fapt subliniat, cu ocazia lansării cărții la librăria Glissando, și de dramaturgul Viorel Savin, de universitarul Ioan Dănilă, cât și de președintele Filialei Bacău a Uniunii Scriitorilor, Calistrat Costin, care a afirmat în deschidere: „O carte de o delicatete rară - o poveste superbă, pe gustul copiilor, dar și una care va da adulților răspunsuri. Copilul furnică este mai mult decât o poveste, iar citind-o veți avea surpriza de a vă regăsi în locuri și întâmplări reale din viața Bacăului”.

În esență, am sentimentul că povestea „Copilul-furnică” ar fi fost și pe placul lui G. Călinescu care afirma: „A ieși din lectură cu stimă sporită pentru om, acesta este secretul marilor lecturi pentru tineret”. Din punctul meu de vedere, „Copilul-furnică” este o carte fascinantă și am convingerea că își va câștiga mulți admiratori în rândul cititorilor de toate vârstele.

Violeta SAVU

Radu Portocală

**Semn
în pustiere**

Asistăm de mai mulți ani la o tendință de abordare a firescului care se manifestă deopotrivă în literatură, în film, în teatru etc. Este o nouă modalitate de a atrage publicul spre artă prin încercarea de a-l convinge că artistul simte la fel cu acesta. Versurile lui Radu Portocală, grupate sub titlul *Semn în pustiere* (București, Editura „Vinea”, 2013), constituie un astfel de exercițiu și sunt un avertisment la adresa însingurării. Astfel, când poetul afirmă *și umbra zilei din urmă/ s-a așezat în neiființa a toate zilele/ și-n începuturi n-a mai fost decât sfârșit* se proiectează imaginea unei lumi care și-a pierdut semnele, reperatele și care așteaptă, lipsită de pietate, o nouă șansă. Viața a devenit stereotipă și lipsită de culoare sub semnul totalitarismului și, pe acest fundal, societatea și-a pierdut identitatea. Dar poetul recompose acest univers al umilinței, apelând la talentul lui Vlad Ciobanu care oferă o altă cheie de interpretare a mesajului poetic. Ilustrațiile sale sugerează că lipsa semnelor stă sub semnul tragicului și este cauzată de absența divinității. Viziunea lui Vlad Ciobanu accentuează autoreflexia, iar lirismul dobândește prin imaginile create o nouă funcție: teatralizarea.

Radu Portocală încearcă să rememoreze și să recupereze trecutul construind un discurs liric în care conflictul dintre eu și lume este urmarea unor stări de anxietate, dezgust și dezorientare: *și am plâns amintirea neiființei noastre/ și ne-am căutat urmele pașilor în drumurile de demult/ apoi ne-a cutremurat sunetul acru/ al tuturor spaimei noastre/ și am fost goi/ și slabi/ și peste măsură de respingători/ și pielea noastră era ponosită/ de prea multe furtuni iroste/ și am strigat/ și am tăcut/ și tăcând/ ne-am adâncit tot mai mult în uitare.*

Trăirile interioare sunt subliniate prin forma și tehnica poetică. Astfel, Radu Portocală își împarte discursul în secvențe care transpun imaginea unei vieți trăite într-o iluzie (o *adiere de sânge putred/ sub copacul înalt/ greu/ de piatră/ de fier/ de negură/ împreună cu visul sterp/ al frumosașelor noastre/ războaie/ tropotul cailor peste pulberea rânită/ fugind/ fugind mereu/ și vântul iscodind la marginea umbrei*.) sau dezgustul față de societatea contemporană (și *mereu/ când trecea peste noi încă o noapte/ când/ uneori/ vreo dimineață vestedă ne siluia privityrea/ ne găseau năpădiți de scârba/ oglinzile scârbei/ aripa unei păsări ce nu conțenește să plece/ spre-aceeași depărtare/ stearpă/ iar pielea ni se făcuse între timp adâncă/ de-atâtea semne/ de-atâtea ecouri/ și-am înțeles că împrejuru era pustiu/ atât de mult pustiu/ că respirăm pustiu/ și vârfulure degetelor noastre/ tot scormonind în țărână/ fuseseră/ pe neștiute/ cuprinse-n uscăciune.*)

Este interesant că, deși mesajul liric dă impresia de actualitate, autorul sugerează că starea de aseceză la care face referire titlul volumului poate duce la distrugerea identității individuale sau ar putea constitui și o cale de resemnare activă. Poetul așteaptă o revelație într-o lume coplesită de inoidală. Notațiile fragmentare sunt o cale de a convinge asupra unor trăiri autentice, dar au, în același timp, și un rol catacristic. Radu Portocală propune o poezie cu un mesaj care nu se lasă receptat sub semnul primei lecturi, ci își îndeamnă cititorul să pornească în căutarea semnelor, o aventură a cunoașterii sinelui.

Gabriela GIRMACEA

Simona Andreea Șova

**De la iubirea
curtenească
la „minunata
lume nouă“**

După debutul cu *Hanul și Castelul. Naratiune și personaj în Hanu-Ancuței și Decameronul* (2010), Simona Andreea Șova revine cu volumul de eseuri *De la iubirea curtenească la „Minunata lume nouă“*. *Repere și contexte literare europene* (Iași, „Universitas XXI“, 2013), în care ne propune o incursiune în literatura comparată, prin intermediul câtorva mostre, de la Evul Mediu până la romanul distopic de secol al XX-lea.

Oarecum eclectică, lucrarea este alcătuită dintr-o serie de comentarii ale unor texte consacrate și din câteva eseuri despre epoci și curente literare fundamentale. Riguroso alcătuite, ele au caracter preponderent didactic, sintetizând informații esențiale pentru înțelegerea fenomenului cultural universal. Temele din această carte conturează un tablou rezumativ al unor perioade din literatura europeană. Pornind, așa cum o arată și titlul, de la specificul poeziei medievale, căreia îi este consacrat un eseu consistent (*Esența curtenismului și imaginarul feminin medieval*), autoarea își focalizează apoi atenția asupra literaturii de secol al XIX-lea, pe care o abordează din perspectiva câtorva realizări majore. Firește, nu putea lipsi nici prima jumătate a veacului următor, din care sunt decupate aspecte privind modernizarea poeziei și prozei sau distopia.

Scrisă corect, cartea poate fi considerată un compendiu de literatură universală, în care ideile se dovedesc mai degrabă ortodoxe, fără curajul unor interpretări inedite. Puținele pagini în care Simona Andreea Șova se încumetă să comenteze pe cont propriu sunt, din acest motiv, demne de semnalat. Din acest unghi, unul dintre cele mai interesante eseuri se dovedește *Arta literară la Hortensia Papadat-Bengescu și Virginia Woolf*, unde sunt puse în evidență afinitățile dintre cele două prozatoare. Dincolo de formulări naive precum „cele două scriitoare se aseamănă foarte mult” sau „În paginile anterioare s-a putut demonstra că există multe elemente comune între Hortensia Papadat-Bengescu și scriitoarea britanică Virginia Woolf...”, m-a atras premisa de la care pornește acest text, aceea potrivit căreia ele „... au găsit în roman o cale largă de expresie a spiritului lor dornic de a pătrunde în viața de dincolo de aparențe a oame-nilor” (p. 117), pe care așa asocia-o cu dorința de a ieși din tiparele unei/unor societăți rigide, ușor misogine, care aveau un efect inhibant asupra femeilor.

Firește, există în această carte și idei care s-ar cuveni nuanțate. Seducătoarea abordare a conceptului „amour courtois” se încheie cu o formulare ambiguă, pe care mărturisesc a nu o fi înțeles pe deplin: „Astfel, iubirea curtenească se derulează între o ide-

ologie bizară și practică.” (p. 10) De ce bizară și despre ce fel de practici nu ni se spune... În schimb, a vedea în romanul lui Aldous Huxley, *Minunata lume nouă*, „o antiutopie a erei tehnice-ciste Ford”, iar în distopie o „metodă a gândirii, o *forma mentis*” mi se pare un inspirat punct de plecare pentru comentariul la romanul menționat.

Una peste alta, volumul Simonei Andreea Șova ne oferă câteva instanțane interesante din tabloul general al literaturii universale, probând interesul pentru un domeniu în care contribuțiile originale par a fi greu realizabile.

Adrian JICU

Octavian Mares

**Cântec
de flaut**

Ultimul volum (*Cântec de flaut/ Flute song/ Chant de Flute*, traducere în limba engleză: Celia Iftim, traducere în limba franceză: Virginia Popescu și Nicole Pottier, Bacău, Editura Vicovia, 2012, 101 p.), publicat Octavian Mares este, cum ne indică și subtitlul, o antologie de poeme HAIKU, traduse deopotrivă în limbile engleză și franceză. Sunt versuri suave, înțesate de simboluri, ce ascund sub aparența formală tonalități grave izvorâte din adâncul ființei umane, ce percepe dureros trecerea inexorabilă a timpului în cadența sobră a anotimpurilor.

Primul simbol ce ne atrage atenția este flautul, instrument cu valențe magice, ce dă glas emoțiilor pe care poetul vrea să le transmită cititorilor. Astfel, versurile sale aspiră a fi receptate precum „muzica cerească, vocea îngerilor” pentru a ne îndruma spre „paradisul Nemuritorilor”. Aidoma cântecului de flaut, poezia devine un limbaj *sui generis* decodificat numai de cele două instanțe: poetul și lectorul. Poetul preia atribuțiile lui Orfeu, reușind prin darul sacru să pătrundă în sufletul publicului.

Voi face referire în continuare la trei simboluri esențiale ce dau substanță poeziei lui Octavian Mares – apa, oglinda și luna. Prezentă în riturile de trecere și considerată arhetip al legăturilor universale, apa este un simbol ambivalent, cât și pensabilitatea formelor și scurgerea neconținută a timpului. Stihie a vieții și a morții, apa semnifică la nivel ideatic tocmai această dualitate: „Oglinda apei -/ pe marginea căldării/ un fluture alb” (p. 94). Trebuie amintit în acest sens și simbolul fluturului, care trimite la încarnarea sufletului și, implicit, la ideea morții, camuflată cu măiestrie de poet.

Oglinda este un simbol al cunoașterii, autocunoașterii și cercetării, de aceea poetul alege acest obiect drept mijloc de reflectare a propriilor emoții și sentimente, chiar deziluzii și prefigurări sumbre: „Odihna nopții -/ văd în oglinda coasei/ coarnele lunii” (p. 63). Astrul nopții acceptă interpretarea de măsură a timpului, sugerând astfel efemeritatea omului. O tristețe profundă este perceptibilă în versurile: „Apus de soare - / mergând

spre apus/ mă prinde umbra” (p. 95). E strigătul tragic și înăbușit al ființei umane conștiente de drumul ireversibil, dar incapabilă a-și accepta resemnată destinul: „Floarea timpului - / o ultimă petală/ și ceasul s-a oprit” (p. 101).

Poezia lui Octavian Mares reușește să surprindă cele mai adânci frământări ale omului, în genere, punând accentul pe lupta zadarnică a omului cu timpul și destinul. Poetul mănuiește cu dibăcie metafora și tehnica haiku, încifrând *esențe tari* în doar trei versuri. Fiecare poem este cântecul unui suflet sensibil de muritor, sfâșiat de presentimentul sfârșitului.

Silvia MUNTEANU

Dumitru Brăneanu

**Condamnat
la dragoste**

Un nou volum semnat de Dumitru Brăneanu ne prilejuiește întâlnirea, plină de încântare, cu sunurile și vulturile aceleiași poezii delicate și sensibile, meșteșugite și ivite cu mult deasupra imaginarului unei lumi ce se arată frecvent contradictorie și parcă tot mai îndepărtată de resorturile adevăratelor rostiri poetice. La o adică, îți trebuie oarece curaj să adopți formula preferată de poetul băcăuan, formulă ce îl plasează dincolo de mulți poeți ce își fac loc cu suficiența unei descendențe moderniste și post-postmoderniste, cea care le autorizează, adesea, bizare și neinteligibile alcătuirii, în siruirii de cataloage existențiale fără sens, compensate uneori de cugetări ce se inscriu în linia nepericuloasă a nenumăratelor locuri comune.

Sub un titlu mai mult decât convingător, *Condamnat la dragoste* e un volum sortit să placă acelor cititori pentru care degustarea poeziei nu presupune aventuri fără sens; o glosă cu nenumărate fețe, pe o temă veche și nouă, de când lumea, de ieri, ca și de azi, cu un evantai de simboluri și de identificări, echivalări, interogări și clarificări, toate în jurul unui adevăr, dintre cele puține pe care discursul poetic îl spune în gura mare: iubirea e totul și în jurul ei se învârt și macrocosm și microcosmos, într-o dăinuire fără de capăt. Raportarea la o mare carte a iubirii este evidentă, iar motto-ul, din Blaise Pascal, cât se poate de sugestiv: „Inima cunoaște rațiuni pe care rațiunea nu le cunoaște”.

Într-o „traducere” simpatetică a poeziilor din acest nou volum, vedem un dialog închipuit, un dialog ad-hoc, purtat de un eu (îndrăgostit și îndrăgostindu-se mereu, pe măsura configurării unor noi și noi poeme) cu unica și mereu re-identificata iubită, pe care inima renăscută a eului îndrăgostit o asociază cu primăvara și cu tot ce poate fi mai frumos în juru-i. Sunt versuri pline de puritate imagistică și cu asocieri reușite, încercate de miez, într-o sumă de imnuri ardente închinată iubirii, ce nu cunoaște vârstă: „Ce frumoasă ești,/ cum respiri fără sură/ până a deveni vis/ mulți ochi stau asupra Ta/ când numeri pașii până la ziua din mine/ și

cum nu-i târziu/ anotimpurile au adunat/ lăstunii iubirii/ îngerii pe furis/ aprinzând lumina// Tu, tot mai frumoasă/ gând rău singurătății...” Modalitatea numirii directe („tu ești”, „tu ai crescut” etc.) crește intensitatea sentimentului clamat de la prima la ultima poezie (aceasta fiind însoțită de un element paratextual, prin care se face trimitere la destinatarul versurilor de dragoste dintr-un volum al renașterii totale, din toate punctele de vedere.) E o trecere fascinantă de la o imagine la alta, un periplu de mare îndrăgostit prin propria-i galerie de imagini: iubirea e acel subtil motor de sorginte umanistă, cea care mișcă și aștrii și tot ce simțim în jurul existenței, de la microcosm spre macrocosm; pe de altă parte, poetul, veritabil Pygmalion mereu reinventat, este cel care poate afirma în spiritul unui canon poetic acceptat: „te-am plămădit din cuvânt”. Se naște astfel, pe întreg parcursul volumului, un alt fir călăuzitor, cel care asigură o benefică ambiguitate, o dulce stare de incertitudine nepericuloasă: ea, primăvara, iubita, venită din seceta de dragoste, înger renegat, candelă inimii, troiță la margine de drum, stea, hotăr nemărginirii, stăpână cu sânge de lumină, mugur de fată, cea cu ochii de culoarea de sufletului (un evantai uriaș de echivalări și de căutări ale iubitei, un iureș de o exuberanță greu de stăvilii, ce răstoarnă vârstele!) ea ne apare într-o posibilă dublă ipostază, așa cum numai textul poetic poate să ne zăpăcească. E Ea, total miracol dat de viața pulsândă („iubita mea cântec la beție/ cu sănii zăpăcind speranța crudă/ te aștept pe drumul de vecie” și e Ea, fantasmă erotică, plămădire poetică, o prelungire a cuvântului și a cârților nicidecum terminate, visul poetului ce articulează din cuvinte poema și iubirea, în aceeași rostire („te-am plămădit din cuvânt/ din cuvântul de care mă temeam/ ca de o săgeată/ ce pătrunde taina inimii”).

Poet al Erosului și al Numirii, Dumitru Brăneanu rămâne tributur unei permanente raportări la temporalitatea ce ascunde începuturi, dilatări și contracții ale timpului. În buna cadență cogitativă cu care ne-au obișnuit versurile sale, sentimentul inevitabil de pre-vizionare a unui *capăt* este indulcit, amăgjit, apărât prin starea de vis, de fericire, de miracol poetic, singura care mai poate salva iubirea și lumea: „Iubita mea, curată ca lumina/ cu fața risipind mister/ în cerul meu de vis și amăgire/ te inventez și te iubesc stingher/ de ani te adun în mine și în gând/ filă cu filă, cuvânt cu cuvânt/ carte cu amintiri încuiate/ în nopți ninse de singurătate”.

Dincolo de dulci capcane ale biograficului, poezia lui Dumitru Brăneanu din volumul de față demonstrează cu superbie felul în care poezia armonizează stările iubirii dinspre ins către *carte*, arătându-ne încă o dată grandooarea iluziei ce se împletește cu realul, într-un canon al bărbatului îndrăgostit de iubire și de poezie, de viață și de carte. Și nu e deloc puțin, într-un volum în care fiecare poezie se citește cu plăcerea descoperirii de la începuturi.

Constantin DRAM

Motto: „Natura e nesă-
țioasă de contrarii: din acestea
și nu din lucruri asemănă-
toare realizează ea armonia.
Se pare că arta, care imită
natura, procedează la fel”
(Heraclit)

Orice excurs către originile literaturii înregistrează un raport specific al acesteia cu mitul, raport analog aceluia dintre profan și sacru, între care există un circuit subteran, de complementaritate. Mitul, cu funcționalitatea lui rituală, constituie prima etapă a literaturii, aceea a *arhetipurilor* acestuia (apud N. Frye), o fază a acesteia, în care primitivul – copil pe „scara” evoluției umane – atribuie, imaginând, unor ființe uriești crearea lumii înconjurătoare ca și a ocupațiilor lui habituale, lui rezervându-și invocarea periodică a sprijinului acestor ființe și imitarea/reprezentarea ritualică a faptelor lor, ca sălășluire în el și restaurare a unui nou ciclu existențial (cf. cu modul magico-mitic). Pe de altă parte, în viața lui individuală și cea socială, omul arhaic își „îmbracă” existența în cuvinte și ritmuri (versurile), numea lucrurile în mima faptele, instăpânindu-se asupra lor, ceea ce îi va fi dat o tot mai reală încredere în sine, ca să pună și „măsură” umană lumii din jur, să-și codifice comportamentele în raport de ființele divine invizibile, dar și în raport de ai săi și de sine (modul mito-poetic și cel mimetic) – într-un mod analog aceluia în care adolescențul începe a se desprinde de imaginarii (basmelor) copilăriei.

Înainte de a derula această devenire, stăruim un timp asupra înțelesurilor *mitului* – ca epistemă evidentă în două moduri de creație (cel magico-mitic și cel mito-poetic), subiacentă în cel de al treilea (cel mimetic) – ceea ce denotă importanța sa pentru specificitatea cunoașterii și a expresivității literar-artifice. Astfel, dintre cele peste 500 de definiții date mitului, selectăm câteva – ale lui Mircea Eliade, Georges Gusdorf, Roger Bastide, Gilbert Durand, Jacques Wunenburger, Paul Diel ș. a. – care ne apar drept corelative pentru tema noastră. Mitul este un „construc” al „*imaginatiei simbolice*”, o sinteză de arhetipuri simbolice bipolare ce traduc „*viața psihică a oamenilor sfâșiati între tendințele opuse de sublimare sau de perversitate*” (cf. Paul Diel) ori dramaticul existenței situate între vizibil și invizibil, între certitudine și neprevăzut, între normal și anormal, dramatism reprezentat sincron în drame sacre sau desfășurat diacronic în naratiuni cu resorturi magice; „*realitate extrem de complexă*” (Mircea Eliade), mitul satisface sincretic, în matricea sa imaginală, mai multe funcții, între care, principală, după Mircea Eliade, este aceea de „*a releva modelele exemplare ale tuturor riturilor și ale tuturor activităților omenești semnificative*”, aceste modele fiind puse pe seama „*ființelor cu puteri supranaturale*” care le-au întemeiat *illo tempore* și pe care le pot reactualiza în cadrul ritualurilor ciclice de „*renovatio temporis*”. Mitul, ca soluție habituală ce transpune și „rezolvă” în imaginari tensiunile antagoniste dintre societate aflată în criză (v. Roger Bastide), echivalează pentru societatea primitivă cu „ieșirea” din Haosul incertitudinilor în Cosmosul naturii și etosul comunitar, rezoluând prin acestea „echilibrul vital” al societății, fiind, mai mult decât un mod de gândire „prin imagini”, „*un mod de angajare în real*” (Georges Gusdorf), angrenând „*principiul unei realități exemplare pe care*

Ioan Șt. LAZĂR

De la mit la literatură și invers - o necesitate în istorie (I)

comportamentul uman trebuie să-l repete” în viața curentă, prin ritualurile care o ritmează pe aceasta. Mitul nu produce o „ruptură” între real și imaginar, ci le unifică într-o realitate indecompozabilă, „*în care faptele, legătura dintre ele, precum și relevarea sensului acestora sunt nedespărțite*” (J. Wunenburger), ceea ce înseamnă că modul său de existență este „*tautegoric*”, bazat pe „*coincidentia oppositorum*”, pentru că numai aceasta asigură coerența și unitatea viziunii în modelul exemplar, pe care îl implică și stabilitatea credinței fără de care nu poate fi inteligibil. Mitul este legat inseparabil de „gândirea prin imagini”, care nu este o gândire inferioară, specifică numai epocii primitive, ci o gândire „simbolică”, proiectivă și comprehensivă, bazată pe o inteligență imaginativă („*nous poetikos*”), care nu caută să disecă analitic lucrurile, ci să le „teasă” într-o imagine unitară, dotând-o cu sens. Dacă este adevărat că „*primul mod în care omul încearcă să înțeleagă și să modeleze „diversul” câmpului său practic este acela de a-și face o reprezentare fictivă a acestuia*” (Paul Ricoeur) (amintim, cf. lui Claude Lévi-Strauss, proiecția relațiilor umane de rudenie pe „ecranul” totemic), atunci, spre deosebire de explicația rațională (*logos* care disociază componentele obiectului gândirii, desfășurându-l din relațiile lui funcționale, vitale), narațiunea mitică (*mythos*) este cea fictivă care, dimpotrivă, inserează obiectul în multiple relații, sincronice și diacronice, „absorbindu-l” într-o totalitate care nu separă prezentul de trecut, realul de virtual, vizibilul de invizibil (v. J. Wunenburger) și căreia îi conferă un sens unitar, antropocosmic. Asemenea artistului, omul mitic compune imaginea, nu o descompune, iar sensul acesteia ia „formă” pe măsură ce ea se compune. Gândirea mitică, proiectivă și simbolică, nu este decât, istoriceste, ipostazată inițial în creația arhaică; ea este, în fond, o coordonată perpetuă a gândirii umane și reprezintă, în continuare, alternativa la cunoașterea rațională; cuplul *mythos* – *logos* este opozitiv, dar complementar. Dispensat de sacralitatea originară, *mythos*-ul (ca reprezentare de tip simbolic și gândire alternativă, „prin imagini”) rămâne subiacent literaturii chiar și în epoca modernă, mimetică.

În deosebire de mit, literatura a cunoscut restrângeri și extensii de sens, cristalizându-și cu timpul profilul beltristic de azi, legat, și el, de gândirea „prin imagini” și expresivitatea estetică, diferite, la rândul lor, de *logos*-ul științei și expresivitatea ei raționalistă (v. Adrian Marino, *Biografia ideii de literatură*). Începuturile sale coincid, arhetipal, cu ale mitului (ale modului magico-mitic), în care caz putem vorbi de o *mit-literatură* sau *literatură-mit*, sau, cum s-a spus, o *pre-literatură* de natură sacrală și de factură incipientă în raport cu realizările estetice ulterioare. Dar, în aceeași arie largă a începuturilor arhaice nedeterminabile (din perspective), prin modurile mito-poetic și cel mimetic (și ele în stadiu incipient) se produce și o

treptată desprindere a literaturii de funcționalitatea sacrală și de imaginarii care o ritmează pe aceasta. Mitul nu produce o „ruptură” între real și imaginar, ci le unifică într-o realitate exterioară și interioară omului pentru a exprima problemele și soluțiile habitatului uman cu istoria, de acum. Întreaga evoluție a literaturii propriu-zise va avea ca pondere majoră relația ei cu evoluția istoriei, reflectarea acesteia în toate interstițiile umanului. Cum, însă, habitatul uman nu poate să fie racordat numai cu lumea vizibilului, ci și cu „*orizontul misterului și al revelării*” (L. Blaga), literatura, ca și spiritul uman, păstrează și azi, și nu doar „camuflată”/latentă, o dimensiune de factură mitic-sacrală, ceea ce confirmă nu doar o constantă a existenței umane, ci și, în planul noștru de interes, sincronicitatea perpetuă a tuturor modurilor de creație.

Între canonul mitului și non-canonul (funcțional) al literaturii are loc – și la începuturi, și ulterior – un *transfer* tot mai complex: de *substanță*, de *forme* și de *procedee* (cf. Silviu Angelescu). Iar acest transfer este posibil fiindcă mitul, dezlegat de ritual, de-canonizat, (re)devine ceea ce este *ab origine*: produs al imaginației creatoare, menit să explice lumea cu mijloacele metaforic-personificate ale „gândirii sensibile”, să rezolve în imaginarii diemlele habitatului uman și să ofere model acestuia. Făcând corp comun cu imaginea sa de esență poetică, arhetipal-simbolică (aceea, de pildă, a lui Orfeu, a lui Prometeu, a lui Apollo sau Dionysos), care se va îndepărta din actualitate consonant cu „apusul” divinităților, mitul se va „camufla” în profan (*Mircea Eliade*), dar procesualitatea lui la trasei cultural va rămâne un câștig pentru habitudinile umane.

De aceea, în existența sa istorică și culturală, omul va adăuga *mitizării arhaice* (uneori, de factură divină, manifestă – să ne reamintim „*tablele*” de legi ce sunt dictate diferiților profeți de către Divinitatea Supremă) alternativa sa: devenirea mitului în istorie; aceasta cunoaște mai multe faze, mai lungi ori mai scurte, uneori în aceeași epocă de creație, altele de lungă durată, anume: de-ritualizarea/de-sacralizarea mitului, literaturizarea, alegorizarea, „camuflarea” mitului apoi o remitzare, parțială, predilect istorică și literară, non-sacrală.

Traseul descendent al mitului în istorie este invers proporțional cu traseul ascendent al literaturii, în timp ce secvențele de re-mitzare pierd o parte din literaritatea caracteristică literaturii (mimetice), configurând o creație mixtă (mito-poetică).

A. Devenirea în orizontul culturii tradiționale:

Mitzarea arhaică este, împreună cu ritualul, „*ontologic trăită*”, reprezentarea hierofanică a zeilor și restaurarea magică a acțiunii lor inițiale benefice, aportul („*tare*”) al cuvântului fiind în forma dialogică a dramei sacre ori în forma narativă a povestii sacre, iar sensul activ fiind redat sintetic (și epistemic), ca în *Upanișade*: „*Trbuie să facem ce au făcut la început zeii*”. Creația arheti-

pală reprezentativă pentru modul de creație magico-mitic al epocii este (apud Joseph Campbell) *marele mit eroic*, al eroului care călătorește pe un traseu (inițiat) anume și finalmente aduce binele pentru comunitatea sa ca și pentru el. Aceasta va fi, de fapt, și schema esențială a basmului fantastic (o primă literatură epică), având atât de îndelungată „*priză*” și tradiție la toate popoarele, încât s-a putut releva calitatea eroului respectiv de a avea, (cf. J. Campbell) „*o mie de fete*”, etnice.

De-ritualizarea /de-sacralizarea mitului – evidentă încă din timpul în care un același text, la aceeași populație arhaică, era mit, în context ritualic, și basm, în context non-ritualic – nu s-a dovedit neproductiv pentru mit, întrucât el, dezlegându-se de constrângerile rituale ale imaginarii lui său semnificativ, a putut să-și dezvolte disponibilitățile în planul imaginației creatoare, conexându-se și restructurându-se cu elemente din registrul altor mituri ori din registrul realist și devenind o creație mito-poetică. Basmul fantastic, rod – după V. I. Propp – al conexiunii de elemente din rit-riturile de inițiere și cele funerare, este un exemplu concludent, care face și debutul *literaturizării mitului*.

Aceasta se instituie decisiv când *gesta* (mitică a) *zeilor* lăsați drept locotenenți ai săi de către zeul cosmocrator (devenit *deus otiosus*) a fost „tezurizată” în *epos*, în texte „*pro memoria*” (Mahabharata, epopeile homerice, poemele hesiodice), desprinzând definitiv miturile de ritualitate și proiectându-le, prin transformări narative, în construcțiile ample ale *eposului* (în versuri ori proză) – v. G. Dumézil, M. Coman. Nu altfel se va produce, pe lângă detașarea de ritualul dionisiac (sorginte), și constituirea tragediei și a comediei, ca forme ale genului dramatic; analogă ne apare și transformarea ditirambilor ritualici în ditirambii cu care Pindar elogia câștigătorii olimpiadelor eline, configurând prima specie literară a genului liric, în aceeași Grecie în care, cum a observat Mircea Eliade, miturile n-au fost cunoscute *in statu nascendi*, ci în condiție literară (deritualizată).

Pierzându-și de timpuriu – cum arată G. Gusdorf – „*conștiința mitică*” (*mythos*-ul) și dezvoltându-și „*conștiința intelectuală*” (*logos*-ul), activi în „dezvelirea” lumii, grecii nu mai înțelegeau miturile „în sensul literal”, de unde convingerea și credința că ele aveau „înțelesuri ascunse”, „subînțelesuri” – dacă nu esoterice, atunci legate mai îndepărate de viața curentă. De aici, tendința alegorizantă. „*Ilada... trebuia să fie un manual pentru regi și cărmuitori, și Odiseea... trebuia să reprezinte același lucru pentru viața casnică; mânia lui Ahile și aventurile lui Ulise sunt doar pânze pentru înveșmântarea ei...*” – avea să tălmăcească neoclasicul german Winckelmann asemenea mod(ul) de interpretare. „*Cruzimea lui Cronos, care-și înghitea copiii, devine acțiunea devoratoare a timpului*”, dar această semnificație este de remarcat (apud Vera Călin), a fost a *posteriori* inclusă mitului, par-

ticipând la plurivalența fabulei mitice, sau, altfel spus, la „lectura plurală” a acesteia. Înruidită cu **alegorizarea** este și **evhemerizarea**, ca umanizare și istorizare a mitului; filosoful Evhemeros considera că zeii au fost la început oameni care, datorită faptelor lor bune, au fost divinizați, trecuți între nemuritori...

Camuflarea mitului, inspirată formulă prin care Mircea Eliade a explicat supraviețuirea latentă a miturilor în profan și în istorie comportă mai multe ipostaze-tip ce denotă nu numai vitalitatea lor ca engrame ale condiției umane pe diferite paliere ale vieții, ci și modalități de reinterpretare și reconexare a lor la un sens predominant, așa cum este de pildă sensul creștin. Adăugăm la exemplele savantului român despre supraviețuirea miturilor „păgâne” în „creștinismul cosmic” răsăritean câteva exemple din spațiul catolic așezat: *Sfântul Martin călare pe asinul său, Sfântul Cristofor cu cap de căine, Sfânta Marta imblănzind balaurul, Sfântul Hubert însoțit de cerb – lată câțiva sfinți bizari și foarte puțin catolici* – arată un medievist, Philippe Walter... *În spatele figurilor venerabile – nu s-a dovedit nefastă pentru mit, dintr-un cântec, dintr-un cântec, dintr-un cântec – pe care creștinismul medieval a trebuit să le asimileze pentru a se impune. Și, într-un subtil compromis religios, biserica a știut să-și înscrie mesajul său în cele opt mari cicluri festive ale anului preexistente...*

Cât privește (re)mitizarea parțială, istorică și literară, ea este rodul modului mimetic în asocieră cu cel mito-poetic, care configurează din umanitate eroii istorici sau literari ce dobândesc calitatea mitică a exemplarității pe o dimensiune sau alta a condiției umane.

Exemplul cel mai la îndemână ne este, firește, acela al literaturii antice grecești, în care se pot urmări în mod treptat și decisiv *de-canonizarea mitului și canonizarea literaturii*; de la Eschyl la Sofocle și Euripide și chiar Aristofan se poate percepe îndepărtarea continuă a acțiunii zeilor din zaristea umană, prioritatea crescândă a legilor profane ale cetății (chiar și când sunt „inguste” și tragice ca pentru Socrate ori Antigona), concentrarea omului și asupra interiorității sale, ai cărei „*demoni*” pot produce consecințe monstruoase, dacă nu sunt strunțiți cu rațiunea umană (căci aceea divină pare că nu mai există). Pozitivii sau negativi, eroii acestei literaturii (Oedip, Antigona, Oreste, Electra, Fedra, Medeea ș.a.) devin prototipuri pentru diferite condiții și acțiuni umane, sau, altfel zis, devin eroi mitici „pe măsură” canonului uman, exemplari pentru epocile literare următoare până azi, fiecare dintre acestea reluându-i cu alte mijloace și cu finalități proprii. (A se compara ca atare tragedia lui Eschyl „*Prometeu în lanțuri*” cu poemul dramatic al lui Shelley „*Prometeu descătușat*”, acesta din urmă ca o expresie simbolică a emancipării romantice. Nu altfel se va întâmpla, la diferite popoare, cu eroii istorici mitizați precum: Alexandru cel Mare, Cezar, Bran, Roland, Carol cel Mare, Ștefan cel Mare ș. a., într-o variantă de evhemerizare nouă (dovadă că mitul este constituitiv omului).

Văzut, pe „orizontala”, ca o relație de alternanță, iar, pe „verticală”, ca o relație de succesiune, raportul canonic dintre mit și literatură se integrează raportului dintre *cultura minoră* și, respectiv, *cultura majoră*, așa cum a arătat Silviu Angelescu, pe temeiul disocierii lui Lucian Blaga.

De câteva ori, am citit pe dl. Poet și scriitor Valeriu Tănăsă prin intermediul revistei „Plumb” din Bacău. Mi s-a părut a fi un om cultivat, sobru, cinstit, sincer. Cu precădere, implicat în realitate, cotidian și (ne) cazurile vieții noastre „creștinești”... Crede sincer în valorile Evangheliei. Care este Revelația absolută și universală a Domnului nostru Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu intrupat și Mântuitorul lumii! Cum spune Apostolul neamurilor, Sfântul Pavel: „După ce Dumnezeu, odinioară, în multe rânduri și în multe chipuri, a vorbit părinților noștri prin proroci, în zilele mai de pe urmă ne-a grăit nouă prin Fiul!” (Evrei 1: 1-2).

Cartea domniei sale apărută recent (**Rostiri ziditoare**, Editura Eurocarpatica, Sf. Gheorghe, 2013) este, în opinia mea, un recurs la morala creștină. Desigur, cum precizează prefațatorul, dl. dr. Ioan Lăcătușu, scrisul autorului nu va putea mulțumi pe toți. Unele idei îi pot aparține în totalitate. Acele aspecte semnificate în vârtejul informațional actual pot fi doar întâmplări și „ispite” personale. Sau, mai bine zis, încercări ale vieții. Din care, însă, îl poți cunoaște pe Dumnezeu în Treime închinat și slăvit!

Titlul cărții este o rază de speranță și de lumină divină. Care este prima rostire biblică dumnezeiască? „Să fie lumină?” (**Facerea 1: 3**). Marele Noica a meditat: „La început a fost Rostirea”. Părintele Stăniloae a scris teologic: „La început a fost Treimea!”. Dar toate duc la zisa Evanghelistului: „la început a fost Cuvântul!” (**Ioan 1: 1**). „La început a fost iubirea”, ne atenționează dl. Tănăsă, și bine face prin paginile cărții sale.

Așadar, autorul rostește grav: „Să luăm aminte” la primejdiile lumii în care trăim. O lume secularizată, desacralizată. Acum stăpânește „alcooolul și agre-

Pr. Prof. Dr. Constantin LEONTE

Recurs la morala creștină

sivitatea, etc. Am căzut într-o criză metafizică” și „degenerare spirituală”. Ne-am creat o „civilizație fără cultură care duce la moarte” (p.181). Evident, o moarte spirituală, mult mai înfricoșătoare decât cea biologică.

În secolul XXI, un „secol al pornografiei” sunt sclavi „mai mulți decât în oricare alt moment din istoria umanității”. Cauzele acestei stări cutremurătoare, care a creat o „falsă fericire a timpurilor noastre?” (p.132). În primul rând, lipsa de credință în Dumnezeu este „drama spirituală a timpului nostru” (p.261). „Fără Dumnezeu lumea este în închisoare” (p.76). „Prostituția, sclavia domestică, copii soldați, sclavia infantilă, pornografia infantilă. Acestea sunt cele mai josnice „forme de sclavie” (p.21) demonică. Toate aceste „monstruoziități” morale se petrec pentru că iubirea oamenilor s-a răcit... Ori, Evanghelistul Ioan spune răspicat că Dumnezeu este IUBIRE. Aceasta este, pe scurt, criza (boala spirituală). O urmare firească a nerecunoștinței „Legilor iubirii” (p.22). De facto, o consecință nefirească!

Ce face omul de azi, asaltat de atâtea răutăți? „Omul modern neagă prezența lui Antihrist în lume, dar iată îi cultivă ideile, fără să constientizeze. Este aici o înșelare care aduce suferință LOGOSULUI. Și este o rătăcire, fiindcă se ignoră Evanghelia” (p.22). Trebuie, așadar, să luptăm împotriva răului. Bătălia cu răul „incepe la nivel

de persoană”. Dacă Apocalipsa se apropie, îndeletnicirea de „căpătăi” a omului ar trebui să fie „contemplarea sfârșitului lumii”. Bine face dl. Tănăsă că ne prezintă cele 12 semne ale „sfârșitului” din Comentariul fericitului Ieronim la cartea Apocalipsei (p.107).

Salvarea din acest marasm este „întorcerea la Biserica” (p.121), la valorile Ortodoxiei prin adevăratele „lacrimi duhovnicești” (p.125), care redeschid drumul omului spre îndumnezeire (p.207).

Autorul face o referire specială la „Filocalia sfințelor nevoițe ale desăvârșirii” (p.130) creștinului. Prezintă „briliante duhovnicești din Tezaurul Ortodoxiei” (p.142), invocând nume mari de teologi și duhovnici: Sf. Antim Ivireanul, părintele Stăniloae, părintele Galeriu, fostul mitropolit Bartolomeu Anania, părintele Cleopa etc. Despre părintele Stăniloae afirmă sensibil că „sufletul lui este picătura de rouă prin care poporul nostru i se reflectă iubirea de frumusețe. Filocalia = iubirea de frumusețe” (p.130). O frumusețe pătrunsă de Bine, adăugăm noi! Propun autorului, nu recomand, să lectureze „Dogmatica” Sfântului Ioan Damaschin (+ 749).

În loc de încheiere, ca să nu cad în „vorbire deșartă” (p.17), fiindcă suntem în Postul Crăciunului, propun cititorilor admirabilul „Imn creștin închinat postului Nașterii Domnului” (p.128-129).

Imn creștin

– Valeriu Tănăsă

(Închinat postului Nașterii Domnului)

Vreme de post și cumpătare
Să fie zilele noastre,
Păzire a sufletului de la cele josnice,
Dar pricepută lucrare
a celor ce înalță

Cineva veghează, omule,
Frate al meu; și noi simțim durerea,
Când ne ascundem de
Lumina fetei Sale.

Cum, prin văzduh, strigăt de păsări -,
Iar prin munți, vocile păstorilor,
La fel și noi, să ridicăm glas de luptă,
Patimilor ce-nșeală mîntea.

Ca rugăciunea să nu fie în vânt,
Trimite gânduri de bunătare
vrășmașilor.

Că nu suntem trimiși pe pământ,
Să ridicăm templu eului păcătos.

Atunci când mor bucuriile lumii,
Din înalt, ne mângâie misterele
spațiilor.

Și-n toate Bisericile, citețul va cânta
Versele Apostolului, până când,
Pe norii cerului va străluci Crucea Ta.

Doamne, toată nedreptatea
și răutatea,
Făcută de noi sub soare,
Apasă și înspăimântă inima noastră,
Ca o mare prinsă de vânturile
Infernului.

Zilele Teatrului "Mihai Eminescu" Botoșani

Venerabila instituție de spectacol ne-a invitat la o dublă aniversare, în zilele de 27-30 noiembrie, sărbătorind 175 de ani de teatru în limba română la Botoșani și 55 de ani de la înființarea Teatrului „Mihai Eminescu” cu trupă proprie. A fost o manifestare complexă, cuprinzând spectacole, colocvii, lansări de carte, expoziții, una de numismatică și filatelie, alta de scenografie, autor, Mihai Pastramagiu. Spectacolele prezentate în zilele festive au fost: „Cabaretul cuvintelor” de Matei Vișniec - U.N.A.T.C. I.L. Caragiale București și Teatrul Independenților Profesioniști, „Frumoasa călătorie a urșilor Panda povestită de un saxofonist care are o iubită la Frankfurt” de Matei Vișniec - Teatrul Tineretului din Piatra Neamț, „Angajare de clovn” de Matei Vișniec - Teatrul Municipal Bacovia Bacău, „Școala lui Gufi” de Matei

Vișniec - Trupa de Teatru a Colegiului Național „Mihai Eminescu” Botoșani. Teatrul gazdă a adus în atenția publicului alte două piese de Matei Vișniec, premiera cu „Buzunarul cu pâine” și „Caii la fereastră”. Colocvii din Sala de marmură a teatrului au avut ca temă cei 175 de ani de teatru în limba română la Botoșani, un alt subiect dezbătut fiind legat de creația dramaturgului Matei Vișniec. Aceluiași dramaturg, considerat un prieten apropiat al teatrului botoșănean, i-a fost consacrat și filmul documentar „Acasă”, realizat de Andreea Știliuc de la TVR Iași. Un film bine gândit și făcut, inteligent, cu substanță, sensibil, cu imagini frumoase, emoționante. S-au lansat cel de-al treilea volum din „Istoria teatrului la Botoșani”, amplă lucrare, minuțios documentată a profesorului Ștefan Cervatiuc și cartea lui Constantin Adam „La

cumpăna dintre milenii”, cea de-a doua, o altfel de istorie, sentimentală, trăită „în priză directă”. Despre aceste importante mărturii adunate în pagini de carte, dar și despre propria lor experiență de conducători ai instituției au vorbit Lucia Olaru Nenați și actualul director, Traian Apetrei, alți vorbitori fiind George Median, cât și autorii celor două volume. Cu mult interes am ascultat-o pe Anca Maria Rusu, profesor universitar (Universitatea de Arte „George Enescu” Iași) și critic de teatru, care a prezentat o scurtă dar pertinentă și subtilă comunicare despre universul dramaturgiei lui Matei Vișniec. În atmosfera plăcută, destinsă și amicală a colocviilor s-au formulat puncte de vedere, s-au făcut auzite confesiuni, s-au depănat amintiri. Nu au lipsit nici notele de acordament, aduse de câteva spirituale epigrame și de muzică.

În ultima seară petrecută la Botoșani, pe scenă au urcat câțiva dintre oamenii legați de acest teatru, în felurite ipostaze, fie că au lucrat aici, fie că reflectă în presă activitatea teatrului, fie că sunt profesori la facultăți de profil, ei primind medalii, diplome și flori. A urmat momentul emoționant al întâlnirii cu câțiva actori din „generația de aur” și prima promoție a celor care au debutat pe această scenă. Sergiu Tudose a rememorat, cald, acel timp al începuturilor, Stelian Preda a susținut un recital bine încheiat, cu unitate de sens, intitulat „Viețile unui vis”, având o distinsă prezență scenică, Ion Dichiseanu a spus anecdote, a făcut declarații de dragoste spectatorilor, și a cântat. Totul s-a petrecut cât se poate de simplu, firesc, relaxat,

fără morgă, mai ales că oficialitățile orașului și județului au lipsit cu desăvârșire de la eveniment. Că doar n-o să-și piardă prețiosul lor timp cu „mărunte” chestii culturale. Asupra cărora își îndreaptă atenția doar prin campanii electorale, ca să culegă voturi.

Ar mai fi de spus în această succintă prezentare că am ascultat și un foarte frumos mesaj de suflet și iubire de teatru din partea lui Matei Vișniec (trăitor, acum, la Paris), citit de poeta Carmen Veronica Steiciuc, că Traian Apetrei, directorul general al Teatrului „Mihai Eminescu” și echipa sa au fost admirabile gazde, și că vom reveni, în numărul viitor al revistei, cu cronici la premierele văzute.

Carmen MIHALACHE

• Premiul pentru Grafică acordat de Consiliul Județean Bacău: Nina Șibaev – *Natură statică cu foarfecă de grădina*

Gânduri la masa tăcerii

• aforisme de Ionuț Caragea •

Politica este călăul societății civile, dogma este dricul.

Unii oameni vinează ideile ca pe fluturi, alții le urmăresc ca pe melci. Vă dați seama câtă trudă pentru cei care nu cunosc suferința?

Oamenii încep prin ceea ce li se oferă, continuă prin ceea ce înțeleg singuri și sfârșesc prin ceea ce uită.

Sufletul nu se poate vindeca, așa cum nici nu se poate îmbolnăvi. Dar se poate salva.

Un om care este cu adevărat modest nu este deranjat de lipsa de modestie a celorlalți, pentru că nu poate fi rănit și nici nu i se poate diminua iubirea.

Nimic nu este interzis vizitorului, dar lumea aceasta nu este un vis, ci întreruperea lui.

Știi cum sunt poeziile? Ca și zilele în care trăim. Uneori avem o zi mai bună, alteori o zi mai proastă, iar poeziile se conformează sentimentului. Evident, este mai ușor să îți minte o zi în care ți s-a întâmplat un lucru extraordinar și care te-a inspirat pe măsură. Dar oamenii trebuie să își aducă aminte și de zilele mai proaste, tocmai pentru a face diferența. Ei nu au nevoie de utopii nesfârșite ci de lucruri tangibile în care se pot regăsi.

Eu cred în mari iubiri, nu în mari amăgiri.

Toamna se numără păsările orarbe...

Este mai ușor să dormi cu mortul în casă decât cu muza moartă în inimă.

Ce înseamnă să fii perfect? Să te iubești așa cum ești și să îi iubești și pe alții așa cum te iubești pe tine...

Îmi place să trăiesc acele zile în care prima propoziție cu care ies afară din casă durează până seara și se limitează la două cuvinte: te iubesc!

Știi, oamenii visează adesea să călătorească printre stele și să-și găsească acolo iubirea. Numai tu ești norocoasa la care universul a venit în persoană și ți-a pus o galaxie la ureche...

Gloria este inerția clipei în eternitate. Iubirea este inerția eternității într-o clipă. Cunoșcându-le pe amândouă, prefer magia lui Dumnezeu...

Sunt insomniacul clipelor de nemurire. Dacă voi închide ochii voi extermina o lume ce mi-a fost dăruită într-un moment de tandrețe divină...

Cine se trezește conștient în zorii suferinței, ajunge înțelept în amurgul gândurilor.

Semaforul verde

ce simpli
ce frumoși
erau trecătorii
unul după altul
ce firesc

își țineau rândul
dădeau cu eleganță prioritate
pășeau cuviincios
disciplinat
în deplină legalitate
în ambele sensuri
la culoarea verde a semaforului

se priveau față în față
își sfredeleau retinele
își răscoleau trecutul
și citeau gândurile
își călcau în picioare principiile
de-o viață
își făceau avansuri
promisiuni mute
legăminte
preț de câteva clipe

unii se îndrăgosteau pe loc
pe zebră
alții puțin mai încolo
după colț
alții(pe care îi vom regăsi pe bordurile cartierelor
din periferie în viitoarele mele poeme depresive)
niciodată!

stam la pândă
gata să țâșnesc la culoarea verde a semaforului
mă întrebam
cum nu ai putea să te îndrăgostești
de-o fată
țâșnind din sensul celălalt, care să-ți spună:
treceam pe-aici
și te iubesc
cum n-am iubit vreodată!

ce frumoși erau trecătorii
totul părea firesc!

Veghe

ești tu aceea care-n ruga nopții tainic
îmi veghezi tăcerea
sunt singur rătăcesc cărarea-ntră pământ și stele
sunt singur ispășesc păcatul, îmi petrec durerea
'napoi în trup, din trup 'napoi în suflet,
spre-ale mele

tăceri, credeam că îmi veghezi tăcerea,
o ocrotești de zvârcolirea nopții
și căutând lumina am ajuns târziu
și obosit prin asfințit în noapte
sunt singur și frumos îmi ispășesc păcatul,
îmi petrec durerea
din trup în suflet, din suflet înapoi în trup,
în dulci păcate

și așa fi vrut să mă răscurper-n seara de iubire
poate în dimineața parfumului tăcut
și desuet de seară
ești tu aceea ce îmi spovedești,
ce îmi ascuți tăcerea

dimineții

și-ai vrea să fie dimineața
seară?

și seara dimineată
și dimineața seară
iar?

Liniște

cum așezai pe perna moale
sonetul stins, păru-mblânzit de semilună
actor de-aș fi ți-aș pune-n poale
un vers profan, nedemn, neisprăvit să-ți spună

Valeriu
Marius
Ciungan

că poate sunt actor și poate suntem astfel
ce strămtă și subțire ne e mărghinirea
cum tâmpla albă odihneai în puf de găscă
și parcă se-odihnea și ea,
și o țineam în puf, iubirea

era curat în așternuturi, era atâta liniște în straie
cuvintele frumoase le pitisem decusear-n pernă
îți atingeam cu-n răsărit nelămurit
privirea ta bălaie
cu o tăcere nedesăvârșită și puțin nedemnă!

Cum e

cum este fără mine
cum e să nu poți să m-atingi
cum e să simți durerea - un nod în gât
să nu poți să o strigi

cum e nedreaptă
dureroasă
secunda-n care plec
și timpul se destramă în secunde dureroase
în care vin
și plec
și sunt parfum
și nu mai sunt prin casă

cum e cu mine
clepsidră caldă de nisip, să te contopești
să curg cu fiecare bob mărunț de aur
-n jumatea ceasului de vară-n care mă iubești

cum e cu fericirea
lumina lunii, necontenită-mbrățișarea
sărutul răsăritului nu noaptea de iubire
a țărnelui necontenit sărut cu marea

îmbrățișarea țărnelui
cu marea

așa o fi!

O altă lume

se închise cărciuma din cartier,
mocnise zvonul ce era de-acum sentință
și am rămas incremențiți în fața drugului de fier
ce țintuia o ușă rece-un zid de neputință

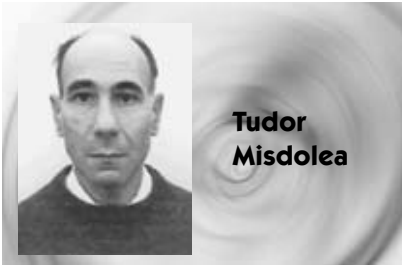
și becul palid, obosit de-atâta veghe
s-a stins, nu-l mai vedeam ca pe un far în noapte,
cum ne-adunam din întâmplarea zilei
să povestim cu amănuntul a noastre-n vitejie fapte

grilajul umed ruginit ce să păzească?
când lăzile de bere nu mai sunt aicea,
ci în altă parte

și duse-au fost cu ele sufletele noastre,
nеспuse, pelerine, necitite-n nici o scrisă carte

și parcă mesul era altul spre pubele,
împlețiți, nostalgici, unii-ndrăgostiți, tării
ne-o luam de-acuma din isprăvi trecute
și tristă, lungă ne era călătoria

ne întorceam fără suflare, fără rost, spre casă,
lumina ne rănea pe trupul istovit, o zeghe,
tăcuți speram o cărciumă doar pentru noi
în altă lume
și becul palid, obosit de-o altă lungă veghe!

Tudor
Misdolea

Când frica...

Când frica rea ne taie calea prin hazard
un zgomot surd se-aude printre norii grei.
Acolo sus, rumoarea crește printre zei
țesând în sânge jalnic mătasea vechiului stindard
când frica rea ne taie calea prin hazard.

Când frica rea ne taie calea prin hazard
e clipa vieții noastre pușe-n joc.
Acolo sus, în spațiul gol lăsat de zei se naște foc
mocnind în noi orgoliul crud și revansard
când frica rea ne taie calea prin hazard.

Când frica rea ne taie calea prin hazard
scânteii irump din nesfârșitul vis amar.
Acolo sus, în infinitul rit - cosmar
se taie trist emblema vechiului stindard
când frica rea ne taie calea prin hazard.

În umbra ta...

În umbra ta pierdută-n spațiul fără de sfârșit
scânteii din rugul vieții vii
irump în infinitul fin și lent al fiecărui rit.

În umbra ta ascunsă-n spațiul timpului trecut
povara grea născând hazardul gol și plat
ne mișcă rar și plicticos imensul vis tăcut.

În umbra ta țesută-n voalul crud al veșnicului chin
eroarea pasului făcut în vid
ne-ndeamnă abil și zgomotos pe calea rea
a vechiului destin.

În umbra ta ivită brusc din cercul strămt
al primului cuvânt
îndemnul dur al firii noi
destramă-n strigăt haosul divin
pe proaspătul mormânt.

Eu sunt venit...

Eu sunt venit din nou să sper
în lumea asta și acum
un cer mai bun.

Eu sunt venit din nou să aleg
din somnul greu, hain
un spirit și un drum.

Eu sunt venit timid în plină zi
din spaima clipelor târzii
să-mprăștii soare-n infinit.

Eu sunt venit din nou să-aduc
în lumea asta și acum
lumina vechiului mormânt.

E vremea noastră...

E vremea noastră, e vremea noastră
e vremea celor care râd
e vremea celor care plâng
e vremea celor care-și spun mereu
n-am să mai vin, n-am să mai vin.

E timpul nostru, e timpul nostru
e timpul serilor târzii
e timpul verii străvezii
e timpul celor care-și spun mereu
am să revin, am să revin.

E clipa noastră, e clipa noastră
e clipa ultimei priviri
e clipa tristei amintiri
e clipa celor care-spun mereu
n-am să mai fiu, n-am să mai fiu.

Din lumea largă pas cu pas
ecoul vag insinuos
zvâcnește crud și nemilos ;
în cercul nostru strămt
ecoul vag insinuos
răspunde calm, pios
e de prisos, e de prisos.

Sub cerul mat și de prisos...

În fața mea de câțva timp, insinuos
se desfășoară viu în tonuri verde-pal
o plantă de interior cu nume vag, frivol și filozof.

Din trupul său firav și blând
o frunză cade brusc, în spaima ei țipând,
iar haosul nemărginit și pur o-nghite calm, zâmbind
un semn ușor de bun venit făcând
în nepăsarea lui.

Strident, bizar, în tonuri vagi de clar-obscur
răsună vocea mamei, pe zei rugând;
din largul drum amar și fără de sfârșit
ea-și cheamă fiica înapoi plângând
o lacrimă în fața mea discret zăresc
din când în când.

În fața mea de câțva timp, insinuos
o plantă de interior cu nume vag, frivol și filozof
se stinge calm gândind la vremea ei
sub cerul mat și de prisos.

Sărmanii brazil...

Sărmanii brazil ce singurateci stau
pe coama dealului abrupt
se întâlnesc și seară bună-și dau

Se-clină cu respect și demni
în ploaia ce târâie molcom
încep preludiul lor, solemn.

Acorduri largi, ușor, prelung
fac cerul să vibreze adânc
și viața lor e zbucium și ei plâng.

De-acolo...

De-acolo din valea- ceea largă
de unde sufletele morții
respiră calm în pace
lumina noii vieți,
de-acolo din valea- ceea oarbă
o voce blândă-mi spune
are să fie bine, are să fie bine.

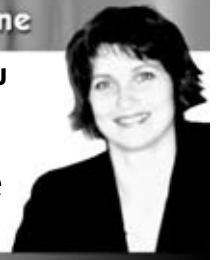
O... de-acolo din umbra- ceea vie
unde un semn bizar în timpul nostru bate
cărarea frântă cu lacrimi smulsă
din cerul vid, imens, inert
în spațiul surd, în rama fixă ;
de-acolo din umbra- ceea crudă
o voce caldă-mi spune
rămâi în clipa care vine
rămâi mereu în mine, rămâi în mine.

De-acolo din valea cea rece
unde uitarea zilei albe
ne țese surd în haos
obscurul voal urzit de spaima veche,
de-acolo din valea ceea aspră
o voce dulce-mi spune
să ne vedem cu bine, să ne vedem cu bine.

lumi anglo-saxone

Elena CIOBANU

Rădăcinile

Azi, când scriu acest text, e 1 Decembrie. Ziarele și televiziunile s-au dat peste cap să reproducă o anumită stare oficială de festivitate, secundată de tot felul de provocări adresate celor mulți și anonimi, invitați să îi spună României tot felul de lucruri, care mai de care mai dulci și mai lacrimoase.

Spectacolul mediatic, dincolo de histrionismul inerent, tri-culorului omniprezent și cântecelele românismului ridicătoare de păr pe mâini, este străbătut mai în adânc de o întrebare simptomeatică pentru starea națiunii, ca să zicem așa: de ce ati rămas în România?, cu al ei corolar: de ce v-ați întors? Problema deci nu se mai poate pune credibil decât în termenii unei granițe existențiale decisive. Iubirea de țară, concept pândit în fiecare clipă de pericolul demagogiei sau al ridicolului, nu mai poate fi percepută, în filonul ei autentic, decât prin intermediul motivațiilor personale reale ce însoțesc hotărârile de a rămâne sau nu pe pământul strămoșesc.

Răspunsurile nu sunt niciodată unidimensionale sau simple, pentru că sunt întotdeauna mai multe lucruri care contează în viața unui individ: copiii rămași în țară, părinții, atașamentul religios sau spiritual, neadaptarea în alte părți, sentimentul de străin iremediabil, la care se adaugă o serie întreagă de chestiuni mai poetice precum succesiunea deal-vale a spațiului mioritic, lumina și nuanțele ei unice etc. Dar toate acestea nu sunt decât raționalizări și, ca atare, probabil că nu au cum să-i liniștească pe englezii înfricoșați de invazia românilor după ridicarea restricțiilor de pe piața muncii. Mai pe de-a dreptul spus, nimic din toate acestea nu mai contează când foamea dă de-a dreptul. Nu că așa gușta ciorba reîncălțită a englezilor care, umiliți de inteligența scripitoare a campaniei *Why don't you come over?*, încearcă să pluseze, cerând alte asigurări că nu vor fi copleșiți de hoardele est-europene (ei fiind specializați pe imigranții dintr-un est mult mai îndepărtat al Coronei). Aș avea însă un amănunt de povestit, care ar putea fi luat în considerare de urmașii marelui și cosmopolitului (prin inspirație) Shakespeare.

De câteva ori pe an, mă întâlnesc, pentru interviu în limba engleză, cu studenții implicați în procesul de selecție pentru obținerea unei burse de studii europene prin care ei au ocazia, timp de un semestru sau două, să urmeze cursuri la diverse universități ale bătrânului continent. Nu rezist, de obicei, tentației de a-i întreba și dacă își doresc să locuiască în altă țară în viitor. Din cele câteva sute de intervievați de până acum, nici unul nu a răspuns vreo dată cu detașare voioasă că și-ar dori să părăsească România definitiv. O parte din ei, dezolați de lipsa de orizont locală, și-ar dori să plece „acolo” pentru un timp, să acumuleze un anumit capital și să se întoarcă. Cei mai energici dintre aceștia îmi umplu de bucurie un colț de ființă (chiar dacă se va alege praful din majoritatea acestor planuri), când spun cu pasiune că „vrem să ne întoarcem și să facem aici ce au ei acolo”.

Însă un număr surprinzător de mare (dacă mă gândesc că, atunci când eram eu studentă, dorița de a pleca cu bursă în străinătate era un dat aprioric al tuturor, dar noi eram îmbătați de un alt angrenaj istoric) spun că ei nu ar vrea să își strămute viața acolo, deși afirmatia le este umbră de panica întrevăzută a plaforării autohtone. Aceștia mă mișcă mai mult decât ceilalți, dar nu pentru că ar fi mai patrioți, mai firavi sau mai mămoși, ci pentru că mă gândesc că, de fapt, asta e cea mai firească atitudine din lume, într-o lume devenită nefirească prin nepăsarea celor responsabili de destinele ei. Când îi întreb de ce vor să rămână aici, se instaurează des în dialog o tăcere (mai ales când e vorba de studenții de la specializările nefilologice), semn nu atât al unei neputințe, cât al caracterului inexprimabil al unui adevăr mai profund decât cuvintele. Dincolo de motivațiile foamei, omul e o ființă ce aparține unei culturi, unui acasă unic, din care nu se poate smulge cu ușurință, din care nu poate pleca chiar oricând și oricum, asemenea fiarelor ce migrează în căutarea hranei.

Am întâlnit, nu de mult, o compatrioată care, deși ar fi putut studia în țara unde muncea, a ales să devină studentă în țară doar „ca să mai aibă cât de cât o legătură cu România, să nu se rupă de tot” (nu pot uita tonul acela al ei de tristețe șoptită din adânc). Cei mai mulți s-ar întoarce, nu pentru un salariu ca în vest, ci pentru niște minime condiții de viață decentă raportate la România, nu la Europa. Englezii nu trebuie deci să se sperie. Dincolo de faptul că sunt la fel de oameni ca ei, românii nu au vocația colonizării, probabil și pentru că, printre altele, simt mai acut acel intraductibil *dor* al rădăcinilor...

- Da...și?
 - Păi, uite, privește aici!
 - Văd.
 - Vezi?... Casa dumitale... Acesta este aliniamentul caselor de pe strada Deplinăștii, pe care locuiești.
 - Bun... și... ?
 - Cum și?... Păi nu vezi, ce dracu', omule, ești chior?
 - Păăăă... e puțin ieșită în afară.
 - Eeeei... asta e! În sfârșit, ți-ai dat seama.
 - Bun... și... ?
 - Aici e problema! Conform N.A.C...
 - Ce-i aia N.A.C.?
 - Ce să fie? Normele Așezării Caselor... Deci, să revin, conform Normei nr. 1457/8.11.F.B., Municipalitatea are dreptul să controleze și să rectifice, acolo unde este cazul, așezarea pe un aliniament regulat a caselor de pe o stradă, a străzilor din Oraș... și așa mai departe!
 - Bine, dar tot voi, Municipalitatea, mi-ați dat dreptul acu' douăzeci de ani s-o construiesc așa. Știu că și atunci a fost trăsene mare, au venit o țără de arhitecți, ingineri, constructori, trei topografi, doi de la cadastru și încă vreo cinci de la voi, de la Direcția Spațiu Locuibil pentru Oameni. Și... slavă Domnului! ati fost toți de acord să...

Florin Toma

Casa din afară

- Așa era atunci, stimabil!
 - Și astăzi cum e, nu-i tot la fel?
 - Păi, vezi bine că nu! Toate erau bune și frumoase și la locul lor, dar taman ieri a sosit Norma asta, cu numărul 1457/8.11.F.B., care ți-am explicat ce prevede, n-am chef să mai repet.
 - Ei și?... Eu unul, domnule dragă, află că mă opun!
 - Bine, și-atunci ce facem?
 - Tot pe mine mă-ntrebi, blestematul? Vii la mine și îmi spui că... leși afară!

- Lasă, Vesalino, nu plânge, doar aici discutăm între oameni, nu-i așa, domnule?!
 - Ești liber, domnule, ești liber să te înscrii oricând la o audiență la Municipalitate. Programul, în fiecare vineri, între orele 11 și 11 și 56 de secunde. Asta, dacă nu e zi scurtă sau sărbătoare legală. Azi e luni. Și, atât îți spun: sunt sute de persoane...
 - Bine, dar până vineri, ziua audiențelor, mai sunt trei zile și, cu a de azi, patru. Atunci, de unde știi ei încă de astăzi ce anume să ceară la audiență?
 - Păi de luni până vineri, domnul meu, e imposibil ca un cetățean, oricât de în regulă s-ar considera el, să nu încalce vreo Normă, cel puțin o Normă. Și atunci, el stă la coadă dinainte. Nevasta sau, mă rog, altcineva din familie, stă acasă și, în urma înștiințării scrise – telegramă-tip cu confirmare și răspuns plătit – aleargă repede la el și îl anunță ce problemă să pună în fața funcționarului Municipalității. Asta, în cazul în care audiența i se va aproba. E limpede, nu?

- Cum?... Se poate să nu i se aprobe?
 - Te cred și eu, domnule! Nu știu, parc-ai fi picat din lună. Bineînțeles că se poate! Acolo, la Municipalitate, se află tot niște oameni, ca mine, ca dumneata, ca dânsa, în sfârșit, tot oameni. Și se mai pot îmbolnăvi, ba am avut chiar și două cazuri de deces în timpul serviciului. Sau, uneori, se plictisesc. Știi dumneata că plictisul este o boală foarte gravă? Ea e cauzată de niște bacterii, știi ce-s alea, nu?, niște ceva d-alea mici, mici de tot, care intră în corpul omului și-l îmbolnăvesc... Astea se numesc *bacterii plictisoidale*. Iar boala asta se ia, aici e tot necazul!
 - De unde se ia?
 - Ei, cum de unde? Ești culmea, domnule! Păi funcționarii noștri, biii noștri funcționari, vin toată ziua în con-

tact cu tot felul de oameni, care mai bolnavi, care mai sănătoși, în sfârșit. Și, închipuie-ți dumneata, intră în audiență unul care a stat patru zile și patru nopți la rând și care, în mod cert, s-a plictisit... Eeeei, intră așa și-i transmite microbul. Și atunci, funcționarul, bravul nostru funcționar, se îmbolnăvește și, dacă se îmbolnăvește, se ridică, audiența se termină, programul ia sfârșit, îl dă afară pe petent, apoi el închide cu mâna lui ghișeul și pleacă...
 - Unde, acasă?
 - Nu, la spital. Pentru că, în conformitate cu Normele Strădaniei, orice cetățean care desfășoară o muncă, fie ea cât de modestă, retribuită ca atare, dacă se simte rău, are obligația să părăsească temporar locul de muncă, pentru a merge la spital și, apoi, să se refacă.

- Și se închide ghișeul?
 - Nuuu! Pentru că, imediat, îi ia locul un alt funcționar, adică următorul aflat pe lista de așteptare. Dumneata ce-o fi crezând, că la noi e haos, ca-n alte părți?!
 - Bine, dar dacă cel intrat n-a apucat să-și spună păsul, el ce face?... Păi, e drept?!

- Domnul meu, greșești enorm! Păi, dumneata ce-ți închipuie? Dacă nu ți-ai dat seama până acum, atunci află că noi lucrăm cu oameni. În primă și ultimă instanță, cu oameni. M-ai înțeles? Cu oameni și numai cu oameni, să fie clar!... Ce-nțeleg eu: că dumneata pui mai presus ideea, principiul, decât omul!... E oribil ce faci! Păi, omul este cea mai scumpă avere din câte posedă statul. Ce zăcăminte, ce păduri, ce ape și ce faună?... Vax! Omul este scopul unic pentru care noi, oamenii, existăm. Și el trebuie ținut, păstrat ca un odor, întreținut ca pe ceva cu o valoare inestimabilă...
 - Îmi dau seama... Scuze!
 - Păi...! Se poate?!

- Dar cu mine... Cu mine cum rămâne?
 - Cu ce?
 - Cum cu ce?... Cu casa... aliniamentul... *rectificasatorul*... toate nenorocirile astea...
 - Ah, da! Păi e cât se poate de clar! Măine, ne deplasăm echipa de intervenție și deschidem front de lucru aici, la dumneata. Într-o oră, ești gata. Și să n-ai nicio grijă! Instalația funcționează fără nici cea mai mică greșeală. Impecabil, știi ce-i aia, im-pe-ca-bil!
 - Dar asta... aăă... cum arată mașina asta, cum îi zice?

- *Rectificasatorul*?!... Aaaa, ne bucurăm că te interesezi de creația noastră! Ea este rodul muncii pline de dăruire și abnegație a unui colectiv complex de funcționari, proiectanți, ingineri, subingineri, tehnicieni, pontatori, maștri și muncitori de la U.R.Î.C., adică Uzina de Reparații și Îmbunătățiri Case... .

- Bine, dar *recti*... ăla, cum arată?
 - Fii atent aicea! Să-ți explic. E așa, ca o macara înaltă, prevăzută sus cu o lamă uriașă și grea, dar foarte bine ascuțită, îți închipui dumneata, ceva așa, ca o ghilolină... Și care, de sus, de la o înălțime variabilă – trebuie să știi că totul e calculat la marele fix, în funcție de materialul din care este construită casa, adică acoperișul, grinzile, calca-nul, podul, pereții, mă rog, și celelalte – cade brusc, tăind instantaneu porțiunea de casă ce iese în afară. În așa fel, încât, ceea ce rămâne din ea se încadrează perfect în aliniamentul unic al imobilelor de pe strada respectivă, creându-se în acest fel impresia de echilibru, de armonie, de ansamblu unitar și, bineînțeles, de ordine... De ordine, ai înțeles, domnule? Ordinea este principala obiectiv al vieții noastre! Nu se poate trăi în dezordine!...

- Dar nu trebuie să urlu așa, am înțeles!
 - ... Haosul nu are ce căuta pe meleagurile noastre, să fie clar! Iar cei care nu înțeleg acest lucru, trebuie eliminați din organismul societății noastre. Rezectați ca niște tumori periculoase pentru corpul nostru armonios... Eeeei, ce părere ai?

- Știu eu... aăă... și chiar trebuie?
 - Dragul meu – îmi permiți, cred, să-ți spun așa, pentru că, orice s-ar spune, vezi dumneata, noi doi ne-am apropiat sufletește câtăși de cât! – deci, dragul meu, vrei oare să-ți reamintesc ce prevede Norma nr. 1457/8.11.F.B. din cadrul N.A.C... ?
 - Ce-i aia N.A.C.?

- Păi nu ți-am spus, ești bătut în cap?!... Normele Așezării Caselor. Gata!... Alte probleme, cumva?
 - Păi... nu mai știu. Și nuuu...!
 - Dacă nu, atunci ne vedem mâine. Fix la ora 9 dimineață. Și, te rog foarte mult, fără panică, scandal sau alte mizerii, că vă știu eu! Operația va decurge conform graficului stabilit și Normelor în vigoare. Curat și fără nici cea mai mică imprecizie... O mai spun încă o dată, ca să fie clar! Fără panică, fără scandal sau alte mizerii, spre a ne îngreuna cumva lucrul!... Cu bine, domnul meu!

- Bine, dar stai, dacă am...
 - Regret! Nu mai am absolut nici un minut. Deoarece, conform Normei cu nr. 62/O.P.36.X.A., timpul destinat lămuririi proprietarului a expirat... Bună ziua, domnule!

• Premiul Centrului Internațional de Cultură și Artă „George Apostu” Bacău: Sorin Otânjac – Compoziție

Marcel Mureșeanu – 75

Visul, ca mega-poster al unui cer asumat

Sub egida aceleiași edituri, la care cu un an mai devreme apăruse o carte superbă de versuri – „Cu voia corbului” –, iată-l acum pe Marcel Mureșeanu cu o hartă onirică, o inventariere a bolgiilor ce i-au format de-a lungul timpului aceea diferență estetică specifică. Vorbim, așadar, despre un nou volum – „Cartea cu vise.” Un titlu aparent simplu, dar care, odată cu lectura, lasă să iasă la iveală, pas cu pas, multiple posibilități de interpretare. Volumul în discuție e unul demn de cifra rotundă pe care o serbează poetul: e o manifestare cu un caracter pronunțat ludic, ce are însă intuiția zonelor cele mai firești ale „ființării”. Dinspre ce pare... firesc, versul e marcă a unui spațiu fascinant, însă de un pragmatism aparte; întrebarea nerostită de poet pare a fi – „cine mai sunt eu?” Volumul oferă varii răspunsuri, propunând legături peste timp în opera poetului. La o adică, deși sună pretențios, avem de-a face cu un soi de palimpsest; cel ce a gustat din răbdare, va avea toată priceperea de a nu-și subordona înțelesurile timpului fizic. Pe de altă parte, cititorul grăbit va părași cel mai probabil aceste bolgii cu sentimentul unei prea-ușor-câștigate interiorități grotesti.

Marcel Mureșeanu demonstrează pentru încă o dată că are simțul unui arhitect conștient de propria-i misiune. Se explică prin ceea ce altădată era criptat, își închide universul mai apoi în amintirea unor „reprezentări” din alt mileniu. Coperta a patra plasează de altfel întregul imaginar poetic între fostul cuvânt și intuiția paradoxală a unei redevenirii/ venirii: „Și toate visele astea le-ai visat tu? / Unele de-abia de-acum urmează să se întâmple [...] Apăs pe pedala și piciorul nu găsește nicio împotrivire./ Împing și piciorul iese din vis./ De data asta, mașinăria mă va sfărâma./ Fie! Cartea este, de-acum, departe de mine...”

Îmi aduc aminte de câteva cuvinte ale Irinei Petraș. Poate că acum e momentul cel mai potrivit pentru a le mai încredința pentru încă o dată foii: „Aș putea imagina o schiță de portret din tândări, însă rând la întâmplare cuvintele pe care le-am folosit de-a lungul anilor scriind despre poet și poemele sale. Iată: singularic, discret, ubicuu, bun ascultător, abisal, reticent, vorbăret (aproape) exuberant, îngăduitor, dezaprobator, ironic (și autoironic), firesc, simplu, elaborat, jucăuș, limbut, taciturn, epigramatic, surprinzător, molipsitor, atent, rebel, furis, conștient, încărcat, latent, provizoriu, pre-făcut, dibuitor, definitiv, rotunjit, ultim, cristalin, hărțuitor, etern, drept, ocult, mincinos, ritmat, aproximativ, aberant, luminiscent, spart, muritor, absent, liniștit, greu, trufaș, cristic, prelung, armonic, vag, crizic, senin, terorizat, distinct, original, expresiv, înșelător, ameteitor, direct, real, multiplu, ambiguu, imprevizibil, polivalent, satisfăcut, pur, autosuficient, ispititor, de neocolit, straniu, optimist, neastâmpărat, forțotind, tonic, neobosit, laconic, gureș, tânăr, încapățânat, revoltat, înconștient, natural, viu, tragic, grotesc-ironic, sfidător, pângărit, desart, blând, muzical, nelaș, înfiorat, ingenios, sprintar, colorat, oniric, fantastic, avar, generos, plurivalent, oximoronic. Pot vedea în toate acestea un lanț de mângâieri ale lucrurilor, o încercare repetată de a le îmblânzi prin atingeri delicate ale miezului lor indiciabil”. Da, așa sunt și visele lui Marcel Mureșeanu – zeci de colțuri care în chip de basm făuresc o lume interesată de perfecțiune. Nu neapărat pentru a o transmite, cât pentru a o trăi! Atitudinea eului liric nu se zbate neapărat într-un egocentrism rapace, dar nici nu mizează pe un discurs obedient. O afirmăm și cu un alt prilej, „Lumea obișnuitului nu își cunoaște așteptarea, ci își etalează vicile sub semnul unei frenezii de neînțeles. Condiția poetului nu este cea a unui profet, nu simte nevoia de a transmite, fie și în parte – celor inițiați; poemul își calculează pași

într-un orizont ermetic. Așadar, semn al înțelegerii drepte, versul nu e purtător de mesaj, ci proprie ființare, semn al normalității într-o nouă lume ce a tot fost anunțată. El însuși este fața întoarsă a timpului”. Doar dintr-o asemenea perspectivă putem înțelege cum „Moartea se încapățânează să-mi spună/ că o cheamă Mavrodin!/ Stau pe un delușor pietros/ umbra se îngemănează cu soarele/ gust din supa asta și-mi place./ Vreau adevărul, moarte, strig la ea,/ altfel te trec sub tură/ dar nu mă gândeam să turez/ o ființă așa răzgăiată ca dumneaiei/ Pe oasele mele, jură moartea,/ că nu mint o iotă din ce știi!/ Mai jos, lângă un gard,/ cățelul pământului udă brusturii.../ Moartea se duce la el, îl ia în brate/ și suspină: acum mă crezi!/? se smiorcăie și coboară Malul./ Clopotul bate-ntr-o dungă/ satul se vede ca un șir de colivii./ Mă așez binișor pe mușchi/ și-mi scot din călcăi/ spinul de trandafiri” (XXXIV).

Poemele volumului nu sunt „numite”, ele sunt doar numerotate; bolgia imaginată de Marcel Mureșeanu este însă cu totul diferită de bolgia dantescă. Jocul dintre falsitate și aparență nu este gratuit, teama organică în fața eșecului nu e gravată în ac rece, ci presupune culoare, așadar speranță: „Pe mormântul meu/ creștea o floare-soarelui/ și eram foarte fericit/ până când cineva mi-a spus/ că acela nu-i mormântul meu/ dar că acolo trebuia să fie” (I). Visul are uneori valențe premonitorii. Moartea e personificată, poetul se zbate între figuri cunoscute și dragi – preotul, tatăl –, alături de apariții deformate, ce scurtcircuitează până și „rațiunea visului”. Închisă în jocul umbrelor, confesiunea tinde să se suprapună peste imaginea trenului oprit pe o linie moartă (XV). Așezate față în față, chipurile tatălui și delatorului: „În zece nopți de trei ori/ a trecut tatăl meu pe la mine./ fata lui dusă ca a sfinților de pe zid/ de abia o ghiceam./ glasul nu i-l auzeam cu urechile/ părea blând, nu râdea de nimic,/ de trei ori se făcea că e cineva/ într-o instituție a Statului de Dincolo./ un funcționar mai răsarit/ calm ca o zi fără furtună.../ Azi-noapte eram în Hodiș, satul unde-a murit,/ venisem la el cu lon, om înalt negricios și tăcut,/ colonei de contrainformații, o nălucă,/ nu i-a plăcut s-a retras repede/ dar la vederea mea s-a înveselit./ Trăia și Sofia, bunica, mama lui,/ agilă, un fel de nevăstuică./ a crapat! a zis ea către mine/ despre bunul, vorbă ce n-o auzisem/ cât a fost vie despre nimeni./ M-am depărtat pășind în spate/ glasul tatei l-am auzit de departe./ trei mâțe negre se vor arunca asupra lumii/ și se vor bate de la ea/ până ce vor muri/ și voi odată cu ele!” (XLI); „Delatorul meu, delatorul meu./ strig din răspuțeri, în pragul Casei de Vânătoare./ nu muri, nu călca în Mlaștina Căprioarelor./ ascunde-te mai jos de păpuși!/ El nu mă asculta, pășea răstit în jos./ și se afunda în noroiște...” (XLII).

Personajul cosmetizat cu priceperea de poet pare a sta sub masca unicului mag cititor în jocurile hazardului. „Cartea de vise” ampretează viitorul, îi mai oferă o șansă. În ce mă privește, mă retrag în fața unei ironii bine-venite: „Stau întins pe masa de disecție a literaturii/ în așteptarea criticului-legist.../ Sufletul meu de mult plecat-a în rai./ e drept, undeva la margine, [...] Între timp trupul, cu cărtile pe piept, așteaptă criticul/ iată-l că vine nădușind/ în roba lui neagră/ flutură cutitul și se apucă de treabă;/ deschide trusa emailată/ scoate slămina și pâinea/ le taie-n felii subțiri/ le presară cu usturoi verde/ și le mestecă-necet, în tăcere deplină./ Trupul meu, literatura întreagă./ se zvârcolesc lăcome/ cu o poftă nebună de viață./ dar el, în extazul acela./ nu-și dă seama că se poate întâmpla o nenorocire...” (XIX).

Marius MANTA

Stăpânii

Repetă-ți greșelile,
repetă-ți greșelile
și vei da de tine însuși!
Regina furnicilor
stă cu burta la soare,
știe că va veni
încălzirea globală,
și pune la cale un homicid,
trebuie să aleagă
cu cine merge mai departe!
De când au venit ei,
toate merg pe dos,
ne-a bătut Dumnezeu
pentru păcatele noastre,
trimițându-ne acești ucigași!
gândește ea,
apoi se retrage în mușuroi,
cât mai adânc,
să primească veștile serii,
nu înainte de a-și trimite
armatele
să anihileze un concert rock
de la marginea pădurii
de mesteceni
și de-a propune ridicarea
unui nou lanț de munți
Marelui Câțel al Pământului.

Tâlharii cei mari

L-au prins pe cel dintâi,
au luat pielea albă de pe el
și au dat de cea neagră!
L-au prins pe al doilea,
au tras pielea neagră de pe el
și au dat de cea albă!
Și pe al treilea l-au prins,
au tras pielea roșie de pe el
și au dat de Munții Hymaliai!
Urâtă treabă! au zis îngerii,
apoi au stat acolo
și-au înghețat în frig,
iar dimineață i-au spus
celui ce i-a trimis
celui ce i-a trimis
și toate-s la locul lor,
încă mai curate decât înainte.

Repetăți după mine

Întunericul și lumina se joacă,
întunericul și lumina se caută
și se prefac unul în altul.
Dar întunericul și lumina
nu fac nimic din toate astea
de capul lor,
ca să se simtă ele bine,
ca să-și controleze viața
sau să nu le iasă pistrui.
Ele fac mereu așa
fiindcă sunt hainele unui Trup

și doar prin ele Acela ia seama
de sine
și de această seamă o dă
și altora.
Întunericul și lumina
sunt îmbrăcămintea seminței
din care iese un pom
jumătate timp, jumătate spațiu,
plin de pori mărunței
ca niște cuibare ține minte
se adună apa.
Am auzit și eu
de la un schimnic mut
de golul dintre octave,
dar cine poate ține minte
toate închipuirile
arhanghelilor bunii!?

Titlu rezervat

Tot ceea ce fac e un joc,
nimic din mintea mea nu vine,
în inimă e puterea vederii
mele,
prin Gara ei trec trenurile
viziunilor
cu uriașe viteze.
Ele poartă spiritul meu
în tot trupul,
în toate celulele
și-n subordonatele lor.
Gol și adormit rămâne creierul,
un templu sacru devine inima,
acolo e cetatea inexpugnabilă
pe care moartea crede
c-o va cuceri,
dar moartea intră în ea după ce
pasărea inimii, sufletul meu,
și-a luat zborul,
ademenit de iubirea celui ce
l-a trimis
să învețe mărăștia de-a pierde
în fața unuia mai slab decât el.

Martor

A trântit-o la pământ,
i-a rupt cămașa,
i-a apasat țâțele moi
și a scris pe pieptul ei:
„Răzuțiți aici!”

Maria M.

Cobora pe cărăruia șerpuită
de la groapa fiului său
și de durere a căzut în
genunchi
și s-a frânt
și frângându-se
a lăcrimat
iar cu lacrimile
au căzut pe pământul uscat
și cei doi ochi ai săi
grei și albaștri.

Expresia „depinde cum cade lumina“, înținită adesea la plasticieni, se potrivește și într-o discuție despre receptare. Receptarea, mai exact înținderea și nivelul ei, se măsoară după „lumina“ pe care, în diferite etape, un autor o atrage asupra persoanei și operei sale. Această „lumină“ înseamnă citări și comentarii, care fie pot să-l avantajeze, fie să-l dezavantajeze. Ea începe cu „lumina tiparului“, o „lumină“ de care beneficiază toate publicațiile (nu în mod egal, ci în funcție de editură), insuficientă însă pentru a pune capăt „obscurității“, anonimatului, în cazul că nu e urmată de alte „lumini“. Autorul, revista sau cartea sînt înregistrați statistic și bibliografic, dar rămîn numai cu atât, nu sînt „văzuți“. Un proces în care sînt implicate elemente diverse, receptarea cere ceva mai mult: o „lumină“ care evidențiază. Pentru unii aceasta vine imediat, pentru unii mai târziu, iar pentru unii niciodată.

Existența ca poet a lui Bacovia începe clandestin (cu numele de familie ascuns sub o inițială) și banal (cu două strofe care nu anunțau un talent deosebit). Un debut de serie, fără continuare imediată și fără ecou. Autorul (elev mereu grevat de restanțe) dispăre din martie 1899 pînă în decembrie 1903, un interval de aproape patru ani, cînd tace și... se prefăce, realizînd (lucru uimitor) un pas uriaș: prima sa capodoperă, „Lacustră“. Grupajul în care aceasta a fost inclusă apare semnat „G. Bacovia“, un pseudonim de inspirație livrescă, mai sonor și mai misterios decît acel sec „V. George“, folosit la debut. Deși e de presupus că a sîrînit curiozitatea cititorului din cei ce urmăreau „mișcarea poeziei“, în scris, nu l-a remarcat nimeni. Or, receptarea începe cu faptul de a fi remarcat, în bine sau în rău. Aceasta avea să se întîmple abia la începutul lui 1907.

De ce nu pînă atunci? Pentru că în cei opt ani trecuți de la publicarea primelor versuri Bacovia n-a mai dat decît vreo douăzeci de poezii, carevasăzică puțin și rar, în reviste mici, ba în două din ele („Mărgăritariul“ și „Liga conservatoare“) o singură dată. Cititorii nu rețin adesea numele celor ce publică săptămîină de săptămîină, cum avea să-l rețină pe al lui! Situația sa, în acești ani, era de nici-nici: nu fu evidențiat și nu fu vinat de autorii de notițe malitioase. Asta a reprezentat mai degrabă un dezavantaj decît un avan-

arte & meserii

Constantin CĂLIN

O poartă deschisă: „Românul literar“

taș, deoarece atît laudele, cît și „înjurăturile“ au un efect pozitiv în receptare: atrag atenția asupra unui nume și, prin citare repetată, îl impun. Însă ca să fii lăudat sau negat, trebuie să le dai ocazii celor ce se ocupă cu atari lucruri. Cum am spus, poetul nu prea le-a dat.

De ce atunci, adică la începutul lui 1907, și critic? Din cauza apropierii de Caion, care, după încercarea nereușită de a-l diredita pe Caragiale, devenise un caz patologic, un personaj contestat aproape unanim. Procesul cu autorul *Năpastei* îl dovedise a fi o „natură perversă“, cu „îndeletniciri dezonorante“ (Delavrancea) de calomniator și falsificator; tip inteligent, dar orientat rău, mitoman, conflictual, lipsit de respect față de scriitorii bătrîni și muștrător față de cei tineri, dornic să-și etaleze cunoștințele și să dea lecții. Intervențiile sale în dezbateri erau „taxate“ prompt, ridiculizate, respinse. Ca să te afeșezi cu el, trebuia să fii ori inocent, ori disperat, ori nepăsător față de opinia majorității. Bacovia avea tustrele aceste însușiri. Abia descins în București, ca student, îl caută, opțiune (se poate zice azi) semnificativă. Ce denotă ea: o hotărîre intempestivă, sau una premeditată? (Nu-s de exclus sugestiile unor colegi.) Îl considera, oare, și accesibil și compatibil? S-ar părea că da, și deci că drumul la Caion e o alegere, nu o rătăcire. Reputația dubioasă a redactorului revistei în care spera să fie găzduit nu-l intimidă, ci – am motive să cred – îl atrăgea. În ciuda diferenței mijloacelor, între el și acela exista ceva de genul *similia similibus*: voința de a ieși din rînd și de a atrage privirile asupra sa, indiferent de urmări. Stigmatizat, suspect pentru toți, Caion era, însă, la rîndul său, suspicios. „Prezența mea singură, fără nici o recomand[are] de autor literar – avea să scrie Bacovia, după „30 de

ani – îl făcu să mă primească cu destulă rezervă“ (v. „Însemnări autobiografice“), în *Opere*, 1978, p. 418). Ulterior, după cîteva apariții în alte publicații, îi va face totuși loc în paginile „Românului literar“, nu știu dacă din proprie convingere ori la sugestia lui Macedonski, principalul colaborator al revistei, care îl adoptase pe poetul din Bacău. Cert e că îl va tipări și după ce acesta din urmă se mută la facultatea din Iași și că îi va dedica, într-o altă foaie de-a sa, înaintea tuturor recenzițiilor, un medalion care denotă comprehensiune atît față de slăbiciunile omului, cît și față de elementele operei în curs de configurare.

Revista de comentarii ale actualității (de unde și subtitlul, împrumutat de la francezi, de „Anale politice și literare“), incisivă, „Românul literar“ (în care Bacovia va tipări, între 1906 și 1908, 12 poezii, adică un sfert din *Plumb*), o combinație de naționalism și modernism, era, din cauza redactorului ei, ținută sub observație și lovită fără cruțare, declarată de unii dintre adversarii (Chendi dixit) „o cloacă“, fapt care, în loc s-o sufocă, s-o nimicească, îi aducea cititorii. De altminteri, cu oarecari modificări de ținută și de periodicitate, a rezistat mai mult decît alte publicații din acea vreme. Aproape tot ce emana de la Caion era, îndeosebi în „Viața literară“ și în „Convorbiri“, primit cu ironie sau cu vehemență, luat în rîspăr, descalificat, considerat neserios și aiuritor. Polemist excesiv, provocator prin in Justiții, Caion acumulase destule antipatii și devenise o țintă, iar situația sa se răsfîrîngea și asupra colaboratorilor. Era firesc deci ca Bacovia să tragă consecințele asocierii cu el și cu ciracii macedonskieni care îl frecventau. Momentan, poate, se va fi crezut că, ținîndu-se cu aceștia, riscă totul, însă a

riscat puțin. Iar mai târziu lucrurile s-au uitat și s-au întors în favoarea sa.

Cine intra pe poarta „Românului literar“ trebuia să știe că nu va mai putea intra și pe porțile altor reviste, îndeosebi ale celor cu orientări diferite. Restricțiile emanau chiar de la directorul acestuia. Deși altcineva în situația sa n-ar fi îndrăznit, Caion punea condiții colaboratorilor: le cerea „să se înfeudeze la disciplina“ publicației sale, despre care zicea că „nu-i numai o revistă, e și un simbol de luptă“, o luptă „pentru un ideal“ (v. Scrisoarea către I.C. Popescu-Polyclet, în *Corespondența Ramuri*, Ed. Scrisul Românesc, 1973, p. 108). Bacovia a fost marcat de această exigență, preluată de Caion de la Macedonski, pe care a și ilustrat-o în felul său. De aceea, retrospectiv, își va aminti de ea cu aerul celui ce a îndeplinit o bravură, declarînd cu termeni de epocă, intrați în reflex: „Munceam pentru un ideal, discutam și beam“ (v. „Cîntec țirziu“, interviu realizat de I. Valerian, în *Opere*, ed. cit., p. 435). „Ideal“ era atunci un cuvînt-acordeon, cu o semantică multiplă (etică, filosofică, politică, estetică), de care, nu o dată, se abuză. A-l invoca, reprezenta fie un gest de solidaritate, fie un gest de diferențiere, polemic, atît față de cei preocupați doar de problemele materiale ale vieții, cît și față de cei cu alte idealuri. Sau ambele, căci orice solidaritate se realizează pe măsura producerii unor diferențieri. Exaltînd, după două decenii, „munca“ sa, Bacovia relevă că s-a străduit, deopotrivă, și pentru solidaritate, și pentru diferențiere. Înlănțuirea celor trei verbe din fraza citată sugerează ceva epopeic și definește o etapă caracterizată printr-un entuziasm ce nu se va mai repeta în formele atinse atunci. „Munca“ („munca de visător“) se cristaliza și era confirmată prin discuții, care, în grup restrîns, aveau atmosferă de agape. Pe Bacovia aceste momente l-au întărit ca poet și l-au consumat ca om. El și-a plătit participarea la întîlnirile cu cei din cercul „Românului literar“ printr-o fidelitate împinsă la extrem: în intervalul în care a publicat în această revistă, n-a mai publicat nicăieri, fiind singurul dintre poeții ce-au colaborat cu Caion care procedeză astfel.

*) Fragment din „Dosarul Bacovia III“

Jocul savant în pictura Biancăi Rotaru

„Imuabila lumină“ s-a numit expoziția plasticienei Bianca Rotaru. Vernisajul a avut loc în data de 18 noiembrie, la Galeria „Nouă“ a Filialei Bacău a Uniunii Artiștilor Plastici. Bianca Rotaru, absolventă a Universității de Arte „George Enescu“ Iași, s-a făcut remarcată și prin expozițiile anterioare, amintim apreciatele „Autoportret“ (2010) sau „Home“ (2011), expoziție în care a participat alături de Elena Lupașcu, Luminița Radu și Teodora Nicodim). Vorbeam atunci despre cum Bianca Rotaru reconstruiește orașul ca într-o apă, memorabilă apă.

De data aceasta, „Imuabila lumină“ este o cercetare despre disponibilitatea luminii de

a se întrupea în punct, în linie, în plan și în spațiu. Pictorița este ascultătoare sau capricioasă oglindă, oglindă îndelung șlefuită care-și caută cale pe urzeala luminii. Fragmente de arhitectură inundate, arse sau însetate de lumină sunt pretextul închipuit în uleiuri, acrilii și laviuri, pe hârtie și pânză. Spune vorba că „arhitectura este jocul savant, corect și magnific al formelor reunite sub lumină“. Pictura Biancăi Rotaru este același joc, savant, corect și magnific, dar al luminii pe forme reunite de arhitectură.

Iulian BUCUR

• Bianca Rotaru

Trăim o vârstă a vremurilor care se legitimează prin obsesia recordurilor și poate, cel mai trist dintre acestea este recordul de subtilitate a răului. Probabil, nicidecum răul nu a fost mai subtil, mai rafinat, mai sofisticat în felul în care îl abordează pe om. Ipostazele de rău brut, colțuros, aruncat peste omenire în contururile războaielor purtate cu sabia, ale lagărelor de concentrare, ale execuțiilor fără proces au fost înghițite de agenda istoriei. Varianta modernă a răului este elaborată, cosmetizată, aproape irecognoscibilă, iar mesajele întinericii sunt livrate omenirii, învelite în mod invariabil în staniol de lumină. Totul se face în numele libertății, darul cel mai prețios oferit de Persoana Divină omului: incurajarea comportamentelor sexuale deviate prin excesiva lor mediatizare, legalizarea eutanasiilor în tot mai multe state ale lumii, înlocuirea instituției căsătoriei cu așa-numitul „aranjament pentru viață” și legiferarea partajului în cazul desfacerii acestui aranjament, în unele Coduri Civile europene, totul se face în numele libertății, al iubirii de oameni și al respectării dreptului acestora de a face absolut orice. Războaiele moderne nu se mai poartă în plan militar ci economic, iar ocuparea de teritorii nu se mai face cu armate staționate pe tărâmurii străine, cu trupe atât de greu de hrănit și de echipat, ci cu seducătoare lanțuri de magazine supradimensionate, care corodează încet și sigur identitatea unei anume părți de lume și îi înlăntuie cetățenii în atât de hipnotizantă serbie a datoriei la bănci. În fața unui prezent cu granițe atât de diluate, în care culorile se amestecă, iar lumina autentică devine tot mai greu de distins de cea contrafăcută, ne punem întrebarea: cum poate simțul discernerii existent în om, conștiința, să-și mai găsească drumul spre o autentică întâlnire cu Hristos ?

Nu suntem primii care ne punem această întrebare. Deruta nu este un simptom al timpurilor moderne. Cauzele ei poartă amprenta epocii, dar efectul de spulberare pe care îl are asupra integrității omului este mereu același. Iar răspunsul pe care îl caută fiecare suflet, cutremurat de agresivitatea și abrutizarea aduse de un veac ce se vrea al maximumului confort și tehnologizării, nu poate fi găsit decât în exemplul sfinților. Viețile celor care au învins timpul veacului și atacurile sale, și au pășit încă din viața pământească în timpul contemplației și în unirea deplină cu Dumnezeu, nu vor înceta niciodată să furnizeze soluții valide oricărui impas, răspunsuri oricărei întrebări, mângâiere oricărei lacrimi. Marii învățători ajunși la sfințenie vorbesc lumii peste veacuri, dărând modelele oricui le caută. Între aceștia un chip de lumină al întregii creștinătăți va rămâne întotdeauna Paisie Velicikovski, rememorat de posteritate cu numele de Sfântul Paisie de la Neamț*.

Născut la 21 decembrie 1722, la Poltava, în Malorusia (Ucraina de răsărit, de pe malul stâng al Niprului, încorporată de Imperiul Tarist), într-o familie cu tradiție sacerdotală ortodoxă, Petru Velicikovski rămâne de la o fragedă vârstă singurul supraviețuitor dintre cei doisprezece copii ai familiei, menit să

Nicoleta-Ginevra BACIU

Modelul paisian, un răspuns dat crizei contemporane

urmeze tatălui, bunicului și străbunicului său, în funcția de protopop al Poltavei. Cu acest scop, ajunge la doar doisprezece ani, elev la Academia Moveleană din Kiev. Celebra școală de teologie, cea mai avizată din răsăritul Europei la acea vreme, fusese întemeiată în 1631 de către Petru Movilă (deci înaintea numirii acestuia, în 1633, ca Arhiepiscop și Mitropolit de Kiev, Galiția și a toată Rusia), cu scopul declarat de a deveni cea mai fidelă tezauritoare a valorilor și tradițiilor ortodoxiei creștine. Până la momentul în care elevul Petru Velicikovski pășeste peste pragul acestei școli însă, în 1734, peste celebra Academie trecuse epoca occidentalizantă a lui Petru cel Mare, care îi schimbase profilul și orientarea, transformând-o dintr-o redută a ortodoxiei autentice într-un avansat extra-muros al scolasticii de tip apusean. După patru ani de studiu conștiincios, în care elevul din Poltava încearcă să-și mulțumească atât profesorii cât și mama, Petru Velicikovski, fiul, nepotul și strănepotul de preot ortodox, își dă seama că unirea cu Hristos și viața în lumina adevărului hristic nu îi pot parveni pe calea studiului limbilor moarte și al filosofilor antici, greci și latini, care se predau în Academie la acea dată, ci prin litera plină de duh a textelor patristice pe care le descoperă în bibliotecile mănăstirilor din jurul Kievului și prin chiliile pustnicilor din Munții Moșenski. În momentul unei asemenea revelații, Petru părăsește prin fugă Academia și începe un pelerinaj de doi ani, prin mănăstirile din stânga și din dreapta Niprului, Liubetki, Medvedovski, Pecerskaia Lavra, schimbând liniștea unei existențe asigurate și îmbrășugate de viitor protopop al Poltavei, cu zbuciumul unei peregrinări fracturate de foarte dese mutări, cauzate de prigoana catolicismului polon, de brutalitatea vreunui stareț mai aprig sau pur și simplu, de continua căutare a adevărului. Pelerinajul său ucrainean se sfârșește la vârsta de douăzeci de ani, în 1742, când hotărăște să-și urmeze vocația monahală pe tărâmul altei țări și să învețe sfânta liturghisire în tonurile altei limbi, iar pentru aceasta trece fraudulos granița în Moldova, urmărit de poteră, de frig, de singurătate și mai ales, de o teamă cumplită pe care și-o învinge doar gândindu-se la Hristos. În urma sa, lasă o patrie care i-a oferit o existență de protopop, o mamă preaiubită, limba în care s-a născut și s-a rugat și cei câțiva foarte apropiați prieteni. O lume dragă, pe care o părăsește în numele adevărului, având în față doar pericole și nesiguranta vieții de transfug și toate acestea la vârsta de doar douăzeci de ani, și aflat aproape în pragul absolvirii celei mai celebre școli de teologie din răsăritul Europei.

De câte ori, prinși în mecanismul derapat al unui loc de muncă, al unui post oarecare, știm că

lucrăm în fiecare zi împotriva adevărului, fie chiar și prin tăcerea noastră, și totuși consimțim să mergem înainte într-un tandem duplicitar cu întinericul, pentru salariul pe care îl primim și, mai cu seamă, de teamă că nu vom putea câștiga nicăieri în altă parte, un altul? În numele dragostei pentru propria familie, pentru proprii copii care trebuie hrăniți, ne facem adesea compliciti unui sistem care, în schimb, ne va confisca cu mult cîștig, atât nouă cât și copiilor noștri, dreptul de a trăi în adevăr, de a ne spori și împlini talantul primit la naștere, ne va înclina orizonturile și ne va ucide în fiecare zi, câte puțin, speranța. Curajul tânărului Petru Velicikovski, rasoforul Platon din anul 1742, care pleacă spre o lume necunoscută și plină de pericole, părsind pentru totdeauna tot ce îi este familiar și perspectiva unei vieți tihnite, doar pentru că nu își poate imagina viața în afara adevărului, acest curaj al unui tânăr de douăzeci de ani, ne-ar putea el oare sluji de model în momentele de alegeri dificile ale vieții ?

Ajuns pe tărâm românesc, rasoforul Platon (Petru Velicikovski) petrece patru ani la schitulicele Dălhăuți, Trăistenii și Cârnu, așezăminte monahale de rit athonit, grupate în jurul mănăstirii de la Poiana Mărului, condusă în acea vreme de un alt mare isihast de origine ucrainiană, Starețul Vasile, întemeietor al mănăstirii. În tot acest timp, Platon învață limba română și se inițiază în tainele isihasmului, pe care apoi cu o uriașă râvnă duhovnicească, pleacă să-l aprofundeze și să-l descifreze la Athos, unde speră să aibă loc marea sa întâlnire cu isihasmul autentic, de factură bizantină. În comunitățile monastice care îl găzduiseră în cei patru ani de sedere în Muntenia (1742 – 1746), fusese iubit și prețuit ca un ucenic destoinic și drag tuturor. Și totuși Platon alege greul unei noi plecări, pentru a-și apropia și mai mult izvorul adevărului. Câți dintre noi oare, găsind un loc unde să aflăm tihna unei vieți scurse în prețuirea celorlalți și căldura unui mediu favorabil, ne-am mai desprinde înfruntând iarăși și iarăși necunoscutul, doar pentru a urma chemarea nevoii de cunoaștere și a verificării adevărurilor pe care ne-am clădit întreaga viață ?

Devenit la Athos preot și stareț de mănăstire, Paisie Velicikovski va petrece șaptesprezece ani de viață, păstorind o comunitate multilingvă, care crește cu fiecare zi de la opt membri până la șazecei și patru de monahi și care va lupta pentru supraviețuire biologică și spirituală cu birurile uriașe impuse de stăpânirea otomană, cu frigul, cu foamea și cu ignoranța din acel moment a comunității monastice athonite, vlăguite de vitregia vremurilor și incapabilă de a mai aprecia, la justa sa valoare, tezaurul de manuscrise și biblioteci pe care îl are în păstrare. Umblând desculț iernile, trăind în lipsuri fără număr,

doar din vânzarea lingurilor de lemn cioplite de el însuși și de întreaga sa obște în interiorul schitului Sfântului Prooroc Ilie, starețul Paisie își găsește totuși timp și energie pentru a colinda toate mănăstirile athonite, în căutarea manuscriselor Sfinților Părinți și a textelor patristice vorbitoare despre frumusețea rugăciunii lăuntrice, Rugăciunea lui Iisus. Tânărul stareț nu își uită nicio clipă idealul, nu se dezice de el și nu se lasă aruncat de pe cale de foame, de frig și de amenințările stăpânilor turci. Își găsește întotdeauna timp (deși pentru aceasta învață să trăiască acordându-și doar trei ore de odihnă pe noapte) pentru creșterea în duh, în viața spirituală și în rugăciune. De câte ori, ducând în viață care se măsoară numai în facturi deja plătite și în facturi care așteaptă să fie plătite, ne-am refuzat plăcerea de a mai citi o carte, ne-am considerat prea oboseți pentru a mai încerca să parcurgem o poezie, să mai admirăm o floare, să mai hrănim o pasăre și ne-am lăsat, cu bună știință, abrutizați și reduși la condiția de animal de povară, doar pentru că nu mai vedem sensul zborului spiritului, de prea mult oboseală și de prea mult noroi adunat în suflet ? Deși avem doar un copil sau doi și nu purtăm de grijă unei familii cu șazecei și patru de suflete, precum Starețul Paisie la Athos ...

Întors pe pământ românesc, Paisie Velicikovski, un stareț aflat acum în vârstă de de patruzeci și unu de ani, își va mări necontenit familia duhovnicească, înfiind în duh, ucenici de șapte limbi diferite, sosiți din toate marginile lumii ortodoxe. În cele trei mănăstiri românești pe care le va păstori, Dragomirna (1763–1775), Secu (1775–1779) și Neamț (1779 – 1794), Starețul Paisie va avea ucenici români, ruși, ucrainieni, greci, albanezi, bulgari, sârbi și chiar evrei botezați. Obștea încheagată în jurul său și care l-a urmat pretutindeni, rămasă în istorie cu numele de obștea paisiană, a ajuns să numere în perioada neamțeană până la 800 de suflete, iar diferențele de limbă, neam și obiceiuri din interiorul ei erau cu delicatețe netezite de înțeleptul stareț, până la cristalizarea în fiecare individ a unei conștiințe de apartenență la o comunitate, care are drept unică identitate frăția întru Hristos și drept unic limbaj, legea iubirii de aproapele. Obștea paisiană de la Neamț și Secu, numărând aproape o mie de suflete sub unirea administrativă și spirituală a unei singure stăreții, reprezintă un model de comunitate multinațională și multilingvă care a funcționat fără fisură pe timpul Starețului Paisie și o jumătate de veac după dispariția acestuia. Modul său de organizare și Așezământul paisian, care îi reglementa viața până în cele mai mici amănunte, ar trebui studiate în toate Academiile de Științe Politice, unde sisteme ultra-mo-

derne de învățământ nu ne oferă vai, decât politicieni prea puțin iscușiți în a realiza armonia între oameni de limbi și nații diferite, ba chiar și între oameni de aceeași limbă și de același neam.

Școala de Traducători (itinerantă) de la Dragomirna, Secu și Neamț a dat lumii ortodoxe lucrări de patristică fundamentale, traduse din limba greacă bizantină în slavonă și română. La Dragomirna, sub îndrumarea și la sugestia starețului Paisie, ieromonahul Macarie dă la iveală Prima Gramatică Rumânească, în 1772, precum și un dicționar slavono-român ce cuprinde aproape 20 000 de articole, gesturi prin care Școala Paisiană de Traducători face, chiar din primii săi ani de existență, un serviciu imens limbii române. În timp, Paisie însuși, care ajunge ca incununare a întregii sale munci să traducă Filocalia în slavonă (ce se va tipări cu titlul de Dobrotoliubie, în 1793, la Sankt Petersburg), dezvoltă un autentic sistem traductologic, într-un moment în care traductologia nu își câștigase încă nici autonomia ca domeniu științific, în spațiul european. În plus, Școala sa practică un sistem de burse de studii la Academia Domnească din București, burse finanțate în întregime din veniturile mănăstirii și acordate printr-o selecție riguroasă, în funcție de aptitudinile, vocațiile și de dorința individului de a se întoarce ulterior și a ajuta la realizarea proiectelor de traduceri ale obștii neamțene. Mai mult, starețul de la Neamț își organizează, în interiorul mănăstirii, propria școală de limbă greacă și propria bibliotecă pe care o îmbogățește necontenit cu volume rare, aduse din toate colțurile Europei, pe cheltuiala mănăstirii.

Sistemul traductologic paisian a rămas cu totul nestudiat până acum. La fel, principiile sale pedagogice și sociologice pe care a construit o comunitate perfect încheagată și armonioasă, a cărei valoare și funcționalitate sunt valdate de multimea realizărilor culturale ale acesteia. Traseul pământesc al unuia dintre cei mai profunzi gânditori, pe care i-a dat Biserica Creștină Răsăriteană în veacurile moderne, poate astfel deveni model de inspirație și conduită pentru oameni aparținând unor domenii extrem de variate: politologi, lingviști, traductologi, sociologi, pedagogi, filosofi și bineînțeles, înaintea de oricine, preoți și teologi.

În afara ideilor extraordinar de profunde pe care le oferă tuturor acestora, fiecare în domeniul său, modelul paisian este însă, înaintea de orice, un model de personalitate, comportament și atitudine care se adresează fiecăruia dintre noi, oriunde ne-am afla și oricine am fi, arătându-ne calea spre o viață autentică în Hristos și spre împărțirea din dragostea și adevărul pe care Acesta le-a dăruit lumii.

* Canonizat la Muntele Athos în 1983, apoi de Biserica Ortodoxă Rusă în 1988 și de Biserica Ortodoxă Română în 1992, Sfântul Paisie de la Neamț este prăznuit, în fiecare an, în Calendarul Creștin Ortodox, în ziua de 15 noiembrie, adică exact în prima zi din Postul Crăciunului.

**Vineri,
22 noiembrie**

Lansarea volumului „Cântece vis“ de John Berryman, traducere de Radu Vancu, Casa de Editură Max Blecher & Editura Armanis, Bistrița, 2013

Invitați: Radu Vancu, Claudia Komartin

Claudiu Komartin și-a manifestat bucuria că prin intermediul Casei de Editură „Max Blecher“ și, prin „frumoasele traduceri“ realizate de Radu Vancu, în România apare pentru prima oară o carte John Berryman, un poet ce a lăsat „o amprentă decisivă în poezia de limbă engleză din a doua parte a secolului XX“. Nu este prima oară când sunt traduse în limba română texte din John Berryman, dar până în acest moment au fost publicate doar câteva poeme prin antologii de literatură universală. Radu Vancu a tradus 50 de „cântece“ din totalul de 385 cât cuprinde cartea „Dream songs“. Poet și traducător, dar și un fin critic de poezie, Vancu a declarat că John Berryman face parte din categoria poezilor care te marchează de la prima lectură și sunt magnetici pentru cititori. Totodată, R. Vancu și-a exprimat regretul că datorită costurilor ridicate (10 dolari pentru un poem) nu a avut posibilitatea să traducă integral „Dream songs“ dar că a selectat 50 texte dintre cele mai frumoase, „poeme ample, foarte puternice, care pot fi

catalitice pentru poezia românească“.

Lansarea volumului de poezii „Spre Sud, la Lăceni“ de Ștefan Baghiu, Editura „Cartea Românească“, București, 2013

Invitați: Claudiu Komartin, Paul Cernat, Radu Vancu, Moderator: Claudia Fitcoschi

„Spre Sud, la Lăceni“ reprezintă volumul de debut al autorului Ștefan Baghiu, un nume deja cunoscut prin cronicle pe care tânărul scriitor (în decembrie va împlini 21 de ani) le semnează cu aplomb în revista „Cultura“. Era un volum așteptat, fiind deja cunoscut faptul că Ștefan Baghiu scrie și poezie. Un debut semnificativ, care pe mulți i-a surprins pozitiv, Claudiu Komartin declarând că i-ar fi plăcut să fie chiar el editorul cărții, apreciind poezia scrisă de Ștefan Baghiu „foarte actuală“, modernă, observând că în interiorul ei există un joc continuu „zoom in/ zoom out“. „Ștefan Baghiu are cumva finețea unui prozator matur, cu momente de neașteptat lirism“.

Paul Cernat s-a arătat mirat de precocitatea lui Ștefan Baghiu, pe care a etichetat-o „alarmantă“. Criticul Paul Cernat a declarat că a vibrat cel mai mult la poemele contemplative, în special pentru ritmul interior. În ansamblul ei, a considerat cartea o posibilă „foaie de observație psihologică și o fișă de sensibilitate a generației tinere (din care face parte autorul)“. Radu Vancu a salutat poezia lui Ștefan

Violeta SAVU

O seară și o zi la Târgul Gaudeamus

Târgul Internațional „Gaudeamus“, ediția XX, s-a desfășurat între 20 și 24 noiembrie, la București. Fiind din provincie, eu am ajuns abia vineri seara la Romexpo, spațiul unde s-a desfășurat acest important eveniment cultural, cu siguranță cel mai așteptat și urmărit (într-o formă sau alta) de către iubitorii cărților. N-am să enunț date statistice, acestea cu siguranță pot fi aflate cu ușurință din articolele media. Dar vă voi mărturisii cu ce impresii m-am întors eu de la acest eveniment. E un du-te vino la târg, aglomerația este bulversantă mai ales pentru firile mai interiorizate. O plimbare prin Târgul „Gaudeamus“, sâmbătă, la orele prânzului, când nu aveai unde să arunci un ac, te lua cu amețeală. Cineva vorbea de un fenomen de „vampirism involuntar“ pentru că realmente te simțiai stors de energie. Claudiu Komartin, poet și redactor-șef al Casei de Editură „Max Blecher“, într-o scurtă pauză, îi întreba retoric pe colegii de la editură: „Voi ați observat că o oră în acest Târg echivalează cu șase din

lumea reală?“ Nu știu cum a calculat cu atâta precizie echivalentul orelor dar mă tem că nu era departe de adevăr. Ceea ce într-un anumit sens nu-i deloc rău. Este de-a dreptul încurajator că oamenii vin la târguri de carte, că audiază discursurile ce se țin la evenimentele aferente, cei mai mulți dintre ei achiziționează cărți. Drept pentru care nu prea am înțeles pentru ce vizitatorii erau taxați și la intrare, mai ales că din informațiile mele spațiile sunt închiriate editurilor în schimbul unor sume destul de importante. Fiind de la presa culturală, mi s-a permis să nu plătesc biletul de intrare dar nu înainte de a fi muștruluită bine deoarece nu purtam la piept legitimația de jurnalist. Din cele 600 de evenimente - lansări și prezentări de carte, dezbateri, conferințe, momente artistice - câte a cuprins târgul, eu am ajuns, din motive subiective, la mai puțin de 10 la sută dintre ele. Despre cele câteva lansări de carte la care am asistat voi vorbi în continuare.

**Sâmbătă,
23 noiembrie**

Baghiu, exprimându-și încântarea că acesta vine cu „un imaginariu propriu“, rezolvând din start orice problemă cu complexul patern (tatăl lui Ștefan, Vasile Baghiu este un apreciat poet, prozator și eseist). Radu Vancu a mai precizat că poemele din „La Sud, spre Lăceni“ par construite ca „niște videoclipuri foarte ample“.

După lansarea cărții lui Ștefan Baghiu, am ajuns la una din cele trei lansări de carte ale autorului Leonard Ancuța. Și anume, la lansarea cărții de poezii „Mega Sutra“, la Editura Paralela 45. Cuvântul de prezentare a fost ținut de poetul Ioan Es. Pop. Din „megapoeziele ginsbergiene“ (cum excelent le-a numit criticul Felix Nicolau), acțița Iulia Georgeta Popescu a susținut, cu multă pasiune, un „megarecital“. Și așa, poetic și artistic s-a încheiat o seară la Târgul Gaudeamus.

Am vrut s-ajung la lansările cărților semnate de Gabriel Liiceanu și Andrei Pleșu. Din păcate, la lansarea avându-l ca invitat principal pe Gabriel Liiceanu am întârziat, am încurcat tramvaietele care trebuiau să mă ducă de la gazda din „Lacul Tei“ până la Romexpo. Am prins totuși ultimul sfert de oră din lansarea cărții „Dragul meu turnător“. Spiritul occidental al Editurii Humanitas s-a văzut și la aceste două lansări. Mulți dintre cei care au asistat la aceste evenimente au umplut până la refuz scările de la intrare, editura Humanitas fiind plasată, ca de obicei, într-o zonă favorabilă. Am ocupat și eu un loc pe o treaptă, în stânga mea un tatic își ținea în brate fetița care avea în jur de nouă anișori. Datorită dotării tehnice, s-a auzit foarte bine, de văzut se vedea mai puțin, sub ochii mei se întindea o mare de oameni. Nu mă așteptam ca Gabriel Liiceanu să fie atât de iubit, dar probabil și

subiectul cărții a stârnit mult interesul, cartea cuprinzând optsprezece scrisori pe care Gabriel Liiceanu le scrie adresându-se unui individ care l-a denunțat la Securitate, în anii '70. Gabriel Liiceanu a aflat despre acest turnător în 2006, din Dosarul de Urmărire Informativă de la CNSAS. Întâmplarea a făcut că eu am sosit exact atunci când Gabriel Liiceanu afirma cu deosebită gravitate: „Trebuie să fii anticomunist și dacă nu ești să-ți fie rușine și trebuie să fii antinazist și dacă nu ești să-și fie rușine!“, după ce a repetat această sentință, filozoful a fost aplaudat la scena deschisă. Mai multe despre cartea „Dragul meu turnător“ și autorul Gabriel Liiceanu veți afla însă din cronica scrisă de Marius Manta, publicată în numărul de față al revistei noastre.

Dacă la majoritatea editurilor, lansările începeau cu întârziere, la Editura Humanitas totul rula cu precizie de ceas elvețian. Fix la 13.45, ora anunțată în program a început...

Irina

Irina are 12 ani și tocmai a terminat de interpretat pentru prima dată un rol într-o piesă de teatru. În culise, în fața oglinzii, Irina se demachiază atent, secundată de mama sa. Ușa cabinei se dă la o parte și intră Natașa. Natașa este o actriță profesionistă, cam trecută, superficială și artificială, argantă și disprețuitoare, egocentrică și excentrică, tot ceea ce mama Irinei ura.

„Vai, ce talent, ce echilibru, ce rafinament. Exact așa eram și eu la vârsta ta. Uită-te și acum, cât devotament, câtă atenție, cu câtă dăruire te demachiezi...“

Ca o adevărată celebritate, Irina nu îi acordă prea mare atenție Natașei, se demachiază în continuare, privindu-se pe sine și pe Natașa în oglindă și, din când în când, spune câte un „vă mulțumesc!“ Mama Irinei freacă mâinile.

Natașa se apropie de Irina și o sărută pe creștet. „Bravo, îmi place, asta e atitudine care te va face o stea. Totul pentru teatru. Te simt de parcă ai fi fiica mea, aș vrea să fiu mama ta.“

Natașa pleacă fără măcar să îi arunce o privire mamei Irinei. Mama Irinei o ajută pe Irina să termine, să se schimbe și ies împreună din teatru.

„Irina, bravo, a fost foarte bine, te-ai descurcat bine, dar nu mi-a plăcut emfața cu care ai jucat pe alocuri, păreai forțată, tu ești un copil, ar trebui să profiți de naturalețea ta nativă, să o pui în valoare... Atât mi s-a părut un pic deplasat, în rest te-ai descurcat minunat, draga mea. Tie ce ți-a plăcut cel mai mult?“

„Faptul că Natașa a spus că ar vrea să fie mama mea“.

(Cosmin Perța, fragment din volumul de proză scurtă „Vizita“, Ed. Herg Benet)

Lansarea cărții lui Andrei Pleșu – „Din vorbă-n vorbă. 23 de ani de întrebări și răspunsuri”, Ed. Humanitas, București, 2013

Au participat: Andrei Pleșu, Dan C. Mihăilescu, Lidia Bodea

Cartea este o colecție din interviurile acordate de Andrei Pleșu din 1989 încoace. Autorul a mărturisit că se consideră norocos pentru că a fost interviuat mai mult de scriitorii și mult mai puțin de ziaristi/gazetari. Andrei Pleșu a vorbit cu umorul care-l caracterizează despre meseria de „interviewator” care „a devenit democratic răspândită peste tot”. Mai mult decât atât, i-a împărțit pe interviuatori în categorii: procurori, interogatori, cei care adoptă stilul: „Pot să vă enervez puțin?”, stilul *nuca în perete*: „nu vă supărați, dați vă rog un pronostic pentru meciul...”, stilul omagial/lingușitor, interviuatori care țin să arate cât de deștepti sunt ei sau unii care sunt pasionați de

„scandal”: „e adevărat că v-a înjurat Traian Băsescu?”. Dar există și interviuatori de tip „glossy”, care pun genul următor de întrebare: „Ce apreciați mai mult la o femeie, mintea, buzele sau coapsele?!”. În final, Andrei Pleșu și-a invitat publicul la lectură pentru că volumul „Din vorbă-n vorbă. 23 de ani de întrebări și răspunsuri” „adună laolaltă documente”, ceea ce de altfel se semnalează și în prezentarea cărții pe site-ul oficial al editurii Humanitas: „Perioada subintinsă în jocul întrebare-răspuns al cărții este 1989—, astfel încât ea poate fi citită și ca o *istorie a României din ultimii 23 de ani*, o istorie văzută, trăită și povestită de autor de pe poziția celui care a fost discipol al lui Noica, urmărit de Securitate, dat afara din Institutul de Istoria Artei și exilat la Tescani, apoi, după 1989, ministru al culturii, ministru de externe, consilier prezidențial, fondator și rector al New Europe College.” În încheiere, Andrei Pleșu a spus că a luat hotărârea de nu mai

da interviuri: „Vreau să mă gândesc la ale mele sau, în cel mai rău caz, să iau eu interviuri”. Nu știu cum a scăpat de seria întrebărilor celor care au stat la rând la autografe dar Lidia Bodea a fost prevăzătoare și a rugat doritorii de autografe să îl menajeze pe scriitorul Andrei Pleșu și să se mulțumească cu o simplă semnătură. Aceeași solicitare a fost emisă și în cazul lui Gabriel Liiceanu.

Au fost două lansări foarte elegante, cu o deosebită ținută intelectuală și totuși eu am avut sentimentul că a lipsit ceva... mă așteptam la ceva cu mai mult suflet. Dar posibil această receptare să fi fost din cauza publicului extrem de numeros și al vânzolelii teribile, pe scări abia găseai loc să pui piciorul.

Cum între timp mi se făcuse foame, am reușit să cobor pe vârfuri și am intrat în Restaurantul „Cupola”, unde am avut ocazia să stau la o vorbă cu poetul Ștefan Manasia, venit la târg pentru

zece rochii

le scoteai la soare cel puțin o dată pe an
îmi plăcea mult cum se jucau cu ele razele și vântul
erau rochiile tale la care țineai
toate aveau prinsă câte o poveste în jurul cordonului
astfel mi se dezvăluia viața ta
treceam prin ele în fugă
mătasea alunecându-mi peste creștet
când le numărăm o puneam la socoteală
și pe cea din furăr
deși găseai mereu motive să nu mi-o arăți

(George Floarea, poem din volumul de debut „Cântec de leagăn pentru păpușa cu pleoape căzute”, Casa de Editură „Max Blecher”)

a-și lansa cartea de poezii „Bonobo sau cucerirea spațiului” (Ed. Charmides), despre care unele voci deja afirmă că este cel mai bun volum de poezie din acest an. De fapt, eu mai mult am ascultat decât am vorbit, Ștefan Manasia ținându-mi o adevărată lecție despre cinematografie, arătându-se contrariat că era înconjurat la masă de scriitorii și nimeni nu văzuse filmul „Spring breakers” (2012), regizat de Harmony Korine. În caietul pe care-l aveam la mine mi-a scris o listă cu filme artistice obligatorii de vizionat, cele mai multe aparținând cinematografului nordice. Din pur egoism intelectual, lista o voi păstra secretă.

După convenita pauză, mi-am continuat periplul pe la standurile editurilor. Așa am ajuns din nou la standul comun al editurilor „Polirom” și „Cartea Românească”.

Lansarea romanului „Lunetistul” de Marin Mălaicu – Hondrari, Editura Polirom, Iași, 2013

Invitați: Dan Coman, Claudia Fitcoschi, Marin Mălaicu – Hondrari

Romanul „Lunetistul” a primit „Premiul pentru Literatură a orașului Bistrița”. Poetul bistrițean Dan Coman a vorbit cu

multă căldură despre noul volum semnat Marin Mălaicu-Hondrari, un roman scris într-o „manieră deja imprimată, există un stil foarte clar Marin Mălaicu – Hondrari”. Dan Coman a cotat romanul „Lunetistul” ca fiind superior celui precedent semnat de Hondrari, în primul rând pentru povestea relatată, pe care o consideră „mai luminoasă”. Romanul „Apropierea” este în curs de ecranizare în regia lui Tudor Giurgiu. Presupunem că și „Lunetistul” va beneficia curând de propuneri pentru ecranizare. O scurtă prezență a romanului „Lunetistul” se poate citi pe site-ul oficial al editurii.

Lansarea cărții de proză scurtă „Vizita” de Cosmin Perța, Editura Herg Benet, București, 2013

Au participat: Cosmin Perța, Bogdan – Alexandru Stănescu

Lansarea a început neconvențional, cu un pseudo-interviu plin de haz, între Bogdan – Alexandru Stănescu și Cosmin Perța. După câteva întrebări, interviuatorul Bogdan – Alexandru Stănescu a revenit la ținuta lui un pic mai serioasă de critic literar și a declarat despre „Vizita” lui Cosmin Perța că este „o carte absolut demențială”. Apoi a atras atenția că în „Vizita”, „nevruzele stau ascunse sub un umor exceptional”. Evidențind substanța cărții, BAS a precizat că plecând de la orice proză scurtă din cartea lui Cosmin Perța, s-ar putea dezvolta un roman.

Am încheiat ziua într-o atmosferă foarte distinsă și prietenoasă, la CenaKlub TIUK, în cadrul căruia s-au lansat trei cărți publicate la Editura „Ratio et Revelatio” (Oradea): „Iarnă rusească: antologie de povestiri din clasicul literaturii ruse”, traducere de Diana Lepure; Daniil Harms – „Iluzie optică: proză”, traducere din limba rusă de Mihail Vakulovski și „Tinerii dintre milenii” și „Intimitate” (poezii); Dan Coman „ERG” (antologie de poezii, 2012); „FGP (Funcția Gândirii Poetice)” (antologia taberei de creație din satul Agrieș, comuna Tirișua, Județul Bistrița-Năsăud); Editura „Ratio et Revelatio”: Daniil Harms „Iluzie optică” (proză, traducere de Mihail Vakulovski); „Iarnă rusească: antologie de povestiri din clasicul literaturii ruse”, traducere de Diana Lepure; Mihail Vakulovski „Tinerii dintre milenii” (carte de interviuri)

Am menționat între paranteze anul apariției cărților în cazul în care acestea n-au fost publicate în anul 2013.

Cărți cu care m-am întors de la Târgul „Gaudeamus”

Casa de Editură Max Blecher:

John Berryman „Cântece vis” (poezii, traducere de Radu Vancu; „Tranzbordare 13” (antologie Axinte, Hutopilă, Iova, Miron, Mizumschi, Nițescu, Pinte, Prodan, Soviany, Szöcs, Tzone, Țupa, Vlașin); George Floarea „Cântec de leagăn pentru păpușa cu pleoape căzute” (poezii, debut); Florentin Popa „Trips, heroes & love songs” (poezii, debut)

Editura Brumar:

Marius Chivu „Vântureasa de plastic” (2012); Silviu Dachin „Fetița cu crocodil” (poezii); Lia Faur „Poeme pentru fluturi bolnavi” (poezii); „Cu fața la perete” (un carnețel simpatic cu timelines-uri aparținând unor scriitori, coordonatori: Bogdan Munteanu și Marius Aldea)

Editura Tracus Arte:

Virgil Mazilescu „O precizie cu adevărat înspăimântătoare” (antologie, selecție de Teodor Duță); Alexandru

Mușina „Lucrurile pe care le-am văzut (1979 – 1986)” (antologie); Ioan Es. Pop „Căderea în sus a corpurilor grele” (antologie); Dan Sociu „Vino cu mine știu exact unde mergem” (poezii); Ștefan Ciobanu „De-a bușilea prin aer” (poezii); Andrei Mocuța „Nu există cuvinte magice” (poezii, debut); Ciprian Măceșaru „Debaraua cu simțuri” (poezii); „Cele mai frumoase poeme din 2012” (antologie)

Editura Herg Benet:

Cristina Nemerovschi „Nymphette – dark 99” (roman, ediția a II-a); Marius Chivu „Vântureasa de plastic” (poezii, 2012); Cosmin Perța „Vizita” (proză scurtă); Andrei Zbirnea „Rock în Praga” (poezii, 2011); Liviu Antonesei „Povești filozofice cretane și alte poezii din insule” (poezii, 2012); Leonard Ancuța „69 de poeme de dragoste. Extrase din atlasul unei lumi dificile” (poezii)

Editura Karth (un imprint Herg Beneth Publishers):

Marius Lăzărescu „Nu mă doare nimic doar lipsesc” (debut în poezie, carte care mi-a fost recomandată de poetul Ion Mureșan); Felix Nicolau „Fluturile – Curcan. Specii amenințătoare” (roman critic)

Editura Charmides:

Ioan Es. Pop „1983. Marș 2013. Xanax”, Angela Marcovici „Intimitate” (poezii); Dan Coman „ERG” (antologie de poezii, 2012); „FGP (Funcția Gândirii Poetice)” (antologia taberei de creație din satul Agrieș, comuna Tirișua, Județul Bistrița-Năsăud);

Editura „Ratio et Revelatio”:

Daniil Harms „Iluzie optică” (proză, traducere de Mihail Vakulovski); „Iarnă rusească: antologie de povestiri din clasicul literaturii ruse”, traducere de Diana Lepure; Mihail Vakulovski „Tinerii dintre milenii” (carte de interviuri)

RADU CÂRNECI (București):

„Nu se poate ca Bacăul unde s-a născut Alecsandri să nu aibă această casă memorială.“

-Domnule Radu Cârnci, în primul rând felicitări pentru vârsta frumoasă pe care ai atins-o. Sunteți omul care ar trebui să primească din partea Bacăului mai multe onoruri...

Radu Cârnci: -Am primit destule; și aștept și altele, desigur...

-Bineînțeles. Acum însă, din păcate, trebuie să discutăm despre un lucru neterminat. L-am mai proiectat noi o dată. E vorba de Casa Alecsandri.

R. C.: -Marele Alecsandri din care și Eminescu, și Caragiale și alții au luat cu multă plăcere idei și texte. Da, un mare scriitor care l-a premers pe Eminescu, pe Alexandrescu, pe foarte mulți. Un mare român, un foarte mare român, sigur!

-Cu atât mai mult ar trebui ca Bacăul să amenajeze acea casă în chip de muzeu.

R. C.: -Ruina aceasta de acolo, din centrul orașului Bacău, e o rușine; e o rușine și în același timp se impune cu necesitate intervenția organelor județene, orașenești dar mai ales ajutor din partea centrului, din partea

Guvernului. Este unul dintre marii români care au contribuit la România modernă. Nu se poate! Ar însemna educația tineretului, educația cititorilor și un punct turistic. Marele Alecsandri, nu-i așa? Sustin din toată inima, cu dragoste și prețuire, ideea aceasta de a reface Casa „Alecsandri”. Nu se poate ca Bacăul unde s-a născut Alecsandri să nu aibă această casă memorială, casă care poate deveni un muzeu extraordinar, cu implicații deosebite în cultura românească contemporană, un centru definitoriu.

-Este până la urmă un centru pur și simplu cultural: e vorba de statuia lui Bacovia, e vorba de Casa de Cultură și de statuia lui Alecsandri de acolo, iar aici e casa poetului. Astăzi ați văzut-o. E într-o stare deplorabilă...

R. C.: -Așa este, într-o stare ca să spun așa, spre ruină, ceea ce m-a durut foarte mult. Eu i-am învățat poeziile aproape toate pe dinafară. Și poeziile populare mă uimesc. Este formatorul teatrului românesc, care este unul urias, din care așa cum spunea și domnul Caragiale, geniul său a luat cu plăcere.

DANIEL CRISTEA-ENACHE (București):

„Casa Alecsandri ar trebui să fie o mândrie pentru orașul Bacău.“

-Stimate domnule Daniel Cristea-Enache, sunteți unul dintre cei care ieri, în fața Casei „Vasile Alecsandri”, au avut o reacție - era să zic neașteptată; dimpotrivă, așteptată - care s-ar traduce prin indignare, dar și neputință.

Daniel Cristea-Enache: -Am făcut un stagiu prin intermediul unei burse postdoctorale în Franța, acum doi ani. Astfel, am stat două luni de zile în Paris. De atunci am venit cu sechele, în sensul că am văzut în Franța și în Paris atâta grijă, atâta preocupare, atâta dragoste pentru tradiție, pentru monumentele lor, pentru istoria lor culturală și propriu-zisă. Atâția bani sunt investiți în fiecare colț și-n fiecare artefact relevant în istoria lor culturală, încât mi-am dorit - și-mi doresc foarte mult - ca măcar a suta parte din această vocație patrimonială a modelului nostru francez, a verilor noștri francezi să o constatăm și în România. Deci ceea ce am văzut ieri la Casa „Vasile Alecsandri” din Bacău m-a umplut de neputință, de oroare că așa ceva este posibil în cultura română și în istoria modernă și postbelică.

Pentru că dumneavoastră v-ați ocupat, am cerut ieri contactele dvs. Sunteți unul dintre cei mai mari sprijinitori ai ideii de restaurare a acestei case și de reinscriere a ei în circuitul patrimonial firesc, deoarece ar trebui să fie o mândrie pentru orașul Bacău, un loc de pelerinaj cultural, un focar de cultură care să fie vizitat de toți cei interesați de cultură și totodată de turiștii străini. Chiar o să mă implic în această campanie și o să aduc în spațiul internetului și în spațiul public fotografii cu această casă, cu stadiul ei de degradare, pentru ca toată lumea să vadă cu ochii lor ceea ce au văzut importanții scriitori și oameni de cultură de ieri aici, la Bacău, în fața Casei „Vasile Alecsandri”.

-Dumneavoastră vă aflați aici, la Bacău, sub semnul lui George Bacovia. Totuși există un posibil sau un necesar echilibru între tristul Bacovia și „veselul Alecsandri”. E o complementaritate care ar trebui respectată.

D. C.-E.: -Da. Ieri am vizitat și Casa „Bacovia”, care mi s-a părut o casă burgheză, o casă tihnită, o casă frumoasă în care-ți face plăcere să stai. Deci între Bacovia și biografia lui, între spațiul din poezia lui și spațiul propriu-zis în care a trăit nu există neapărat o relație de simetrie și de coincidență. Mi-ar plăcea totuși ca această relație de simetrie s-o văd în cazul Casei „Alecsandri”, ca ororarea pe care am văzut-o ieri acolo să se schimbe într-o casă veselă și luminoasă, așa cum au fost și Alecsandri, și poezia lui.

-Dă Doamnel Vă multumim.

Fără comentarii!

APEL pentru salvarea Casei „Vasile Alecsandri” din municipiul Bacău

Participanții la cea de-a treia ediție a manifestării culturale „Toamnă bacoviană” și la Colocviile Revistei „Ateneu” (Bacău, 19-20 sept. 2013), membri și nemembri ai Uniunii Scriitorilor din România, își exprimă solidaritatea cu inițiativa proiectului de instituționalizare a Casei-Muzeu „Vasile Alecsandri” din municipiul Bacău, având în vedere următoarele:

- Vasile Alecsandri a văzut lumina zilei în această urbe („Sunt născut în Bacău”, scrie poetul, în 1856);

- familia scriitorului a avut proprietăți în Bacău; un plan de situație realizat de M. Climescu, arhitectul Primăriei, și datat 28 martie 1867, fixează „Locul D. Vasile Alecsandri” în perimetrul imobilului devenit subiect cultural;

- încă din 1980, clădirea a fost înregistrată în „Lista monumentelor istorice”, categoria A „de importanță națională și universală”, cu explicația „Casă în care s-a născut poetul Vasile Alecsandri”;

- în 1990, la Centenarul trecerii în eternitate a poetului, a fost fixată pe fațada imobilului o placă de marmură cu inscripția „Casa Vasile Alecsandri”;

- în anul 2010, Universitatea „Vasile Alecsandri” din Bacău a înființat Societatea Cultural-Științifică „Vasile Alecsandri”, având ca prim obiectiv salvarea casei poetului;

- Legea nr.422/2001 privind protejarea monumentelor istorice stipulează clar obligațiile autorităților centrale și locale privind demararea, în caz de nevoie, a „procedurii de expropriere pentru cauză de utilitate publică, în vederea protejării monumentelor istorice” (art.48, pct. b).

În consecință, îndreptăm către forurile naționale (Ministerul Culturii, Camera Deputaților) și locale (Consiliul Județean, Primăria municipiului Bacău) un serios semnal de alarmă pentru a interveni de urgență, dat fiind stadiul de precolaps în care se află clădirea. Nutrim convingerea că la următoarea ediție a „Toamnei bacoviene”, când vom vizita din nou Casa, vom avea parte de o cu totul altă realitate.

Cezarina Adamescu, Petruș Andrei, Mioara Bahna, Mihaela Băbușanu-Amalanci, Iulian Boldea, Mircea Bostan, Dumitru Brăneanu, Ovidiu Bufnilă, Mihai Buznea, Theodor-George Calcan, Nicolae Cărlan, Radu Cârnci, Doina Cernica, Theodor Codreanu, Grigore Codrescu, Calistrat Costin, Ion Cozmei, Daniel Cristea-Enache, Ioan Dănilă, Loredana Dănilă, Virgil Diaconu, Ștefan Dincescu, Viorel Dincescu, Ion Dinval, Gheorghe Drăgan, Dionisie Duma, Alexandru Dumitru, Ion Enache, Ion Fercu, Ovidiu Genaru, Vasile Ghica, Dan-Bogdan Hanu, Tincuța Horonceanu, Lavinia Ienceanu, Gheorghe Iorga, Ion-Tudor Iovian, Petre Isachi, Adrian Jicu, Doru Kalmuski, Vasile Larco, Marius Manta, Valeria Manta-Tăicuțu, Emilian Marcu, Radu Mares, Val Mănescu, Mihai Merticaru, Nicolae Mihai, Carmen Mihalache, Silvia Miler, Cecilia Moldovan, Ștefan Munteanu, Victor Munteanu, Gheorghe-Andrei Neagu, Ionel Necula, Lucia Olaru-Nenati, Ștefania Oproescu, Virgil Panait, Ileana Paloda Popescu, Mara Paraschiv, Elena Pârlog, Dan Perșa, Viorica Petrovici, Dan Petrușcu, Ivan Pilchin, Maria Pilchin, Nicolae Pogonaru, Aurel Pop, Florentin Popescu, Liviu Popescu, Ion Prăjișteanu, Vasile Proca, Adrian-Dinu Rachieru, Camelia-Iulia Radu, Ștefan Radu, Marieta Rădoi-Mihăiță, Dan Sandu, Viorel Savin, Violeta Savu, Petru Scutelnicu, Vasile Sevastre-Ghican, Constantin Severin, Victor Stan, Geta Stan-Palade, Carmen-Veronica Steiciuc, Lucian Strochi, Cristina Ștefan, Sebastian Șufariu, Nicolai Tăicuțu, Vasile Tărățeanu, Culiță-Ioan Ușurelu, Radu Vancu, Eugen Verman, Alexandru-Ovidiu Vintilă, Isabel-Giorgiana Vintilă, Horia Zilieru.

Interviuri realizate de Ioan Dănilă, în septembrie 2013. **Transcriere:** Ionuț Asaeanu, Cristina Croitoru, Flavia Florean, Alina Grigoriu, Irina-Alexandra Ignat, Gabriela Marin, Mihaela Puțeanu, Luminița Sonic - studenți, Facultatea de Litere a Universității „Vasile Alecsandri” din Bacău.

Secvențe din dialogurile de mai sus au fost difuzate de Radio „Alfa” Bacău, în cadrul rubricii „Semn de cultură”.

Acad. VASILE TĂRĂȚEANU (Cernăuți, Ucraina):

„Nu călcați în picioare memoria noastră!”

-Domnule academician Vasile Tărățeanu, ați fost astăzi împreună cu ceilalți scriitori la Casa „Alecsandri”. V-a provocat altă impresie decât acum trei ani, când am vorbit pe aceeași temă.

Vasile Tărățeanu: Iartă-mă, te rog, dragă frate, dar vreau să spun că impresia este cutremurătoare, este zguduitoare. Nu m-am gândit că aici la Bacău - nu într-o țară străină, nu într-o țară care ar fi cointeresată în distrugerea trecutului și în uitarea a tot ce a fost până la noi - se poate întâmpla așa ceva. Eu mă mir atunci când în altă parte lucrurile care țin de patrimoniul nostru național și cultural nu

sunt respectate, nu sunt onorate, nu sunt păstrate așa cum se cuvine. Nu puteam crede și nu credeam pentru nimic în lume ce se petrece cu asemenea clădiri, care sunt legate foarte strâns de viața, de istoria noastră, de viața marilor noastre personalități, a unor asemenea scriitori cum au fost Vasile Alecsandri și alți mari scriitori care au lăsat ceva după ei, în această lume, căroră le datorăm foarte mult. Lui Alecsandri îi datorăm, ca și lui Eminescu, limba frumoasă pe care o avem, îi datorăm începuturile literaturii române - „acel rege-al poeziei”. Nici nu mi găsesc cuvintele; iată, vezi că mă bălbăi acum în fața ta: e zguduitor, e cutremurător, este

o situație nu criminală, cum am putea-o numi, dar e o situație de care-mi vine să intru în pământ de rușine, ca reprezentant al acestui neam, ca om care lucrez și eu cât de cât în acest domeniu al limbii și literaturii române. Nu știu cui am putea noi să adresăm acest strigăt al nostru, al tuturor, cei care am fost invitați la această extraordinară mani-

festare, „Toamna bacoviană”, foarte frumoasă, cu scriitori mulți din diverse spații ale românității. Nouă tuturor ne era de parcă am fi fost noi de vină. Și într-adevăr este și vina noastră, pentru că ne împăcăm cu aceste fărădelegi, pentru că este o fărădelege ca să lași să se dărâme în zilele de astăzi o casă care nu numai că este legată de marele nostru poet Vasile Alecsandri, clasicul literaturii noastre, ci ea prin sine însăși reprezintă un monument de arhitectură. Măcar pentru asta ea ar trebui reparată, restaurată și pusă din nou la dispoziția publicului larg românesc care iubește cultura, iubește trecutul, iubește istoria noastră. Și în cazul acesta, nu-mi rămâne decât să strig: „S.O.S., dragi frați români, stămați conducători ai acestei țări, dinspre cultură sau dinspre alte zone sau factori ai deciziilor politice! Nu călcați în picioare memoria noastră, trecutul istoric, fiindcă pentru cel care își bate joc de trecut viitorul își va bate joc de noi!”

„Dragul meu frate Vasile, iartă-mă! Eu îmi cer iertare în numele băcăuanilor și n-ăs vrea ca privilegiștea de astăzi să-ți slăbească puterile de a lupta pentru cauza lui Eminescu la Cernăuți.

V.T.: -Acolo noi ne luptăm, dar pe mine mă doare mai tare că trebuie să luptăm și aici în țară, la noi acasă, pentru a se vedea fapte condamnabile de indiferență față de moștenirea culturală, arhitectonică și artistică și față de toate câte există și pe care le avem de la marii noștri înaintași. Și-atunci, neținând la ea, demonstrăm că suntem nedemni de a ne numi moștenitorii lor.

-Am redactat un memoriu către Ministerul Culturii și te-ăș ruga să-ți semnezi.

V.T.: -Chiar acum, cu cea mai mare plăcere!

HORIA ZILIERU (Iași):

„Fără marii poeți, nu ar exista acest popor minunat, talentat și atât de oropsit...”

-Domnule Horia Zilieru, adineauri ai vorbit înflăcărat despre colegul dumneavoastră de generație, Radu Cârneli. Cutez a vă ruga să o faceți cu același patos apărând cauza Casei „Vasile Alecsandri” din Bacău.

Horia Zilieru: -Poate noi, cei dintr-o generație care își încheie vârsta normală, trebuie să nu uităm înaintașii, iar eu cunosc opera clasicilor noștri înaintași, între care și Alecsandri, cel care a fost poet, care a cules folclor, care a scris un teatru extraordinar. Teatrul lui Alecsandri s-a revărsat către I. L. Caragiale, I. L. Caragiale s-a revărsat către Eugen Ionescu, care n-ar fi existat fără acești înaintași. A cules folclor, a scris reportaje, a fost patriot, a fost diplomat (i-am văzut acel cufăr de diplomație), a fost omul care se uita către Războiul de Independență și-și dădea ceva din vistieria sa. Îi iubesc enorm!

Nu se poate pe acest pământ să ne pierdem identitatea națională, dacă vrem să nu fim o nivelată țară. Formula asta „intrarea în Europa” mă îngrozește. Care intrare în Europa? De unde venim noi: din Kazahstan, de la hinduși? De unde venim? Noi suntem în Europa. Un domnitor la care foarte mulți au sărit în sus (că de ce-i spune Ștefan cel Mare și Sfânt?) a apărut nu numai latinitatea; a apărut Europa. [...]

-Aici, la Bacău, s-ar realiza un ideal tandem între tristul Bacovia și „veselul Alecsandri”. E o necesară completitudine.

H.Z.: -Aș fugi de expresia „veselul Alecsandri”. Aș vrea să fi citit expresia veche și să spun eu un vers, adică două versuri: „Luncă, luncă, dragă luncă! rai frumos al țării mele, / Mândră-n soare, dulce-n umbră, tainică la foc de stele!” E un vers modern. Vedeți treptele care există?

Nu se poate să nu-l împământenim din nou în credința noastră, în respectul nostru pe Vasile Alecsandri. Altfel pierim! Identitatea noastră ne-au dat-o acești mari poeți. Noi avem datoria să-i citim, să-i învățăm, să-i cinstim în casa noastră, în casa copiilor noștri, că fără ei nu ar fi acest popor minunat, talentat și atât de oropsit...

ADRIAN-DINU RACHIERU (Timișoara):

„Cumplită rușine pe obrazul orașului...”

-Domnule Adrian-Dinu Rachieru, ne aflăm în preajma Bisericii „Precista”, unde a fost botezat Vasile Alecsandri, așa după cum mama lui mărturisește, într-o mitrică de naștere: „Fiul nostru Vasiliică a fost botezat [aici] de părintele Ioan”. La câțiva pași se află casa vornicului Vasile Alecsandri, tatăl poetului. Cu autoritatea științifică și culturală pe care o aveți, v-ăș ruga să pledați pentru ca această clădire să devină muzeu.

Adrian-Dinu Rachieru: -Sigur, mă alătur negreșit celor care la rândul-le au pledat și înțeleg că o tac de ani buni, să îndrepte această cumplită rușine până la urmă pe obrazul orașului, fiindcă este inadmisibil ca o casă memorială, în pofida

„războaielor”, între ghilimele, pe care le purtați pentru ca ea să beneficieze de reparațiile necesare și să fie redată marelui circuit, iată că întârzie o astfel de decizie. Eu încă nădăjduiesc că se vor găsi sumele necesare ca în scurtă vreme să rezolvăm această chestiune litigioasă pentru care, înțeleg, vă bateți de ani mulți. Deci sper din toată inima și încă o dată subliniez: mă alătur celor care încearcă să rezolve cazul, să se găsească banii necesari pentru reparațiile acestea.

(Grupajul de interviuri continuă în pagina 20)

FLORENTIN POPESCU (București):

„După cum se cheltuie atâta în alte domenii, s-ar putea găsi și un minimum de fonduri cu care să se restaureze Casa Alecsandri.”

-Domnule Florentin Popescu, ai fost astăzi marcat de acea privești dezagreabilă (îmi cer scuze în numele băcăuanilor pentru aceasta), care reprezintă Casa „Alecsandri”. Detaliați, vă rog.

Florentin Popescu: -Îmi pare foarte rău în legătură cu ce am văzut astăzi la conacul lui Vasile Alecsandri. E adevărat, Bacăul, mai ales în ultimii 40-50 de ani, este legat de numele autorului „Plumb”-ului și al celorlalte volume de Bacovia, dar cred că asta nu justifică trecerea în umbră a lui Vasile Alecsandri.

-A fost născut tot aici, în Bacău.

F.P.: -Sigur că da. Să nu uităm că Vasile Alecsandri este unul dintre marii poeți ai culturii române și nu se poate face abstracție de el. Păcat că autoritățile locale, naționale, cu răspundere în domeniu, nu se gândesc la restaurarea acestei case. Casa, chiar și așa cum arată la ora actuală, în ruină, dovedește un lucru: că Vasile Alecsandri a locuit aici și că se cuvine să se organizeze un muzeu, să se reconstruiască imobilul cu pricina, pentru că eu personal nu cred că ar fi nevoie de nu știu ce fonduri extraordinare. După cum se cheltuie atâta în alte domenii, cred că s-ar găsi și minimum de fonduri cu care să se restaureze Casa „Vasile Alecsandri”. Îmi pare foarte rău și plec cu sufletul îndoit după ce am văzut că această casă a bardului de la Mircești a devenit o ruină. E păcat. Mă bucur pe de altă parte că dumneavoastră sunteți un purtător de cuvânt al celor care doresc să se restaureze această casă și să devină, ca și la Bacovia, un muzeu în care publicul de la noi din țară, din străinătate să ia cunoștință de viața și de opera poetului de la Mircești, care reprezintă, după cum bine știm cu toții, un reper în cultura română.

-Vă mulțumesc și sperăm ca data viitoare să vizitați deja Muzeul Alecsandri.

F.P.: -În ceea ce mă privește, conduc o revistă - se numește „Bucureștii literare” - și pot să vă asigur că voi milita pentru restaurarea casei lui Vasile Alecsandri și pentru repunerea lui în drepturi și sub acest aspect.

THEODOR CODREANU (Huși):

„Liderii politici actuali să fie receptivi la o asemenea necesitate stringentă a culturii românești!”

-Domnule Theodor Codreanu, vă rog să vă exprimați în legătură cu necesitatea ca la Bacău să existe Casa „Vasile Alecsandri”. Sunteți implicat în fenomenul Bacovia, dar vă rog să-l acceptați și pe Vasile Alecsandri.

Theodor Codreanu: -Nu numai că îl accept, dar ori de câte ori am prilejul spun că Bacăul a dat doi mari poeți ai literaturii române: Vasile Alecsandri și George Bacovia. Asadar, ei sunt pe picior de egalitate în istoria literaturii noastre și am fost foarte surprins să văd și să aud că această casă a lui Vasile Alecsandri se află într-o jalnică degradare. Asadar Bacăul, dacă își respectă valorile, dacă respectă literatura română, are o datorie sfântă de a restitui publicului băcăuan și național această casă a lui Vasile Alecsandri. Nu concep o altă soluție decât ca liderii politici actuali să fie receptivi la o asemenea

necesitate stringentă a culturii noastre dintotdeauna.

-Remarca dumneavoastră de acum un minut, două mi-a amintit de vorbele lui Gabriel Bacovia, fiul poetului, care spunea că „Bacăul a dat A-ul și B-ul literaturii române”.

T.C.: -Într-adevăr, A-ul și B-ul literaturii române. Coincidența este frapantă și trebuie să concedem că A-ul și B-ul literaturii române înseamnă - nu-i așa? - tocmai părtia spre modernitate a literaturii noastre, cu atât mai mult cu cât clasicul Vasile Alecsandri este un important precursor al literaturii, al poeziei moderne în același timp, prin impresionismul literar din pasteluri, impresionismul remarcat în mod deosebit de regretatul savant care a fost Edgar Papu. Nu mai vorbim de Bacovia, care a deschis marea parte a modernității în poezia românească. El este nu doar un trecător prin simbolism, ci un deschizător de drumuri în expresionismul românesc și în cel european.

-E aici un alt lanus bifrons: tristul Bacovia și „veselul Alecsandri”.

T.C.: -Da, într-adevăr, dar vedeți dumneavoastră că, în același timp, tristul Bacovia este - după observația pertinentă a lui Nichita Stănescu - un învingător. Asadar și el se află în această zonă a optimismului literaturii noastre prin ceea ce a făcut, prin ceea ce, bunaoră, Alexandru Macedonski spunea că alchimia lui Bacovia înseamnă într-adevăr transformarea plumbului în aur.

-Vă mulțumim și vă invităm la anul la Casa Memorială „Vasile Alecsandri”.

T.C.: -Să dea Domnul!

VASILE LARCO
(epigramist, Iași):

**Ruinele
Casei „Alecsandri”
și responsabilitatea
culturală**

Privind spre Casă,
un cuvânt îl spun,
Fiindcă sunt discuții:
E locuința la pământ,
Cum sunt și cei cu atribuții.

Fără comentarii!

APEL

pentru salvarea Casei „Vasile Alecsandri” din municipiul Bacău

(continuarea grupajului de interviuri din paginile 18 – 19)

VIRGIL DIACONU (Pitești):

„Cu o mână dai și cu alta distrugi.”

-Domnule Virgil Diaconu, ai fost unul dintre cei care astăzi au luat atitudine spontană față de ceea ce înseamnă cazul nerezolvat al Casei „Alecsandri” din Bacău. Vă rog să explicați.

Virgil Diaconu: -Eu nu știam că această casă se află într-o asemenea situație. Am rămas uimit când am văzut această construcție - pentru că și așa, în stare de ruină, are o impozanță a ei - în stil vechi. În paranteză fiind spus, mie îmi plac foarte mult construcțiile vechi, pentru că au personalitate. Vedeți și dumneavoastră prea bine că tot ce se construiește acum sânt niște paralelipipe - nu știu cum să le spun -, niște lucruri foarte asemănătoare între ele, care au drept concept al construcției lor funcționalitatea și uită de partea estetică. Ei, această casă este minunată din punct de vedere arhitectural; am observat că are și niște anexe.

Nu știu cum în orașul acesta poate fi lăsată în paragină. Și am să vă spun ceva: în același timp remarc că în orașul dumneavoastră se fac niște activități culturale deosebite. Eu am mai fost aici invitat în trei rânduri și de fiecare dată am fost impresionat de numărul de scriitori importanți din țară: directori de reviste, poeți, prozatori ș.a.m.d., care vin. Se organizează niște lucruri bune, în sensul că se dau premii, oamenii se cunosc între ei, pe de o parte, și pe de cealaltă parte văd această ruină. Nu-mi explic, pentru că în acest oraș există totuși niște forțe (politice, nu?). Despre politic vorbim. Nu avem ce face: politic diriguiește până la urmă foarte multe lucruri într-o țară, te lovești de el. Ca om de cultură spun - nu că dăm indicații, nu că acuzăm ș.a.m.d. - că dacă tu, omul politic din acest minunat oraș, faci niște manifestări culturale de această anvergură, cu

diferite categorii de artiști, de scriitori, profesori (am văzut și copii, elevi extraordinari, și studenți), atunci cum poți să lași o casă așa în ruine? Adică cu o mână dai și cu alta distrugi?

Astăzi am mers acolo, am fost vreo optzeci de persoane. (Nu i-am numărat, dar cam așa apleciez c-au fost; de fapt o să se vadă și în fotografia pe care am făcut-o căți am fost; și încă n-au fost toți, că unii au mai rămas la hotel.) Ei, acești oameni ar vrea ca să pună această casă pe picioare, să se reconstruiască. Acolo poate funcționa ceva tot cultural, util, în afară de faptul că poate acolo să fie amenajat un muzeu - cum este Casa „Bacovia”, nu? -, cu lucruri ș.a.m.d. care să amintească de personalitatea poetului. Aștept cu bucurie să se întâmple ceva pozitiv.

-Vă mulțumim și dar-ar Dumnezeu ca în 2014 să vă invităm la Muzeul „Vasile Alecsandri”.

V. D.: -Ar fi excelent! Am vrut să mă laud și eu puțin: am avut acum două zile ideea ca să facem un fel de protest, adică să ne exprimăm mai clar convingerea - noi, toți scriitorii care am fost la această întâlnire la „Toamna bacoviană” - că această minunată casă trebuie pusă pe picioare.

-Deja am redactat un astfel de memoriu, pe care îl vom înainta la Camera Deputaților, la Ministerul Culturii, la Consiliul Județean și la Primăria Bacău.

V. D.: -Foarte bine! Eu cred că ar trebui să bateți mai mult la ușile locale. Poate nu cunosc foarte mult problema... Nu se poate să nu fie oameni deschisi către cultură. Bacăul e, vorba aia, un oraș mare, un oraș deștept, un oraș puternic. Trebuie să existe niște porțițe...

OVIDIU GENARU (Bacău):

„Fără casa marelui poet Vasile Alecsandri, Bacăul este infirm.”

-Ovidiu Genaru a vorbit astăzi entuziasmat, la Colegiul „Ferdinand I” din Bacău, despre valorile locale, în speță despre George Bacovia. De această dată, despre Vasile Alecsandri te rog să exprimi câteva gânduri care sunt sigur în direcția constructivă.

Ovidiu Genaru: -Mi-e teamă să nu spun banalități, dar uneori ele pot avea forma unor lucruri esențiale. Simplu: Alecsandri este unul din marii poeți ai literaturii române, foarte mare poet și nu numai atât - om politic, om cu contribuții serioase la istoria modernă a României. El este al nostru, este o mare valoare a noastră, a băcăuanilor. Fără el, el este o valoare națională, puțin uitat... Suntem prea grăbiți? Ar trebui să fim mai grijulii cu memoria noastră culturală, memoria noastră de adevărați români. El trebuie redat urbei noastre și actualității,

pentru că așa cum aminteam la început, simplu: este unul din numele mari ale României. Ar trebui mai mult implicare, eficientă implicare din partea organelor locale. Știu că sunt dificultăți, există un proprietar mi se pare al acestei case, dar nimic nu este imposibil. Trebuie să încercăm, să reușim ce fac și alte nații, cu o grijă și cu o dragoste adevărată, dragoste măsurată prin fapte pentru trecutul lor. Trecutul trebuie să ne fie de folos în educarea noilor generații.

-Ai fost o bună bucată de vreme muzeograf la Casa „Bacovia”. Acum aș vrea să folosești acea amprentă spirituală pe care ți-a provocat-o George Bacovia, să o transferi către modelul Vasile Alecsandri. Parcă și vedem Casa „Alecsandri” cu deja un ghid, un muzeograf acolo; nu poate fi conceput Bacăul cultural decât astfel.

O.G.: -Fără casa marelui poet Vasile Alecsandri, Bacăul este infirm, absolut infirm, șchiop. Valorile culturale, spirituale nu sunt din cărămidă, din beton armat; ele trec peste orice este material: se duc, vin din trecut și se duc în viitor. Trebuie neapărat ca organele locale, ale administrației județene să se implice pentru a materializa această idee pentru care militează oamenii de cultură din Bacău, și tu ești cel mai entuziast și cel mai pasionat dintre toți. Nu te laud: faptele stau mătură, noi le știm. Durează de multă vreme...

-De prea multă vreme: din 1990!

O.G.: -Da, se spune că timpul ar avea răbdare, dar de data asta nu cred că trebuie să îi mai îngăduim timpului să aibă răbdare. Trebuie să forțăm toate ușile posibile pentru ca Bacăul să fie mai întreg spiritual.

RADU MAREȘ (Cluj-Napoca):

**„Sânt pentru stabilirea
și sancționarea vinovaților.”**

-Domnule Radu Mareș, ai vorbit astăzi entuziasmat despre perspectiva ca imobilul vizionat să devină muzeu. E vorba despre Casa „Alecsandri”.

Radu Mareș: -Eu cred că recuperarea valorilor trecutului și păstrarea lor în condiție optimă sânt obligații de onoare ale instituțiilor care fac politica culturală a României. Se cunosc multe cazuri - nu vreau să dau nume concrete - flagrante și tragice, de indiferență față de lucruri care ar trebui să fie vitale pentru noi toți. O să dau totuși două exemple, pe care le-am mai dat. Unul este arhiva postului de radio Europa Liberă, unde era arhivată jumătate de secol de istorie românească și care a fost distrusă cu niște argumente copilărești, care pe mine nu m-au convins și cred că nu vor convinge în posterioaritate. Oricum lumea va râde de aceste argumente. [...] Ceea ce s-a întâmplat cu atelierul lui Brâncuși a fost subiect de presă pîsat un trimestru și apoi abandonat și uitat (va fi uitat încă un deceniu).

Aceste cazuri - cum să spun? - mă descurajează pe mine personal, care nu mai sunt un tânăr. Mă descurajează și mă face să schimb subiectul, ca să-mi păstrez totuși sănătatea mentală, dar pe politicieni ar trebui să-i pună în stare de alertă, pentru că în clipa în care n-ai industrie, n-ai agricultură, nu ai nimic, măcar cultură să ai.

-Și nu orice fel de cultură. E vorba de Vasile Alecsandri până la urmă...

R. M.: Și acum revenim la Vasile Alecsandri.

-Vă rog.

R. M.: -Eu sânt ferm convins că ar putea motoriza situația asta, care pare în clipa de față

fără ieșire, o investigație jurnalistică foarte serioasă. De mers în trecut cu pași mici și multă răbdare și de reconstituit până la sursă cine este în fond vinovat de această situație, că trebuie să existe un punct zero. Pe noi ne consolează această disipare a vinovăției: cam în toate cazurile flagrante de nebulie și de pagubă groznică se constată la un moment dat că nu e niciun vinovat și asta ne dă așa o stare de liniște și de consolare - „Domnule, a fost soarta, a fost ceva; un OZN a trecut pe deasupra României și asta e cauza”. Dar nu, eu sânt pentru stabilirea și sancționarea vinovaților și cred că asta îi va pune la lucru pe oamenii politici de azi, care zadarnic invocă alte urgente, alte priorități. Trebuie să nu fie neglijate sub nicio formă aceste valori culturale.

Am vizitat cândva, toată redacția Revistei „Tribuna”, moșia de la Mircești a lui Vasile Alecsandri, pe când Ion Iliescu era prim-secretar al județului Iași. Mie nu îmi e simpatia absolut deloc acest om politic, dar fac aici o reverență și-mi ridic pălăria pentru faptul că în perioada lui nu exista să se dărâme un gard, să cadă un acoperiș, să nu existe un burian reparat, să curgă apa pe pereți într-un lăcaș de cultură. Asta este. Cei care mă citeșc mă știu că nu sânt un nostalgic și nu dedic ode perioadei de până în '90, dar uite că există unul la un moment dat care ne salvează de rușinea de-a convoca zeii pentru a ne scoate dintr-o situație fără ieșire și în care ne zbatem așa, ca niște nenorociți... Ce vreau să spun? Eu fiind ardelean invoc mereu exemplul ungarilor care și cele mai mici și mai decolorate semne din istorie le pun în vitrină și le păstrează cu sfîntenie, cu un respect extraordinar. La ei nu există neglijență, nu există lipsă de bani etc.

- De învățat!

Un rol activ în spațiul cultural românesc din perioada interbelică l-a avut și filosoful Marin Ștefănescu. S-a născut la 10 mai 1880 în București. După încheierea studiilor preuniversitare va frecventa cursurile Facultății de Litere și Filozofie de la Sorbona. Tot aici va obține și doctoratul în filozofie, urmând ca, întors în țară, să-și dedice întreaga viață carierei de dascăl și de cercetător. Mai întâi la Universitatea din București, unde în toamna anului 1914 este numit asistent în domeniul logicii, la catedra lui C. Rădulescu-Motru. Ulterior urcă treptele celorlalte grade didactice universitare, participă la operațiunile militare din primul război mondial, iar în 1919 este numit profesor titular de logică și istoria filosofiei, la Universitatea din Cluj.

Viața lui Marin Ștefănescu a fost una tumultuoasă, chiar tensionată adesea, întrucât a fost presărată cu evenimente extravagante, care deranjau pe cei din jur. Se considera un misionar, chemat să dezvolte o filozofie a iubirii naționale în perspectiva viziunii creștine. Lipsa de măsură a manifestărilor sale l-au transformat într-un personaj exotic. „Exotismul lui vine nu doar din zelul de misionar cu care a propovăduit superioritatea spiritualității românești, dar și din ciudățeniile comportamentului său cotidian: fiind profesor de filozofie la Universitatea din Cluj, obișnuia să-și înceapă cursurile printr-un scurt preambul ritualic: îngheunchea în fața studenților și rostea cu glas tare «Tatăl nostru», după care, reintrând în pielea dascălului, își vedea liniștit de perorațiile abstracte ale discursului speculativ” (Sorin Lavric, *O victimă a credinței*, în revista „România literară”, nr. 35/2008).

A debutat în publicistica filozofică în anul 1910, în revista „Studii filozofice”, organul Societății Române de Filozofie al cărui director era C. Rădulescu-Motru, cu studiul *Logica și problemele metafizice*. Vor urma și alte studii, în aceeași revistă, unde Marin Ștefănescu va deveni secretar de redacție. Tot el va ocupa și funcția de secretar al Societății Române de Filozofie. De pe această poziție va veni cu inițiativa ca Societatea Română de Filozofie să alcătuiască, în premieră, *Dictionarul filosofiei românești*.

Intrucât și-a risipit energia în diferite activități publice, mai ales pentru slăvirea eroilor din războiul la care a luat și el parte, prin conferințe despre naționalism și creștinism, opera filozofică propriu-zisă a lui Marin Ștefănescu este relativ restrânsă. Dintre lucrările lui amintesc: *Le dualisme logique. Essai sur l'importance de sa réalité pour le probleme de la connaissance*, Paris 1915; *Essai sur le rapport entre le dualisme et le théisme de Kant (Contribution à l'intelligence de*

Ștefan MUNTEANU

Marin Ștefănescu despre filosofia lui Eminescu (I)

la Critique de la raison pure), Paris, 1915; *Filosofia românească*, București, 1922; *Patrie și neam*, București, 1928; *Rostul omului pe pământ*, București, 1929; *Le probleme de la méthode*, Paris, 1938; *Filosofia creștină. Contribuții la înțelegerea filosofiei*, București, 1943. A încetat din viață pe 11 ianuarie 1945, în București.

Pentru încercarea de față, pornită pe urmele filosofiei lui Eminescu, importantă este lucrarea *Filosofia românească*, publicată în anul 1922. Este vorba de prima încercare de sinteză a filosofiei autohtone, menită să demonstreze românilor că au un sistem de gândire, întâmpinată însă cu atâta ostilitate încât Marin Ștefănescu a văzut în atitudinea colegilor o adevărată conspirație filozofică. Principalele poziții critice au venit din parte unor personalități recunoscute în domeniu, precum N. Bagdasar și D. D. Roșca.

Pe scurt, în viziunea lui Marin Ștefănescu exercițiul filosofiei înseamnă, pe de o parte, o sinteză a științelor particulare și, pe de altă parte, o atitudine națională. Altfel spus, spre deosebire de științe, care nu poartă amprenta specificului național, filozofia este expresia mentalității naționale. Drept consecință, vor exista atâtea concepții despre univers câte națiuni există. Nota distinctă a acestor concepții este dată de filonul religios al mentalului colectivității naționale, care le nutrește. Concepțiile sunt colective, iar gânditorii nu fac decât să exprime aceste concepții, mai mult ori mai puțin potrivit. Așa se face că, pentru

a-și adecva concepția, Marin Ștefănescu propune o filozofie dualistă. El acceptă două principii ireductibile, respectiv materia și spiritul. Spiritul însuși flectează materia, care se organizează ierarhic, până la treapta supremă, cea umană, unde este posibilă filozofia.

Înarmat cu aceste coordonate principiale, autorul pornește să caracterizeze filozofia românească. O filozofie a cărei superioritate, chiar dacă nu există în act, ea există măcar ca potență. „Am putea zice, cu un cuvânt, că filozofia românească este o comoră pe care nici Români înșiși, nici omenirea n-au cunoscut-o încă îndeajuns, dar pe care, spre binele tuturor, trebuie s-o cunoaștem și s-o punem în valoare” (Marin Ștefănescu, *Filosofia românească*, Institutul Grafic „Răsăritul”, București, 1922, p. 43). Explicatia? „Este foarte probabil ca Români, prin obârșia lor dacică, să fi fost predispuși mai ales spre idealism, spre metafisicism; iar prin originea lor romană să fi fost înclinați mai cu seamă spre realism, spre pozitivism. Încât prin chiar ființa lor ei sunt o îmbinare între idealism și realism. Apoi, la începutul culturii lor, ei au fost sub înrăurirea creștinismului, care pe de o parte este dualist, admitând existența atât a spiritului cât și a materiei, dar care pe de altă parte este îndreptat în sensul unui acord, deoarece, pentru el, materia este sau trebuie să fie un prilej sau un instrument de înălțare a spiritului” (*Idem*, p. 46).

Prin urmare, potrivit concepției lui Marin Ștefănescu, românii, prin originea lor istorică (combinație a idealis-

mului dacic cu realismul romanic), prin poziția lor geografică (între Orient și Occident), cât și prin patrimoniul lor cultural (înăurirea creștinismului), au vocația armoniei. În sensul că au fost, sunt și vor fi predestinați să creeze o filozofie în jurul ideii de „spiritualism armonic”. Altfel spus, spiritualismul armonicos constituie vocația, misiunea, cât și destinul filosofiei românești. „Prin urmare putem spune că ceea ce caracterizează filozofia românească este faptul că ea este una din cele mai puternice năzuințe ale sufletului omenesc, intrupat în națiuni, pentru a realiza armonia universală” (*Idem*, pp. 47-48).

Făcând abstracție de exagerările și aberațiile lui Marin Ștefănescu, cred că este important să aflăm ce spune în legătură cu filozofia lui Eminescu. Prima intervenție a lui, cu privire la această chestiune, se produce destul de timpuriu. Concret, printr-un articol de doar câteva pagini, intitulat „Din filozofia lui Eminescu”, care a apărut în revista „Viața Nouă”, din 15 mai 1911. Acest text este reluat în „Corpusul recepțiilor critice a operei lui M. Eminescu”, sec. XX, volumul 10, Editura Saeculum I.O., București, 2007, pp. 193-196. Aceasta este și sursa de referință pentru prezentul studiu.

Mai întâi trebuie să constat că are dreptate I. Opreșan atunci când, în notele și comentariile pe care le face cu referire la articol, în „Corpusul recepțiilor critice a operei lui M. Eminescu”, scrie: „Articol esențial pentru înțelegerea gândirii și creației artistice eminesciene” („Corpusul...”, sec. XX, volumul 10, p. 235). Este adevărat că nu toate aprecierile lui Marin Ștefănescu pot fi acceptate. Se întâmplă însă că cel puțin două din intuițiile sale, formulate în acest articol, în premieră eminescologică, să dobândească greutate în cercetările ultimelor decenii.

Este vorba, în primul rând, de poziția exegetului față de afirmațiile privind pesimismul eminescian. Cum constată și I. Opreșan, în aceleași „note și comentarii”, „Filosoful neagă pentru prima dată pesimismul drept caracteristică principală, în sine, a meditației poetului” (*Ibidem*). În articol, filosoful afirmă că „dacă se pătrunde înțelesul real filozofic al poeziilor marelui poet, se poate vedea că pesimismul atât de mohorât al lui nu este decât puntea de

trecere la cel mai înalt și mai pur idealism, întocmai după cum scepticismul atât de radical al lui Descartes nu era decât punctul de vedere al celui mai convins dogmatism ce s-a susținut vreodată” (*Corpus...*, sec. XX, vol. 10, p. 193). Mai departe, după ce Marin Ștefănescu face scurte referiri la mesajul poemelor *Scrisoarea I*, *Împărat și proleter*, *Glossa*, *Mortua est*, *Se bate miezul nopții*, *Doină și Epigonii*, conchide: „Astfel dar Eminescu apare înainte de toate ca un idealist care nu vede un nonsens în lume decât în măsura în care ea este considerată în simpla ei fenomenalitate, la suprafața ei, pe când dacă o privim în înțelesul ei mai adânc se desprinde tot mai mult pentru sufletul nostru străduința de a realiza un ideal... Scepticismul și pesimismul lui Eminescu nu sunt, deci, decât îndrumarea spre cel mai pur idealism, dătător de nădejdi și prin urmare izvor posibil al celui mai legitim optimism, dacă știm să pătrundem până în adâncimea lui adevăratul rost al lumii” (*Idem*, p. 196).

Cea de-a doua intuiție meritorie a lui Marin Ștefănescu, formulată în acest articol, este cea în legătură cu chestiunea influențelor asupra lui Eminescu. Și în legătură cu această problemă, I. Opreșan se dovedește îndreptătit să afirme: „Nimeni nu-l mai înțelesese pe Eminescu până atunci în acest mod, și nu-l legase de sursele metafizice ale poporului român!” (*Corpus...*, sec. XX, vol. 10, p. 235). Iată ce spune Marin Ștefănescu, la timpul respectiv: „S-a spus adesea – și este istoricește stabilit – că Eminescu este un produs al budismului trecut prin prisma romantismului și a filosofiei schopenhaueriene. Dar nu s-a stăruit asupra faptului că această înrăurire exterioară a trebuit să se aloctască pe un suflet în care cloceau gândiri, simțiri românești” (*Corpusul...*, sec. XX, vol. 10, p. 193). Și, la capătul scurtei analize din articol, amintită deja, autorul conchide: „Această filozofie spinoasă izvorăște din firea adevărată a sufletului lui Eminescu – și ea este filozofia însăși a poporului pe tulpina căruia a înmugurit geniul poetului” (*Idem*, p. 196).

Această manieră de înțelegere a filosofiei lui Eminescu, schițată în articolul amintit, va fi dezvoltată în studiile următoare, la care mă voi referi pe parcurs. Deocamdată subliniez consecvența cu care Marin Ștefănescu își urmează proiectul. În ciuda tuturor criticilor și ironiilor pe care a trebuit să le suporte, el a adus mereu argumente noi, în sprijinul concepției pe care o slujește cu toată convingerea. Cert este că a formulat puncte de vedere interesante, care trebuie luate în calcul, atunci când ne oprim asupra filosofiei lui Eminescu.

• Premiul pentru Pictură acordat de Ministerul Culturii al Republicii Moldova: Iurie Lupu – *Pluta Ileduzei*

• „Matrimoniale”

pentru că Zaharia e, în realitate, gay, dar crește fetița Evei, pe care a găsit-o pe malul lacului, în fine, lucrurile sunt atât de încalcite și senzaționale, după cum am mai spus, că renunț a le mai înșira. Cert este că tot acest amestec năucitor melodramatic se va lăsa cu happy-end, Eva cea bogată și generoasă găsind soluția salvatoare în toate cazurile.

A avut de luptat cu acest material dramaturgic telenovelistic, regizoarea Diana Lupescu, și rezultatul a fost un spectacol cam subțirel, tern, fără relief. Deși strădanii au fost, Diana Lupescu (care și-a asumat regia, scenografia, ilustrația muzicală) vorbește frumos, în caietul-program, despre piesă, văzând în ea probleme reale, sensuri majore, sensibilizare, umanizare, eliberare, etc. Iar actorii fac și ei ce pot, descurcându-se cât de cât onorabil în partiturile încredințate. Eva este Ada Navrot, cam crispată și monocordă, nu prea în largul ei în acest personaj. Mai credibilă este Crenguța Hariton în Mira, pe care o creionează cu sensibilitate și naturalețe. În Tibi, colecționarul de claxoane, Lucian Ghimiși e dezvoltat, empatic, iar Mihai Marinescu, în Zaharia, medicul veterinar „lebedolog”, își conturează exact, cu economie de mijloace personajul.

Dar, ce-i prea mult strică, devine strident, neverosimil. Așa că „Matrimoniale”, textul, în primul rând, pentru că nu „mariez” cu genul, m-a dezamăgit.

Seducătorul abandonat

Altfel stau lucrurile cu „Un pic prea intim”, care este un text bine scris, abil construit. Autorul, un încă tânăr dramaturg american (născut în 1974), Rajiv Joseph, are deja un bogat palmares, fiind nomi-

nalizat la importante premii internaționale, și chiar câștigând unele dintre ele. Personajul principal din piesa pusă în scenă la „Nottara” este și el un tip de succes. Tom, pe numele său, e profesor universitar, predă literatură, fiind și un cunoscut poet. Având succes pe plan literar, își încearcă puterea de seducție și ca bărbat, cucerind mai multe femei. Deși este într-o relație stabilă cu Jen, el cucerește, într-un interval foarte scurt de timp, și o vecină măritată și mai coptică, pe Maureen, dar și pe Becca, una dintre studentele sale, evident, o admiratoare a domnului profesor și a scriitorului. Și culmea este că toate vor rămâne gravide. Deși Maureen avea un copil adoptat, pentru că nu reușise, după repetate încercări, să aibă unul al ei, iar emancipata jună Becca își luase măsuri de prevenție, cel puțin așa îl asigurase pe Tom. Iar lucrurile nu se opresc aici, fiindcă, după cum avem să aflăm pe parcursul unor fierbinți și incomode dezvoltări, într-o seară bine stropită de alcool, Tom nu s-a dat în lături nici de la o aventură cu Franny, sora partenerii sale oficiale și viitoarea soție a lui Seth, bunul său prieten. Chestiunea se complică rău de tot când toate femeile vor afla adevărul, inclusiv prietenul de-o viață. Călcatul pe de lături se plătește, astfel că Tom este părăsit de toți. Seducătorul abandonat, carevasăzică. Cum un scriitor își valorifică eșecurile în creația literară, Tom, cam zdruncinat de peripețiile prin care trece, și în dezacord cu sine, va scoate la iveală un nou volum, cu elocvența titlu de „Promiscuitatea imperativă a noului părinte al omenirii”.

Textul piesei lui Rajiv Joseph e bun, ofertant, dar și cam expozitiv, cu oarecari lungimi, vizibile mai cu seamă în prima parte, spectacolul semnat de Cristi Juncu fiind și el cam trenant la început. Din

fericire, lucrurile se dreg, montarea devenind mai alertă, mai interesantă în partea a doua. Aceasta se desfășoară ca un show, un divertisment presărat cu râsete și aplauze înregistrate pe bandă, cu efecte comice de calitate, cu umor subțire, cu scene admirabil susținute actoricește. Ironia și autoironia sunt ingredientele de preț ale unei inteligente viziuni regizorale și ale jocului interpretilor.

În Tom, Andi Vasluiuanu este cu adevărat seducător, actorul individualizându-și pregnant și nuanțat personajul. Foarte expresivă este Catrinel Dumitrescu în Maureen, jucată sobru, echilibrat, cu finețe. O bună evoluție are și Cristina Florea în Jen, o fată drăguță, lucidă și demnă, atât de urât înșelată de Tom, căruia trebuia să-i fie mireasă. Sora ei, bătăcioasa, antipatica și voluntara Franny, e redată foarte convingător, în tușe energice de Irina Velcescu. Dan Bordeianu este ceea ce trebuie în Seth, un prieten fidel, cald, modest, la locul lui. Iar Diana Roman, în Becca, studenta îndrăgostită, e o luminoasă pată de culoare, figurând extrem de atașant o fată nostimă, exuberantă, nonconformistă, cu simțul umorului, și care se autopersiflează cu grație.

Viu, mustind de ironie, spectacolul „Un pic prea intim” este o reușită a lui Cristi Juncu, un regizor și un traducător cu program estetic, pasionat de descoperirea unor piese contemporane care vorbesc despre problemele actuale ale oamenilor. Un spectacol care-ți rămâne în memorie, dar și pe rețină, pentru că scenograful Cosmin Ardeleanu i-a creat un minunat cadru, imaginând, în centrul scenei, un copac negru cu mere de un roșu aprins, ca niște becuțele (un copac semănând, întrucâtva, cu cel de pe genericul de la serialul „Nevesteperate”, și e posibil să fie un citat parodic, o ironică trimiteră), iar pe fundal un astru imens, și de zi, și de noapte. Pare un teritoriu nedefinit, straniu, între rai și iad, așa cum sunt și întâmplările din piesă, situațiile bulversante traversate de personaje, de un comic scrâșnit, neliniștitor, care-ți lasă un gust amar. Fiind o comedie de calitate, și nu una ușorică, superficială, „Un pic prea intim” are un miez grav, ilustrând un dicton vestit, cred că-i aparține lui Beaumarchais, „râd ca să nu plâng”.

Carmen MIHALACHE

• Andi Vasluiuanu, Catrinel Dumitrescu și Diana Roman

• „Un pic prea intim” cu Andi Vasluiuanu

Festivaluri muzicale

Sala „Ateneu” a Filarmonicii „Mihail Jora” Bacău a găzduit două interesante festivaluri dedicate marilor compozitori P.I.Ceaikovski și D.Sostakovi. Un public numeros a fost prezent la concertul dirijat de Daniel Manasi. Concert maestrul al Orchestrei de cameră Radio, violonist și dirijor deja recunoscut și apreciat pe scenele din țară, Daniel Manasi a ales un program ofertant și dificil, pe care l-a realizat cu brio la orchestra Filarmonicii „Mihail Jora”: Concertul de vioară și Simfonia a IV-a. Calitățile muzicale și dirijorale s-au evidențiat cu precădere în paginile Simfoniei în fa minor, într-o versiune plină de înțeles și splendorie condusă a planuri sonore.

Solistul Concertului în Re Major, Gabriel Croitoru, a încântat publicul cu sonoritățile viorii lui Enescu, realizată de lutierul cremonez Guarnieri del Gesu, ce datează din 1731. Enescu a cumpărat din fonduri proprii acest instrument, supranumit „Catedrala”. Vioara a fost donată de Maruca statului român și nimeni nu cântă pe ea până în anul 2008 când a fost reintrodusă în circuitul concertistic și a revenit prin concurs lui Gabriel Croitoru.

Celălalt splendid Festival - Sostakovič - i-a avut ca protagoniști pe: Adrian Petrescu, la pupitrul orchestrei băcăuane cu celebrul Vals din Suita a II-a de jazz și Simfonia a X-a, op.93 și pe Adriana Maier, care a interpretat Concertul nr.1 pentru pian și orchestră de coarde, în do minor - opus compus în anul 1933, într-un concert de zile mari.

La Piatra Neamț s-a desfășurat a XXIII-a ediție a Concursului Internațional de Interpretare muzicală și coregrafie „Emanuel Elenescu”, organizat de Liceul de Arte „Victor Brauner” și ESTA (European String Teachers Association) Austria. Președintele juriului a fost prof.univ. Wolfgang Klos, prorector la Universitat für Musik und Darstellende Kunst Wien. Numeroși tineri interpreți s-au înscris, selecția n-a fost deloc ușoară, iar cei mai buni și-au adjudecat binemeritate premii.

Ozana KALMUSKI ZAREA

Printre „avatarurile conspirative“ ale lui Gabriel Liiceanu

Sintagma folosită în titlu tinde să fie nelalocul ei. Totuși, pare a se lega eficient de stadiile conspirative prin care trece Gabriel Liiceanu. Surpriza sfârșitului de an este, probabil, apariția la *Humanitas* a unui volum special. Deloc încălcite în fraze pretențioase, ultimele texte ale filosofului Liiceanu ne-au obișnuit cu un ton familiar, confesiv, ce au indirect funcția de a așeza în fața cititorului o serie de probleme grave ale societății în care trăim. Unei asemenea linii se înscrie și „Dragul meu turnător”, un dialog cu propriul sine, construit pe succesiunea a optesprezece scrisori, adresate celui ce l-a urmărit și influențat din umbră destinul, timp de aproape treizeci de ani.

Motivația unui asemenea gest ține de bunul simț al unei societăți evolute: „Mi se pare că ni-meni dintre cei care s-au întâlnit cu imaginea lor pusă pe masa de disecție a Securității n-ar trebui să tacă. Fiecare bucăciță din această experiență satanică, oricât de mărunț ar fi ea, ar trebui adusă în conștiința celorlalți, împreună cu cei care, pierzându-și calitatea de «seamăn», au făcut-o cu puțință”. Totuși, prin formula aleasă, am sentimentul că măcar în parte, Gabriel Liiceanu își produce un deserviciu – el ajunge să dilueze gravitatea faptelor – trecând mai degrabă către tabăra personajului literar: „Faptul e atestat printr-o adresă către Direcția a V-a din 13 aprilie 1973, semnată de autorul-maior: «Rugăm să executeți și exploatați instalația de tip A.T.I. pentru numitul Liiceanu Gabriel... va purta nu-

mele conspirativ de Lungeanu». De fapt, numele acesta, «Lungeanu», apăruse cu mult înainte, de când Direcția I deschisese Dosarul. Dar acum, scris așa, cu majuscule, părea însuși actul de botez al personajului care devenisem. Era ceva solemn în asta, o instituție, un fel de ritual onomastic preliminar, care ar fi putut, la o adică, însoți orice mare roman, ceva de genul «Și va purta numele de Emma Bovary». Dar să continuăm cu...

Începutul, care e simplu – în noiembrie 2006, Gabriel Liiceanu face o cerere către Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității, cu scopul de a-și consulta propriul dosar. Cu uimire, va afla că Securitatea lui Ceaușescu fusese interesată de preocupările „tânărului cercetător” unde începând cu 1971. Dosarul de urmărire informativă 907 va cuprinde cinci volume, mii de pagini, în care se aflau transcrise cu acribie atât secvențe din viața privată, cât și profesională. Toate acestea purtau eticheta *Strict secret*. În spatele acestei formule seci aveau să fie translatare, câteva din posturile lui Gabriel Liiceanu.

Plecând probabil dinspre Kierkegaard, autorul admite că își va trăi viața mergând înainte dar o va înțelege parcă după o direcție contrară. Un soi de anamneză așadar, însă singura care i-ar permite o situație în *adevărat*.

La 1 februarie 1990 Editura *Politică* e trecută în subordinea Ministerului Culturii. „Era un loc bănuț editura asta, care ocupa o parte a etajului I din corpur C al Casei Scânteii, devenită peste noapte, în mod destul de abrupt pentru gustul meu, Casa Presei Libere. Aș fi preferat să i se spună, simplu, Casa Presei. În fond, câtă libertate se putea naște așa, prin simplu decret onomastic, în suflitele unor oameni care avuseseră ca profesie intoxicarea? Mi se propune să exorcizez locul. Pe ruinele vechii instituții, urma să «creez» ceva pe măsura libertății dobândite. Accept provocarea. Noua instituție va purta numele *Humanitas*, editură de științe umaniste. Îl păstrez în schemă, vreme de aproape doi ani, pe vechiul redactor-șef al Editurii *Politice*. Șaisprezece ani mai târziu, în 2006, îl voi descoperi ca principalul informator al Securității în «dosarul

de urmărire informativă»...” Ca o grozăvie a destinului, aflăm cu puțin după autor că această persoană a deținut pentru multă vreme acțiunile la *Humanitas*. Obiectivul Liiceanu, deposedat în hârtii de adevărata-i identitate, devine după cum afirmam, un adevărat personaj: interesul Securității se accentuase odată cu înființarea proiectului (în parte) repatetic de la Păltiniș, ori cu revenirea din R.F.G., țară unde bursierul Humboldt avea să constate datele definitorii ale normalității. Întreaga imixtiune a organelor de partid și polițienești în viața privată aveau să declanșeze un sindrom al deposedării: „Descopeream că în tot acel răstimp de aproape două decenii viața îmi fusese furată, că trăisem de fapt nespus de multă vreme – că discuțiile mele de taină, cu iubirile mele, cu spaimile mele, cu gândurile mele împărțite doar hârtiei – gol, în țarcul Securității.” Direct, scrisorile explică toată tehnica aruncată în joc de organele represive. Autorul își reafirmă unele prietenii, se îndepărtează de altele. Apoi, pare să înțeleagă doar pe jumătate grozăvia acestei mașinării, desprinsă din

Kafka: „Îmi e greu să spun dacă ofiterii care îndosariau de dimineață până seara hârtii erau ei înșiși conștienți de enormitatea scenariilor pe care le fabricau sau dacă, tot scriindu-le ani și ani la șir, nu ajunseseră să ia drept realitate propriile ficțiuni. Aceeași întrebare va fi valabilă și în cazul dumneavoastră: Oare credeți în bazaconii pe care le scriați în notele informative? Adică erați idiot, dresat și spălat pe creier?”

Volumul propus de Gabriel Liiceanu nu se înscrie în linia literaturii concentraționare. Nu avem aproape nimic din dramele cârților lui lanolide ori Goma – aceasta nu va însemna, desigur, că paginile sunt lipsite de interes, nici că vina celor implicați este mai mică ori că se justifică prin celebra formulă a opresorului „eu nu executam decât-nite ordine!” Totuși, o carte-attitudine ce pare să vină cu multă întârziere, (implicit) apelurile către lichele nea-fingându-și ținta. Aș fi preferat un Liiceanu-scriitor mai impulsiv, cu un ton mai tăios, după cum aș fi preferat în alte momente un Liiceanu mai lucid, un adevărat exemplu pentru o societate în derivă. N-a fost să fie dar aceasta este, evident, o afirmație subiectivă.

Ceea ce liniștește totuși către final este faptul că scrisorile refuză parcă să adoarmă sub semnul metaforei ori al alegoriei; ele își cunosc destinatarul și înfățesă o existență: Octavian Chețan, „cel mai redutabil informator din Dosarul lui Noica și din Dosarul meu...”

Marius MANTA

N. 10 decembrie 1923, în Bacău. Actor, regizor, dramaturg, poet, publicist, traducător, editor. Este fiul Clarei (n. Iosepovici), casnică, și al comis-voiajorului polonez Abraham Mōșe (Moriț Bruckmayer), care i-au dat numele Izu, în memoria fratelui mamei sale, evreu erou, mort în Primul Război Mondial, când a luptat pentru România. A copilărit în casa de pe strada Platon nr. 10, la vârsta de 5 ani începând să facă instinctiv tot felul de giuburlucuri, după ce l-a ascultat pe doctorul Svart, „un om de bine, un om superb”, care a adus la hanul din zonă un gramofon, cântând după acompaniamentul înregistrat pe plăci. După nașterea fratelui Ghiđu, la rândul său cu aptitudini pentru dramaturgie, publicistică, traducere și editare, preocupările artistice s-au diversificat, mai ales după ce a urmărit spectacolele Circului Clușki, unde a fost impresionat de mersul pe sarmă al echilibristului Alexandru Ștroșnayer și de desura de tigr, cărora le-a dat imediat replica, organizând o serbare în curtea casei. De la desura de pisici și mersul pe soară a ajuns, peste câțiva ani, la poezie, publicând versuri în revista bucaresteană *Copilul evreu*. Asta s-a întâmplat după ce a prins gustul cărții, la Școala Primară Nr. 5 din urbea natală, acolo unde directorul Vasile Niță, „un om extraordinar”, i-a incredintat, ca elev premiant, misiunea de monitor al clasei. Și-a continuat studiile la Școala Nr. 1 și la Liceul particular din Bacău, dar adâncirea crizei economice și apariția unor legi antievreiești au dus la sărăcirea familiei, așa că a început să lucreze în timpul liber ca lustragiu și ca preparator al elevilor coregenți, activând concomitent în cadrul organizației sioniste „Hașomer Hatair”. A simțit, în consecință, pe propria piele agresiunile comise asupra evreilor, fiind aruncat de legionarii din trenul de Râmnicu Sărat. A rămas în viață, însă a continuat să fie urmărit, pricină pentru care a fost silit să se

Personalități băcăuane

Itzhak Bareket

refugieze la București, unde a intrat în kvuta de haluțim Hașomer-Hatair, situată pe strada Mircea Vodă, devenind, la 17 ani, câți număra, cel mai tânăr membru acceptat. În Capitală, a urmat cursurile de artă dramatică ale Școlii de Arte pentru Evrei, din strada Știntilor nr. 13, fiind unul dintre evidențiații clasei profesoarei Beate Fredanov. N-a apucat însă să joace pe o scenă românească, intrucât pe 9 august 1942, în timp ce se îndrepta spre Teatrul Barașeum, unde trebuia să repete pentru premiera Dybuk, în regia lui Rubin Liviu, a fost arestat. A rămas în arestul poliției timp de 4 zile, până ce anchetatorii s-au dăruit că are statut de cetățean străin, după desființarea Poloniei, părinții având pașaport chilian. A scăpat și de această încercare, însă i s-a stabilit domiciliul forțat la Iași, unde locuiau acum ai săi, stare anulată abia la 23 august 1944. În fosta capitală moldavă a rămas încadrat în mișcarea sionistă, plecând imediat, pe jos, la București, alături de alți 15 tineri, pe care-i conducea, cu intenția de a se refugia în Austria. La Bacău, a făcut un scurt popas, pentru a-și revedea bunicul, Naftule Tâmplaru, iar din Capitală s-a îndreptat către granița de vest, unde, la Arad, a lăsat drept gaj, pentru niște murături ce le sustrăsesse din ograda unui gospodar, singurul talisman ce-l luase cu el din România, volumul de teatru „Hamlet”, în traducerea lui Dragoș Protopopescu. N-a mai ajuns cu grupul la Graz, pentru că a fost arestat pentru trecere frauduloasă de frontieră, din Ungaria trecând tot legal în Italia, unde a rămas într-un lagăr de refugiați timp de 6 luni, savurând „cerul, marea și iubirile din Santa Cesareea”. Îmbarcat apoi pe un

vas fragil pentru Haifa, a fost iar arestat, împreună cu ceilalți pasageri, de data aceasta de britanici, care au reperat nava înainte de a atinge coastele Țării Făgăduintelor. Internat pentru 3 săptămâni în lagărul de la Atlit, fără să știe o „boabă de ebraică”, este repartizat să lucreze o vreme în kibutul Gat, unde s-a remarcat însă prin talentul său actoricesc, care-i va deschide calea spre o carieră strălucită. Izbucnirea războiului pentru independență și fondarea statului Israel, în 1948, a însemnat nu doar recrutarea, ci și includerea sa în ansamblul de front Cizbatron și în trupa Lahakat Carmel, după doi ani de armată creându-și în cadrul acestora propria echipă, Echipușă Bruckmayer, cu care a fost reîncadrat pentru încă un an, oferind zeci de spectacole combatanților. Cariera sa artistică s-a confundat, de altfel, cu cea a teatrului tânărului stat evreu, iar schimbarea numelui său în Bareket (Smarald, în ebraică) s-a făcut chiar la sugestia lui Ben Gurion, șeful acestuia. Dezbrăcând haina militară, a jucat timp de 6 luni la un teatru satiric, apoi la Teatrul Particular „Mătura”, cu același profil, iar la sugestia prietenilor a trecut în colectivul prestigios al Teatrului Național Habima, cărui a-i dăruit două decenii de viață, interperând peste 75 de roluri, dintre care, dragi inimii lui și memorabile, au rămas Jako (*Drumul spre Eilat*), Gratiario (*Shylock*), Ghiță Pristanda (*O scrisoare pierdută*), Alpatci (*Război și pace*) lospe Daniel (*Pământul nostru*). A figurat însă și în distribuția altor teatre, precum Teatrul Municipal Haifa, Teatrul Tineretului, Teatrul Tařda („Împreună”), dar cea mai mare popularitate i-a adus-o Teatrul Radiofonic,

unde a fost interpret în peste o sută de comedii și drame. Audiența de care s-a bucurat l-a propulsat și către film, jucând în producțiile israeliene *Ei au fost Zece*, *Tiv Hayu Asarah*, *Dune fierbinți*, *Lena* și *Niciodată sâmbăta*, vizionate de milioane de spectatori. Ca regizor pentru universități și licee, a montat, la Harvard, piesa *Visul unei nopți de vară* de W. Shakespeare, cu această ocazie scriind, în ebraică, și piesa *Peste două săptămâni ne vedem la Kineret*, cu care avea să debuteze apoi editorial, la Editura Bimot-Histadrot (1967). Deși a învățat bine limba ebraică abia după 13 ani, și-a consolidat apoi și cariera de scriitor, publicând, la Tel Aviv, volumele de poezie *Nařși Ișoven* (*Suflet vandru*), 1984, dintre care 4 texte în limba română), *Mână-mână* (Editura Menora, f.a., în română) și *Tărguieți* (Editura Bruckmayer, 1988, română și ebraică). Tradus în ebraică și slovenă, a tălmăcit, la rândul-i, din ebraică și idiş, creații semnate de Șin Šalom, Katia Schvartzman, Iona Sidrar și Ițic Manger, pe care le-a publicat în revistele *Acum*, *Al-Hamiřmar*, *Breviar*, *Facla*, *Hedim*, *Massad*, *Șelanu* (scrisă artizanal, în Italia), *The Jewish Magazine*, *Ultima oră*, *Viața Nașă* ș.a. Cu prilejul turneelor întreprinse în S.U.A. s-a dovedit a fi și un iscusit gazetar, consemnând evenimentele la care a participat sau scriind note de călătorie pentru publicațiile românești. Urmare a prestigiului de care se bucură, în 1979 a fost ales secretar general al Uniunii Actorilor și Regizorilor din Israel, iar din 1999 a devenit și membru-director al Eșkolor, societate de gestuine pentru artiști. Distins pentru traduceri de Loja Masonică „Înfrățirea”, continuă să fie la fel de activ, cu vocea sa inegalabilă înregistrând în prezent cărți sonore pentru uzul nevăzătorilor.

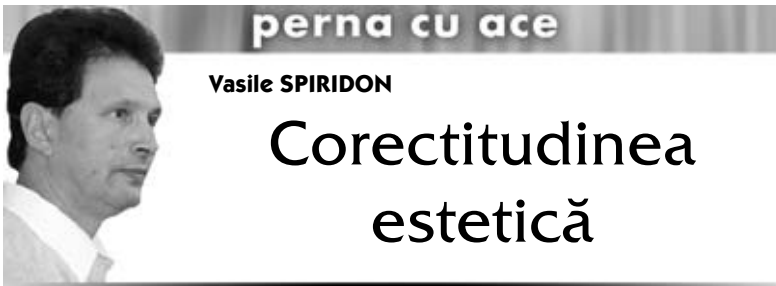
Cornel GALBEN

Cele spuse de Florin Mihăilescu undeva, în cuprinsul recentei sale cărți, „Amendamente la ideile critice” (Ed. Vinea, 2012), despre un confrate în ale criticii și istoriei literare, i se potrivește foarte bine lui însuși: „tipul cercetătorului riguros se caracterizează tocmai printr-un profesionalism integral și printr-o competență deplină, dobândită grație unei severități de efort documentar și unei prudențe totdeauna necesare în elaborarea concluziilor generale. [...] atitudinea acestuia se recomandă mai frecvent printr-o anume modestie, care stă îndeobște bine omului de autentică valoare. În lucrarea prin excelență obiectivă a unor asemenea cercetători serioși și de o impresionantă probitate morală nu poți să nu ai decât cea mai înaltă și mai indestructibilă încredere” (p. 81). De o indestructibilă încredere sunt și eu încercat atunci când citesc paginile critice ale culegerii de față și, în general, ceea ce scrie Florin Mihăilescu.

Dotat cu un spirit profund investigativ și deliberativ, profesorul Mihăilescu nu pucede în comentariile sale critice la un clasic demers didactic de recenzent – cronologic și descriptiv –, ci pune în discuție, prin incidențele de lectură create, premisele și fundamentele înseși ale problematicii și structurii interioare găsite într-o carte sau alta. În spațiul restrâns al comentariului revuistic neexistând loc pentru interogații ample și diversificate, criticul trebuie să se mulțumească doar cu lansarea unor necesare premise. Este motivul pentru care el nu intră deloc „ex abrupto” în analiza unei noi apariții editoriale. Aceasta se întâmplă abia după efectuarea câtorva volute generalizante, întrucât dorește să deschidă de fiecare dată întregul dosar al unei anumite problematici ivite.

Formația autorului „Criticilor și metacriticilor” (1999) este bazată pe o îndelungată documentare, pertinent și sigur utilizată în susținerea argumentațiilor. Multitudinea ideilor și sugestiilor dintre cele mai diverse venite la citirea unei cărți cu creionul în mână nu îi permite – după cum spuneam –, în spațiul afectat comentariului din revistă, să o traverseze așa cum ar vrea el, în detalii, ci după o logică menită să pună succint în lumină osatura ei. Și aceasta, chiar dacă universitarul bucureștean este format la școala critică lovinesciană, fapt văzut cu ochiul liber la reacția pe care o are la un moment dat, la întâmpinarea cărții „Poeticitatea românească postbelică”, a lui Marin Mincu: „Și pentru că tot a venit vorba de Călinescu, să mai spunem și că el constituie pentru Marin Mincu referința supremă și, totodată, cea mai frecventă. Neglijarea lui Lovinescu, adevărata autoritate incontestabilă pentru perioada interbelică, ni

Vasile SPIRIDON

Corectitudinea estetică

se pare mai mult decât stupefiantă, aproape un fel de «afroant» la adresa unei mari personalități. Mai presus de toate, ea reprezintă însă o procedură contraproductivă, păgubitoare în primul rând pentru acuratețea și precizia tabloului exegetic. Nu mai are Lovinescu substanță pentru comentarii?!” (52)

Lui Florin Mihăilescu nu îi place să practice o critică de tip pur impresionist („epidermică”, spontană, beletristică). Ceea ce aplică este o critică de idei, favorizată de viziunea sistemică asupra literaturii. În configurarea tabloului analitic, interpretativ și evaluativ pe marginea unei cărți controversate, efortul său este de a face corelări între poziții ireconciliabile. Rămâne ilustrativ, în acest sens, ceea ce afirmă despre mult comentat apariție de anii trecuți, „Iluziile literaturii române”, a lui Eugen Negrici: „Unor supralicitări riscante evidente, pe care le combate și le respinge convingător, criticul le opune așadar tot niște exagerări, singura justificare pe care o putem atribui acestei proceduri fiind aceea că la o eroare de dimensiuni extreme e necesar, pentru restabilirea echilibrului normal, a răspunde printr-o lovitură de sens contrar la fel de puternică. Cu toată această reală motivație conjuncturală, nenea lăncu încă s-ar găsi îndreptătit să replice: «Stimabile, fără exagerațiuni!»” (62)

De asemenea, la apariția pe piața literară a masivei culegeri de texte „Ideologia Junimii” (2007), criticul nu poate să nu și exprime, măcar în paranteză și în treacăt, fără a insista, contrarietatea față de curioasa absență din sumar a textului maiorescian fundamental „În contra direcției de astăzi...”, probabil fiind considerat de antologatori mult prea cunoscut. Observația devine judi-

• Florin Mihăilescu și Vasile Spiridon

cioasă și plastică: „Oricum, un trup fără inima lui devine bun numai pentru disecție” (p. 13). Dar se repliază imediat și conchide că în fata meritelor unei cărți, amendamentele aduse nu constituie mobilul unor obiecții grave, ci doar inofensive șicane de exactitudine. Analistul găsește aspecte meritorii, și deasupra unor rezerve, delimitări și insatisfacții, eventualele erori de concepție neatârând prea greu în apreciere finală.

Florin Mihăilescu urmărește cu atenție dezbaterile de idei din publicistica noastră culturală, lucru dovedit pe deplin mai ales în cartea de acum un deceniu, „De la proletcultism la postmodernism”. Deși preferă să comenteze cărți de teorie și critică literară, referirile sale se extind și asupra polemicilor din domenii învecinate sau conexe, precum acelea legate de ideologia culturală, urgenta revizuirii axiologice, raportul dintre etic și estetic, rezistența prin cultură. Iată cum pământata opinie exprimată despre ceea ce a însemnat rezistența prin cultură: „Obște noastră intelectuală nu a reacționat solidar la provocările regimului, ori a făcut-o anemic și neconvincător. Nu are rost să turnăm

apă de trandafiri peste o realitate în cea mai mare parte lamentabilă, dar nici nu se cuvine să desconsiderăm impactul public al disidenței estetice a celor mai buni poeți, prozatori și dramaturgi, asistați totodată și de o critică literară de aceeași factură și orientare la cei mai serioși și mai onești reprezentanți ai săi./ Aceasta nu înseamnă deloc că revizuirile rămân fără obiect și prin urmare fără nici un rost, căci în condițiile de control ideologic permanent și vigilent ale fostului regim totalitar, nici cei mai importanți scriitori nu s-au putut în totalitate sustrage, așa cum spuneam deja mai sus, unui grad mai mare sau mai mic de obediență. Aceste cedări, uneori inevitabile pînă la un anumit punct, trebuie depistate și analizate cu atenție, spre a le constata cantitatea și calitatea daunelor provocate operei în cauză și modul lor de coexistență sau de interferență cu meritele artistice propriu-zise, inerente în cazul creațiilor autentice și viguroase” (p. 93).

După astfel de fraze, devine firesc să găsim și altele în care negarea autonomiei creatoare i se pare autorului cărții „Critica sau judecata fără sfârșit” a fi de rău augur: „Revenirea cu o anume forță a diferitelor forme de negare a autonomiei creatoare, mai ales prin îndrumări relativ recente, precum «noul istorism» sau «studiile culturale», în cadrul favorabil pe care l-a instaurat relativismul postmodern, nu face decât să complice problematica în discuție, fără a-i răsturna datele fundamentale și fără a izbuti să le opună acestora argumente noi, temeinice și substanțiale. Este inevitabil să nu descoperim în asemenea manifestări de «ultimă generație» niște fenomene de modă culturală,

uneori chiar de snobism intelectual, mai totdeauna marcate de un caracter speculativ sofisticat și, în definitiv, destul de trecătoare și de puțin profitabile. Desigur, am putea spune, utilizând o veche butadă, că sunt în ele și lucruri bune, și lucruri noi, dar cele bune nu sunt noi, iar cele noi nu sunt bune” (p. 123).

Prin urmare, pe bună dreptate găsește criticul neconvingătoare părerea lui Terry Eagleton, din „Teoria literară. O introducere”, că literatura este o ideologie și că orice abordare a ei presupune o atitudine implicit sau explicit politică: „Dar, cum am menționat deja mai sus, s-ar putea ca tocmai de aceea, mai ales noi, să nu avem organ pentru asemenea speculații, pe care le abandonăm fără regret specioasei retorici al mult prea credului stângi intelectuale din Occident, a cărei angajare politică îi și explică fără îndoială ideile, dar nu i le și scuză cătuși de puțin” (p. 126). Cel care a scris importantul studiu „Conceptul de critică literară în România” își exprimă convingerea că în literatură – și în artă, în genere – singura corectitudine legitimabilă o constituie corectitudinea estetică a judecății de valoare. Pentru el, singurul angajament autentic pe care și l-ar putea lua un artist este acela deontologic, exclusiv profesional, iar nu acela zgomotos din publicistica stângistă asemănător celui activat de pe malurile Senei, opacă (publicistica) îndeobște la condiția autonomiei estetice. În orice caz, autorul cărții de față speră că traducurile, care se înmulțesc (și pe care le întâmpinăm în unele dintre comentariile sale critice), vor submina profilul culturii noastre actuale, al cărei drum spre postmodernitate nu i se pare, ca altora, a fi luat cu adevărat sfârșit.

Florin Mihăilescu dovedește o dată în plus la apariția cărții „Amendamente la ideile critice” că are perspectivă și acuitate critică, îi place să urmeze logica și armonia formelor conceptuale, trecând, în funcție de necesități argumentative, mai rapid sau mai încet peste nuanțe. În fond și la urma urmei, îl interesează să tranșeze aspectele de fond ale unei problematici.

Țin să închei rândurile de față printr-un paragraf confesiv, despre o mirabilă întâlnire. Una dintre cărțile formative, care m-au lămurit, la terminarea liceului, ce înseamnă critică literară, a fost „E. Lovinescu și antinomii criticii”, a profesorului Mihăilescu. Desigur, ar fi putut avea acest rol (și l-au avut) și alte cărți, însă aceasta a fost prima. „On revient toujours...” Dacă nu aș fi citit și consecvat, cu sârguință și febrilitate aproape inițiată, acum trei decenii, respectiva carte, poate că astăzi nu aș fi scris conspectul de față.

• Premiul pentru Artă Decorativă acordat de Primăria Municipiului Chișinău: Svetlana Șugjda – Trio

cronica traducerilor

Ionel SAVITESCU

Declinul imperiilor antice

„Mă simt nevoit să fac o precizare. Având în vedere că nu s-a putut realiza o descriere completă a istoriei declinului marilor imperii în această carte, s-a impus alegerea acelor imperii care au devenit aproape legendare

în lumea antică, alături de acele imperii care, deși mai puțin cunoscute, au menirea de a-l duce pe cititor într-o călătorie pe teritorii mai puțin explorate până acum.“

Cormac O'Brien

lui Homer fusese multă vreme catalogată drept un mit” (p. 31). Însă adevărul e altul: Schliemann nu a identificat Troia homerică, ci Troia II, dar a bulversat știința contemporană ce-l socotea pe Homer autor al unor plămui. După moartea intempestivă a lui Schliemann, cercetările sale au fost continuate de arheologul Wilhelm Dörpfeld. Acesta socotea că Troia homerică este stratul Troia VI. Însă adevărata Troie homerică a fost descoperită la începutul deceniului al IV-lea din secolul XX de C. W. Blegen (Universitatea din Cincinnati), stratul VII a, ipoteză admisă și astăzi. Indiscutabil, dintre vechile imperii antice, Asiria a fost o putere militară de temut, cu o armată enormă pentru vremurile acelea ce stârnește panica printre țările limitrofe. Hans Kung (v. *Ludaismul*, Ed. Hasefer, 2005, p. 114), numește Asiria „o mașină militară brutală, fără egal”, inaugurând deportările ca mijloc de deznaționalizare. Astfel, în 722 î.Hr., Asiria condusă de Sargon II (după alte izvoare de Salmanassar V) cucereste Israelul (Regatul de Nord), cele zece triburi dispar, iar provincia este populată cu coloniști din Babilon și Siria Centrală, așa-numiții samariteni. Cormac O'Brien scrie că au fost strămutați, conform arhivelor asiriene 27.000 de evrei (p. 72), iar Josy Eisenberg (v. *O istorie a evreilor*, Humanitas, 2006) dă cifra de 27.280 de evrei. Se mai poate consulta Max I. Dimont. În fine, Sennacherib a asediat în 701 î.Hr. cetățile iudaice Lachish (pe care a cucerit-o) și Ierusalim („*capitala ludei a rezistat atacurilor, într-o scenă surprinsă cu dramatism și în Noul Testament*”, p. 74). În realitate, credem că este vorba despre Vechiul Testament (v. Isaia, 37, 33-38). Sfârșitul Asiriei în 612 î.Hr. a fost pe măsura faptelor sale. Nabopolassar (noul conducător al Babilonului), aliat cu mezii și călăreții sciti, reușește să învingă și să distrugă imperiul asirian ce dispăre din istorie după câteva secole glorioase: „*Nicio altă putere, din nicio altă epocă, nu mai folosise violența la o scară atât de mare cu scopul de a stăpâni un teritoriu atât de vast*” (p. 79). După prăbușirea Asiriei (o nouă forță militară se impune: Babilonul, condus de Nabucodonosor (605 – 562), sub a cărui conducere orașul – stat Babilon a cunoscut o prosperitate economică, politică și culturală însemnată. Cetatea este înconjurată de ziduri înalte, între ele existând un șant umplut cu apă, sunt ridicate monumente, între care Entemenanki, un zisurat, Turnul Babel, Templul lui Marduk

și Grădinile Suspendate, în fine, în timpul lui Nabucodonosor se petrec cele două agresiuni asupra regatului lui Iuda (Regatul din Sud), în 598 / 97 sub loachim și 587 / 86 sub Sedechia, când Templul lui Solomon este incendiat, distrus, jefuit, Ierusalimul este devastat, iar populația este dusă în robie. Acum începe diaspora evreiască existentă până astăzi. Exilul babilonian fusese acceptabil față de exilul asirian, evreii trăiesc în Babilon în comunități compacte, se adună în Sinagogi, deprind pasiunea cărții, a limbilor străine, redactând totodată Talmudul babilonian, iar după edictul lui Cyrus II cel Mare (Cilindrul lui Cyrus, 538), o parte a evreilor a revenit la Ierusalim. După moartea lui Nabucodonosor (562 î.Hr.) începe treptat decăderea Babilonului, până în 539 î.Hr., în timpul lui Nabonidus, când Cyrus II cel Mare cucerește această splendidă cetate a Babilonului (în 539 î.Hr., nu în anul 39 î.Hr. cum este scris la pagina 91, iar la pagina 89, Cormac O'Brien scrie că după moartea lui Nabucodonosor din 562 î.Hr., imperiul „a mai rezistat doar 45 de ani”, în realitate, numai 23 de ani). Capitoarele al 7-lea, al 8-lea și al 9-lea, consacrate Persiei ahenideni, Atenei și Macedoniei sunt înrudite, încăt le vom trata împreună. După moartea lui Cyrus II cel Mare (530 î.Hr.), urmează fiul său Cambyse, care fiind în Egipt este detronat de fratele său Smerdis și acesta de Darius I, „care probabil îi ucisese pe ambii fii ai regelui Cyrus cel Mare, a devenit noul Rege al Regilor” (p. 111). Indiferent cum a ocupat tronul, Darius I s-a remarcat drept un bun organizator și administrator al imperiului pe care-l modernizează, acest Darius continuând tradiția războinică a neamului său, întreprinde o lungă expediție în Schytia (Dobrogea actuală), în 514 î.Hr. (v. bunăoară, Petru Caraman **Pământ și apă**, Junimea, 1984), lucru omis de autorul cărții care la pagina 113 scrie: „*Stânca de la Behistun a devenit pentru Mesopotamia Antică un instrument asemenea Pietrei din Rosetta, din Mesopotamia antică...*” însă localitatea Rosetta se află în Delta Nilului. A urmat confruntarea cu grecii la Marathon (490 î.Hr.), iar după moartea lui Darius, Xerxes pornește o nouă expediție contra grecilor, soldată cu dezastrul de la Salamina (480 î.Hr.), unde flota grecească fusese comandată de Temistocle, care ulterior se va refugia la persi. La ambele bătălii a participat Eschyl, autor și al unei piese **Persi** impresionantă prin dramatismul ei. De-a lungul se-

colului al V-lea ostilitățile dintre lumea greacă și Persia au continuat, dar nu e mai puțin adevărat că Persia constituia locul de exil al unor greci indezirabili (bunăoară, Hippias, fiul lui Pisistrate, care revenise alături de persi la Marathon), iar Xenofon a participat la bătălia de la Cunaxa (401 î.Hr.), alături de Cyrus cel Tânăr contra lui Artaxerxes II, dând la iveală **Cyropedia** sau **Viata lui Cyrus cel Bătrân întemeietorul statului Persan, Anabasis și Catabasis**. În fine, la pagina 127, Cormac O'Brien scrie (sau este vorba de o greșală de traducere): „*Într-o așezare numită Marathon, situată la aproximativ 40 de kilometri nord-est de Atena, o armată formată din 9000 de ateni și 1000 de plateni a suferit o înfrângere în fața unei oștiri persane de două ori mai numeroasă*”. Dacă între cetățile grecești nu ar fi existat discordii, cu siguranță rivalitatea cu persii s-ar fi încheiat mai de timpuriu în favoarea grecilor. Abia cu afirmarea Macedoniei condusă de Filip II (Filip scrie în scrisorile sale: „*Eu știu să trăiesc în pace cu cei care știu să asculte de mine...*” v. A. Bonnard, **Civilizația greacă**, III, 1969, p. 67) se pune la cale o revanșă împotriva Imperiului Persan. Capitolul 9 consacrat Macedoniei începe cu o veste senzațională din 1977, când s-a descoperit mormântul lui Filip II, știre anunțată în revista **Match**, nr. 1495 / 20 ianuarie 1978 și preluată într-o traducere nesemnată în **România Literară** nr. 5 / 1978. Dacă tradiția l-a consemnat pe Pausanias ca asasin al lui Filip II, profesorul grec Manoles Andronikos, autorul descoperirii arheologice, afirmase că nu este exclus ca Filip II să fi fost asasinat de soția sa Olimpia și de fiul Alexandru. Modernizându-și armata, Filip II a reușit să domine lumea greacă după Cheronnea (338 î.Hr.), iar după asasinarea lui Filip II, Alexandru (a se vedea izvoarele istorice: Arrianus, Quintus Curtius Rufus și Plutarh) a înghiuncheat definitiv Imperiul Persan. Elevul lui Aristotel, Alexandru prețuia pe Homer („*Îndrăgostitul de Homer*”, iar liada o ținea sub pernă alături de spadă, socotită „*camera de provizii a virtuții războinice*”), năzua, se pare, la constituirea unui imperiu universal și a unei concordanțe între Occident și Orient. Campaniile militare îndelungate, excesele, adoptarea moravurilor persane i-au subrezit sănătatea și rezistența fizică (v. Q. C. Rufus, „*Viata și faptele lui Alexandru cel Mare*”, II, 1970, p. 69), toate conducându-l la un sfârșit prematur. În India se opriese numai la

refuzul armatei de a-l însoți mai departe. Ridică 12 altare în cinstea zeilor și o coloană de bronz pe care scrisese: „*Aici s-a oprit Alexandru*” (v. A. Bonnard, **Civilizația greacă**, III, p. 159). În ceea ce-l privește pe Darius III Codomannos a suferit trei înfrângeri umilitoare. Q. C. Rufus scrie (v. op. cit. II, p. 8): „*El a învățat din experiențele anterioare că veșmintele și așternuturile prețioase, concubinele și toată ceata de eunuci n-au fost altceva decât poveri și piedici*”. Deși era cazul, Cormac O'Brien nu spune nimic despre Biblioteca din Alexandria și Muzeion, una a existat o febrilă activitate literară și științifică. Dintre civilizațiile extrem – orientale este abordată perioada dinastiei Han (206 î.Hr. – 200 d.Hr.), din China. Tară imensă, cu un conglomerat de popoare, obiceiuri, tradiții și idiomiuri, China a cunoscut în decursul istoriei schimbări spectaculoase de dinastii și regate, care i-au uimit pe cercetătorii sinologi. Totodată, China a contribuit la progresul umanității cu o serie de invenții epocale, apoi, cu o pleiadă de mari gânditori – Lao Zi, Confucius, Xun Zi, Zhuang Zi etc. –, care și astăzi uimesc prin rafinamentul gândirii. Apoi, o retrospectivă a civilizațiilor hitită, kush, Cartagina, a seleucizilor, a partiilor și a sasanizilor, în fine, câteva considerații despre civilizația maya încheie un volum de aproape 300 de pagini, din păcate, cu prea multe erori regretabile. În ceea ce privește bibliografia, am putea semnala, dacă spațiul ne-ar permite, mai multe lucrări de referință, existente deja în traduceri românești. Mai amintim, așadar, următoarele inadverțite: la pagina 139: „*Atena ajunsese să aducă grautocmai din Rusia, datorită supremăției sale navale și comerciale*” – la acea dată nu se putea vorbi de Rusia, mai jos la pagina 223 autorul vorbește de un ținut care astăzi se numește Rusia. La pagina 223 este amintit împăratul seleucid Antioh VII Sidetes (138 – 129 î.Hr.), care i-ar fi cerut ajutor lui Seleucus Nicator („*un om care luptase alături de Alexandru cel Mare*”), între cei doi existând o distanță de două secole, Alexandru Macedon trăind între 356 – 323. La pagina 235: „*Se spune că Caesar (27 î.Hr. – 14 d.Hr.), împăratul Romei*”, Caesar a trăit între 100 – 44 î.Hr. și nu a fost împărat. La pagina 242: „*În ultimele decenii de luptă împotriva cartaginezilor, romanii trimisese o armată în est, care avea ca misiune să îl înfrângă pe Alexandru Macedon, dar care se aliase în mod nesăbuit cu Cartagina*”. În fine, multe cuvinte sunt scrise greșit, pe care nu le mai menționăm, numele împăratului persan Shapur este scris: Sapur (p. 262), Shapur (p. 264) și Shapur. Ce s-ar mai putea adăuga? Doar că, prestigioasa Editură Curtea Veche girează o lucrare îndoielnică ce trebuie privită cu prudență, iar traducătoarele n-au revizuit textul.

* **CORMAC O'BRIEN: „Declinul imperiilor**. De la glorie la ruină. Povestea marilor imperii antice”. Traducere din limba engleză de Daniela – Georgiana ARSINEL și Ruxandra APETREI, Ed. Curtea Veche, București, 2010

Politropismul unui mit

De la inspirația poetică la entuziasmul creator (III)

Destui specialiști în literatura secolului al XVI-lea au criticat mitul „frenziei” poetice. Pierre Laumonier i-a reproșat lui Ronsard că a vrut să dea „iluzia unei intervenții reale și directe a divinității”. Citându-l pe Laumonier, Guy Demerson, în aceeași „Mitologia clasică în opera lirică a Pleiadei” (1972), îi și răspunde acestuia că Ronsard credea într-o intervenție reală a spiritului, că „fictiunile mitologice nu sunt o descriere, ci un simbol al acestei experiențe indicibile care exaltarea inspirată”. Radicală e critica lui Michel Foucault („Istoria nebuniei la vârsta clasică”, 1961): această frenzie, această nebunie nu există decât în raport cu rațiunea, în reciprocitatea lor, în spijinul lor mutual. De aceea frenziea se exprimă într-o manieră atât de laborioasă. Forța și limitele mitului frenziei poetice își găsesc o curioasă exemplificare în „Eseuri” („Despre deșertăciune”), scrierea cea mai prețioasă a lui Montaigne. Prin frenzie justifică tot ce poate fi capricios în compoziția și alura textului său. „Îmi place alura poetică, în salturi și topăieli”, scrie marele eseist, cu gândul la Platon. „Phaidros” îi pare deja o minunată ilustrare. Iar proza îl interesează mai mult, în privința asta, decât versurile: „O mie de poezi o târăgănesc și o subție în felul prozei, dar cea mai bună proză din vechime (și eu o semăn aici ca și cum ar fi vers) strălucește cu totul din vigoare și îndrăzneală poetică și arată fața împătimitirii („frenziei”, trad.n.) sale. Fără îndoială, trebuie să părăsim măiestria și precăderea sa la vorbire. Poetul, spune Platon, așezat pe treptedul Muzelor, varsă cu împătimitire tot ce-i vine la gură, precum găteful fântâni, fără a rumega și cântări, și scapă lucruri cu osebite scilipiri, din făcut neincetat și mers în papanoage. El este însuși întreg poezie și vechea teologie poezie este, spun învățații, și cine dintr-un început filozofice. Este vorbirea de baștină a zeilor” (Montaigne, „Eseuri”, Cartea a III-a, Ed. Științifică, 1971, trad. Mariella Seulescu). Chiar cuvântul „nebulie” apare în text: „Trebuie să ai puțină nebunie...”. Dar are Montaigne o adevărată experiență a delirului poetic? Ne îndoim, dacă lecturăm mai ales pasajul în care vorbește despre Tasso, în „Apologia lui Raymond Sebond” (din Cartea a II-a), un veritabil tratat despre scepticism. Luând exemplul poetului italian care, începând cu 1577, se prăbușește în nebunie, dezvoltă două idei. Mai întâi, crede eseistul, o prea mare înțimite a spiritului l-a precipitat pe Tasso spre demență. Apoi cea mai subtilă nebunie e în vecinătatea celei mai subtile înțelepciunii! Simțim asta citind atent „Despre deșertăciune”, scris cu o mare inteligență, dar și cu un grăunte de nebunie. Limita concepției lui Montaigne despre „frenzie” e, poate, limita vremii lui și, descriind-o, Foucault (op.cit.) observă că „nebulia devine una dintre formele înseși ale rațiunii”. E un alt mod de a spune că nebunia e recuperată de rațiune, asigurând chiar triumful acesteia din urmă. Inspirația nu cheamă, ce-i drept, marea poezie, dar se poate multumi cu o anumită libertate a concepției și scrierii eseului, ce, departe de a fi un gen literar cu identitate, dă târcoale altora fără a se statornici în vreunul.

De la poezii Renasterii la Hölderlin, tranziția e mult mai ușoară decât ne-am gândi. Influența lui Pindar și a lui Platon se exercită și asupra poetului german; cunoaște ca ei mitul entuziasmului și e marcat, la rândul lui, de raporturile dintre nebunie și rațiune.

La sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea, în Germania are loc o renaștere a elenismului. În „Nașterea tragediei”, Nietzsche le aduce o amăgire celor ce au contribuit la o astfel de mișcare a spiritului: „De-am fi nevoiți într-o zi, la tribunalul unui judecător imparțial, să ne luptăm spre a ști în ce epocă și în care oameni spiritul

german a consimțit până în prezent cele mai viguroase eforturi pentru a se așeza la școala grecilor, vom admite, fără umbră de reticență, gândindu-ne la incomparabila noblețe a luptei pe care au dus-o pentru cultură, că această onoare remarcabilă le revine lui Goethe, lui Schiller și lui Winckelmann. Dar [...] efortul nostru pentru a accede cu aceeași mișcare la Greci și la cultură n-a încetat, inexplicabil, să slăbească.” E cel puțin inexplicabil că în acest text nu apare numele lui Hölderlin care, paradoxal, ne face deseori să ne gândim la Nietzsche! În mod diferit, Hölderlin a contribuit într-adevăr la reînnoirea elenismului în Germania. Ce-i drept, nu s-a arătat interesat să reinnoade legăturile cu forma pindarică a odei (ca Ronsard, dar într-o altă manieră) sau a imnului, ci a folosit imnul ca să celebreze chiar această renaștere sau, mai bine spus, această stranie migrație: geniul grec, alungat din Atica, se refugiază în pădurile germane (idee dezvoltată în „Imnul germanului”, compus în toamna anului 1799). Hölderlin începe prin a-și invoca patria, Germania, și prin a-i aduce un omagiu religios: printr-o subtilă alunecare, patria, adică „pământul patern”, e salutară ca „pământul matern”, pământul-mamă, din care grecii fuseră o zeități. Geniul său e necunoscut, dar acesta nu poate trece neobservat de către poet, care îl vede în cel mai neînsemnat peisaj, în orice activitate cotidiană. Printr-o primă serie de întrebări, poetul își invită țara la cunoașterea sau, mai degrabă, la recunoaștere – recunoașterea „sufletului atenian, sufletului divin” ce supraviețuiește în fiecare german, a „geniului” care locuia altădată Grecia și care „precum primăvara”, emigrând „din țară în țară”, locuiește acum Germania. Cunoscuta formulă „ubi sunt” animă o altă serie de întrebări (strofele 11-15) ce nu vizează nostalgia (ca în „Balada doamnelor de altădată” a lui Villon), ci tocmai cerititudinea unei permanente: prezenta ultimei muze venite, Urania (versurile 51-52), deținătoare misterului unei opere noi. Urania, ne amintim, era una dintre Muzele salutate de Platon în „Phaidros”. „Imnul germanului” îi aduce un discret omagiu lui Platon, dar și Academiei (grădiniile lui Academios). În ochii lui Hölderlin, Platon a încarnat geniul grec (aici, Hölderlin e foarte departe de Nietzsche). Ajunge chiar să regrete uneori că n-a trăit pe vremea lui Socrate și Platon („Grecia”, 1793), pe malul râului Ilissos, aproape de care discuta Socrate cu Phaidros. Din „Opera poetică și gândirea religioasă a lui Hölderlin” (1950) a lui Ernest Tonnelat, aflăm că, înainte de a împlini 25 de ani, Hölderlin studiase câteva dialoguri platoniciene, mai cu seamă „Banchetul” (îi place mult numele „Diotima”) și „Phaidros”. Concepția sa despre iubire și despre inspirația poetică se hrănește din materia celor două dialoguri cu atât mai mult, cu cât cele două teme se leagă în „Phaidros”. Din 1793, începând cu „Grecia”, poetul celebrează vremurile când „[...] imnurile solenne venerau primăvara./ când suvoalele entuziasmului/ șiroaia din înaltul muntelui Minervei.” Hölderlin celebrează Muzele și pe stăpânul lor, zeul solar (în privința relației dintre Apollo, Muze și poet, e edificator începutul „Nemeanei a noua” a lui Pindar). Sentimentul că e inspirat de

Apollo și că e chiar victima lui va fi în creștere progresivă și va atinge apogeul înainte de a se prăbuși în nebunie. E uimitor, în acest sens, scrisoarea trimisă lui Casimir Ulrich Böhlendorff, probabil în toamna lui 1802, când Hölderlin sosește la Nürtingen, întorcându-se de la Bordeaux, „cu figură rătăcită și gesturi frenetice, într-o stare de nebunie fără speranță și cu o echipaj ce părea să confirme spusele după care fuseseră atacați pe drum de către hoți” (după mărțura lui C.T. Schwab): „Elementul puternic, focul cerului și liniștea oamenilor, viața lor în natură, modestă și mulțumită, m-au emoționat constant și [...] pot spune că Apollo m-a lovit.”

Intr-un poem ce datează, probabil, din aceeași epocă și unde inspirația religioasă e de o mare complexitate, „Unicul”, îi atribuie aceluiași Apollo fascinația pe care o exercită Grecia asupra sa: „Ce e atracția asta ce mă înălțuie/ de tărurile divine ale Antichității/ și mă face să le iubesc/ mai mult decât îmi iubesc patria?/ Căci vândut mă simt/ într-un celest sclavaj/ locurilor pe unde-a trecut Apollo/ în chip de rege/ și unde cobora Zeus spre inocenții tineri/ și printr-un sfânt mister își zămislea fiii/ și fiicele./ El, Preainaltul, unindu-se cu oamenii.” Fără a fi explicite, în versurile de mai sus sunt prezentate alte două mituri, extrem de importante pentru Hölderlin: cel al lui Ganymede, tânărul bărbat răpit de vulturul lui Zeus, și cel al nașterii lui Dionysos (când mama lui, Semele, a fost fulgerată). Acest al doilea mit ocupă o mare parte dintr-un poem din 1801, „Wie venn am Feiertage...”, ce dezvoltă și tema entuziasmului creator. Metaforele șiroirii sau ale sufletului au mai puțină importanță, aici, decât cele ale focului, furtunii, fulgerului. E, ca în scrisoarea către Böhlendorff, o catastrofă, dar o fericită catastrofă care se abate.

Comentând acest poem, Ernest Tonnelat observă că Hölderlin reprezintă poetul ca pe „un colaborator terestru al zeilor”: aportul zeilor e aportul gândurilor arzătoare și al unei străluciri a căror contopire ar fi în insuportabilă pentru un suflet obișnuit. Doar expresia e o contribuție a poetului. Datorită darurilor excepționale, acesta a putut să îndure ușor strălucirea arzătoare a flăcării divine. Sufletul său s-a umplut de acest foc spiritual. Iar acum le face cunoscută semnificația oamenilor timpului său. (Heidegger a comentat pe larg acest poem într-o conferință din 1941. Pentru filozoful german, Hölderlin are intuiția că „poetii au situl lor în viitor.”) Poetul e un interpret, ca Pythia, pradă delirului profetic al lui Apollo. El constituie, precum în mitul din „Phaidros”, un inel sau, mai degrabă, o verigă într-un lanț. Dintr-un motiv sau altul, inelul e mai aproape de magnet sau direct în contact cu el, fiurul entuziasmului e de așa natură că poetul e distrus, ars. Astfel mitul, așa cum e expus de către Pierre Emmanuel („Poetul nebun”), printră altă, dă explicații în nebunie a lui Hölderlin și o epușcă la care ar fi aderat, poate, chiar el.

În fragmentele în proză, destinate neîndoicnic revistei „Iduna” la care se gădea prin 1798-1799, Hölderlin vorbește despre „gradele” entuziasmului, de la „simpla veselie” până la „exaltarea generalului” ce „conservă puterea geniului său”. „A urca și a coborî aceste grade, asta e vocația și voluptatea poetului”. Dar

spiritul își asumă un risc major dacă ajunge la un nivel mai ridicat: prăbușirea în nebunie. Nu e o simplă coincidență că Hölderlin, nebun, noaptea, urca și cobora fără încetare scara turnului (Pierre Emmanuel, op.cit., poemul XVIII). Coborârea până la un grad inferior e primejdioasă și în alt sens: e intrarea în prozaim, ruina poeziei. Trebuie înțelese bine cele două tentații ale marelui poet, aceea de a coborî și aceea de a urca. El vrea să reziste și abandonării frenziei, și renunță la frenzie ce sunt, și una, și alta, distrugătoare pentru poezie. Va încerca, adică, să tempereze entuziasmul prin sobrietate. Ideea, extrem de importantă, e dezvoltată într-un fragment în proză devenit celebru: „Partea de entuziasm acordată fiecăruia se măsoară prin ceea ce unul, chiar în stare de vje ardoare, conservă luciditatea necesară, în timp ce altul o pierde cu mult mai repede. Acolo unde sobrietatea te abandonează, acolo e limita entuziasmului tău. Marele poet nu s-a abandonat niciodată pe sine [...] se ridică deasupra propriei persoane. Poți cădea în altitudine, ca în profunzime. Elasticitatea spiritului împiedică această cădere, forța gravitației proprii reflecției sobre o previne. Totodată, cu condiția ca ea să fie dreaptă și ferventă, lucidă și viguroasă, sensibilitatea constituie fără îndoială cea mai bună sobrietate, cea mai bună reflecție a poetului. Ea e o frână la fel ca un act pentru spirit. Ardoarea sa stimulează spiritul, delicatetea, justetea, luciditatea ei îi trasează acestuia limitele și îl susțin ca să nu se piardă; astfel, ea e inteligentă și voioasă în același timp.” De atunci, s-a simțit nevoia redefinirii rațiunii și nebuniei. Într-o scrisoare trimisă aceluiași Böhlendorff (4 decembrie 1801), în ajunul plecării la Bordeaux, Hölderlin scrie că a se îndepărta de privilegiile zeilor, a refuza entuziasmul [...] ar fi de fapt nebunie frenetică. Rațiunea invită la acceptarea delirului, dar delirul trece prin filtrul unei sensibilități, al unei sensibilități călăuzite de rațiune, corectată ușor de aceasta: „Când sensibilitatea e atât de bolnavă, poetul, fiind prevenit, nu poate face mai bine decât să evite cu orice preț de a se lăsa intimidat de ea; el nu va ține seamă decât să înainteze într-un mod mai reținut servindu-se de rațiune la fel de lejer pe cât posibil, să corecteze momentan sensibilitatea, fie ea restrictivă sau eliberatoare, și să restituie sensibilității [...] încrederea și consistența ei naturale.” Originalitatea lui Hölderlin nu constă nici din platonismul ei, nici din faptul că reia mitul grec al entuziasmului. Poezii secolului al XVI-lea i-o luaseră înainte în privința asta, iar mitul cu pricina va deveni un loc comun în estetica romantismului. E suficient să citim un fragment din al XI-lea poem din „Meditațiile poetice” lamartinene (1820): „Asa, când te năpustești în sufletul meu/ Entuziasm, vultur învingător./ În falfăitul aripilor tale de flămă./ Freamătă de o sfântă oroare;/ Mă zbat sub puterea ta./ Fug, mă tem ca prezența ta/ Să nu nimească o muritoare inimă./ Ca un foc ce fulgerul îl aprinde./ Ce nu se stinge și face scrum/ Rugul, templul și altarul.” Ne vom da repede seama că sursa entuziasmului lamartinian e una omească: flacăra „Se aprinde la focul pasiunilor”. La fel, Muza invocată de către Musset în „Noaptea de mai” tinde să se confunde cu inspirația erotică. Dimpotrivă, Hölderlin trăiește sau se iluzionează că trăiește o experiență autentică a sacralului. „Groaza” pe care o încearcă nu e o simplă înforare a sensibilității, ci sentimentul prezenței divinului. Sensibilitatea, necesară pentru a-l capta, joacă, de asemenea, un rol moderator cu atât mai mult, cu cât ea însăși rămâne sub controlul rațiunii. Cât să spui că, într-un fel, poezia filtrează inspirația divină.

Georghe IORGA

Nu îmi aduc aminte să fi făcut vreodată cu adevărat politică. Ce-i drept, undeva prin anii liceului, imediat după Revoluție, regăsisem într-un colț câte ceva din avântul tovărășesc inoculat (paradoxal) în anii de dinainte, ani ce pentru unii s-au dovedit a fi prea dintr-odată alungați. Treptat, am început să caut tot felul de motive pentru a-mi exersa gândirea democratică. Și am virat spre dreapta. Ulterior, înțelegând că multe sunt doar fum și că excepțiile tin de domeniul fanteziei, gheara avântului a început a se domoli. Nu mi-a mai surâs visul american, nu am crezut cine știe ce nici într-o Europă unită, nici nu îmi doream să fiu un punct în marea de suflete a Chinei. Într-un fel, a început chinul răscumpărării/recompunerii propriii identități: un joc ce avea la bază un labirint complex, o matrice organică ale cărei afinități aminteau (pentru a căta oară?) de numele mari ale perioadei interbelice. Și am crescut cu Cioran, Eliade, Vulcănescu, Ionescu. Nu le repropoz nimic, și-au făcut pe deplin datoria: am înțeles că absurdul nu a coborât din teatru în stradă, ci mai degrabă invers, că istoria resimte o bucurie nebulă de a se repeta, că viitorul și trecutul rămân în tonuri eminesciene complementare, și am mai înțeles că în partea asta de lume omul trebuie să aibă răbdare. Multă răbdare! Răbdarea ca o intuiție a unui destin parțial împlinit...

Deși poate atinge o retorică cu specific de amvon, cred că într-o asemenea lume e nevoie de forța cuvântului care să zidească suflete. Discuțăm deseori despre homo ludens, dar rareori despre limitele jocului. Ne rătălimăcim vorbele, ne declarăm unii alții în chip cât mai surprinzător disponibilitatea, în timp ce avem grijă ca zidul nostru să fie cel mai înalt. Evident, lumea cărților descompune ades o realitate sângerândă.

„Jocul celor o sută de frunze și alte povestiri” e o carte pe care istoria nu are dreptul să o uite. Intuisem ca fiind excelentă cea de-a doua apariție în volum a lui Varujan Vosganian, odată cu „previzualizarea” unei mici „părțicele”, cu mult timp în urmă, în paginile *României literare* (sper să nu greșesc!). Ce legătură să aibă aceasta cu toate rândurile de mai sus? Octavian Paler afirma undeva: „Memoria își amintește chiar și de uitare”. Jocul propus de Varujan Vosganian e unul seducător. Alegoric, povestirile ce compun materia epică a cărții așază față în față legile noi cu cele vechi. Oamenii nu sunt neapărat diferiți; dimpotrivă, apăruti nu din propria lor voință, cunoscut temeri asemănătoare. E locul unde legile ce orânduiau psihologia multîmii se schimbă continuu

literaturbahn

Marius MANTA

Infinitel jocuri ale unui timp potrivit

în detrimentul individului. Aproape deloc prezentă explicite, oglinda e un motiv recurent care orchestrează sonorile unei lumi dezarticulate. Autorul pare să dorească cu tot dinadinsul a restabili chipul neajustat al Adevărului. Pentru un ochi atent, cele șase povestiri dialoghează între ele, sunt în căutarea unei păpuși ce va putea reprimi „suflu de viață”. Metafora maestrului păpușar este de altfel ofertantă. Coperta a patra a cărții ne atenționează asupra realismului magic pe baza căruia se întretes destinele cuvintelor - arhitectura textului oferă măsura exactă a științei creatorului. Jocul presupune sens al existenței cât timp viitorul nu va putea fi definit decât sub forma unei reînțoarceri în trecut. Jocul frunzelor echivalează cu „re-învrăjirea lumii”.

Subiectele povestirilor se hrănesc din alteritatea prezentului. Cotidianul rămâne pe mai departe un murmur al soaptelor. Cum știm, până și în singurătate omul rămâne captiv. Omul re-povestit generează în planul metatextului apariția unei condiții superioare - homo narratur. Personajele sunt mai degrabă apariții brute. Văzute de aproape, ele suplinesc caricaturalul ori ironia unei vieți pierdute; din depărtare, acestea se zbat pentru a supraviețui. Echilibrul dintre obiectivitatea cuprinsă de cele patru zări ale întâmplărilor cotidiene și subiectivitatea propusă de un lirism cu funcția restaurării/reprezentării oferă o tablă a fericiților rescrise pentru noua lume: „Fericiți cei care iubesc mai mult decât pot suferi. Fericiți cei care se fac auziți, vorbind cu buzele strânse. Fericiți cei care urcă și coboară

în timp, ca pe un stâlp de lumină. Fericiți cei care, pe măsură ce se lecuiesc, se vatămă și, pe măsură ce se vatămă, se lecuiesc. Fericiți cei care pot să se roage, fără să ceară nimic pentru dânsii. Fericiți cei a căror lacrimă nu-i împiedică să vadă lacrima din ochiul celuilalt. Fericiți cei care pot privi în sufletul lor, fără a ști de care parte a privirii sunt. Fericiți cei pentru care aducerea aminte și luarea aminte sunt una.” Pasajul face parte din „Jacob, fiul lui Zevedei” - pe fundalul unui verosimil gest sinucigaș, luăm aminte la căteva din anomaliiile prezentului. Cosmina, medic anestezist, colegă cu Pantelimon (figura unui medic straniu, în care se împletesc cu repeziciune accente dinspre figura omului crescut în „duhul științei” și gesturile unui șaman și clarvizuinea aforistică unui stoic), încearcă să ocolească nevrosimilul din viața-i proprie. Iubirea îi va fi înșelată, doza de speranță distrusă. Singura persoană în care avea încredere, bătrânul alături de care stătea, este în chip mișelesc ucis din dorința de a nu descătușa monștrii din închisorile comuniste, printre care acesta trăise, în urma câtorva decade. Vorbele sale sunt mai puțin interesante stilistic; ele mărturisesc orori cu greu imaginabile. Pentru câteva rânduri, deși ele fi- vor cunoscut din cărțile ce au drept subiect literatura concentraționară, mă simt dator să rămân printre acestea: „Lumina din temniță e ca și cum ai bea dintr-un chiup nisipos; o apă zgrunțuroasă și sălcie. Ca și apa, lumina poate fi curgătoare ori stătută, limpede ori sălcie. Ca și apa, n-are gust, dar poate fi gustoasă... În închisoare, apa avea gust de

rugină, parcă amestecată cu sânge. Când e curată, apa nu are gust. Tot așa lumina, când e curată, n-are culoare. Lumina din temniță era gălbuie și bolnăvicioasă. La început nu ne-am dat seama. Dar, încetul cu încetul, lumina aceea căznită ne vlăguia. Eram mai palizi, fețele noastre erau mai albe decât lumina. Când se lăsa întunericul, arătam ca niște stafii. Și, dacă te gândesti bine, poate că asta și eram... Se zice despre spectre că, spre deosebire de oameni, nu se pot reflecta în oglindă. În preajma noastră nu era nicio oglindă. Nici un ciob lucios în care să ne putem confrunta cu propriul chip.”; „Dar nu acolo, dragul meu, nu acolo. Ar fi fost prea simplu să închizi ochii și să te rogi, numai că, atunci când îți căutai Mântuitorul, dădeai, în locul lui, peste o arătare ce te înfiora. Mântuitorul nostru atârna cu capul în jos, crucea lui era strâmbă, adesea îi lipsea câte un braț pentru a lăsa mâinile să se bălângăne, inerte, în miros de pucoasă. Pentru ca locul rugăciunilor să-l ia blestemele, se ținea liturghia neagră”.

Cumva în aceeași linie se desfășoară și „Legătura de leustean.” Opresorul vine să își întâlnească peste ani victima. Aflați cu ani în urmă în părți opuse ale baricadei, fostul miner vine să găsească iertarea. E un fel de exonerare a trecutului. Femeia ale cărei idealuri fuseseră distruse prin pumnul terorii și al brutalității fizice (fiind însărcinată), nu mai găsește rost răzburării, deși e conștientă că nu-l poate ierta pe cel vinovat. Amândoi sunt de această dată de aceeași parte a destinului...

•Marcelo Premiu acordat de Complexul Muzeal „Iulian Antoneseu” din Bacău:
Felix Aftene - *Hera*

În primul text al cărții avem explicit formulată nevoia unei judecăți de apoi a... statuilor. Leitmotiv eficient, recursul la o memorie înviată dă sensul convenit firescului. Aflați la granița dintre realism și naturalism sunt și „Când lumea era întreagă” (prezintă secvențe în crescendo ale vieții de cerșetor, cu un punct culminant în fuga pelerinilor după o farfurie de fasole, în timp ce adevărații nevoiași sunt striviți în picioare, dar și destinul tragic al lui Colcut - „omul unui singur trunchi”, fără mâini, fără picioare) ori „Dincolo de lumea de dincolo” (viața la periferie, mai precis la groapa de gunoi, loc unde viața se încurcă în propriile-i toane, în timp ce gesturile cele mai banale compun un simulacru existenței).

Peste toate, textul-vedetă este „Jocul celor o sută de frunze”. Planurile temporale se amestecă, ficțiunea inundă realitatea din dorința de a o cosmetiza. Trei prieteni se întorc în orașul copilăriei, unde redescoperă magia jocului din tinerețe: jocul celor o sută de frunze. Destine neimplinite - Maca, Tili, Jenică - deplâng soarta celui de-al patrulea prieten, ce îndrăznește să încerce să fugă în timpul comunismului, însă a căruia viață a fost curmată de vigilența grănicerilor. Maca e omul care face totul invers pentru a restabili normalul - lumea sa e compusă din injurături, tocmai pentru a înlătura un alt soi de violență. Amintind de Baltasar Gracian, el caută să privească lumea pe dos pentru a înțelege ceva drept. Scena spovedaniei e parcă desprinsă dintr-un film de Tarkovski. Pe de altă parte, Jenică își duce pe mai departe viața alături de mamă, își alocă meseriei banale de vânzător de lozuri în plic timpul convenit, îi este teamă de propriul noroc și amintește vag de Caragiale cu „In vreme de război” - când (și) desface nebunește toate lozurile... Ca tehnică, observăm și povestea în ramă - cu două fragmente alegorice, importante pentru destinul indivizilor, unul destinat „poveștii trenului de argint privit dinăuntru”, și unul pictorialului ce surprinde în prezent, în portretele sale, trăsăturile oamenilor aflați în viitor, pe pragul morții.

Nefăcând, așadar, decât politica unui firesc spre care ar trebui să tindem, Varujan Vosganian oferă o șansă credibilă recuperării viitorului nostru din mâinile unui trecut atotprezent. Literar i-a reușit! Dacă acest volum va rămâne în spatele unor rapoarte întocmite la rezezeală (referitoare la crimele comunismului), România va continua probabil să își așeze continuu toanele în istorie la marginea unui Dincolo de dincolo.

Majoritatea protagonistilor în filmele de acțiune sunt bărbați. Din păcate, personajele feminine sunt de multe ori plasate într-un rol secundar, fie cel de prietenă sau soție. Acestea apar în situații vulnerabile și deseori fără prea multe haine. Din acest motiv, este minunat când apar filme ce se situează împotriva acestor stereotipuri, în care personajele feminine apar într-un rol principal și nu se bazează pe aspectul fizic pentru a reuși.

„Catching Fire” este un film de acest gen. Recenta adaptare după a doua carte din trilogia „The Hunger Games” („Jocurile Foamei”) reușește să depășească primul film, datorită acțiunii interesante și jocului actoricesc. Spre deosebire de primul film („The Hunger Games”), al doilea are un buget mai mare, ceea ce permite efecte speciale mai spectaculoase și costume mai deosebite. Însă farmecul acestui film nu stă numai în elementele vizuale, ci în abilitatea lui de a aborda teme precum: libertate, curaj și spirit de sacrificiu.

Acțiunea filmului este plasată într-o societate fictivă, statul distopic Panem, unde personajul principal, Katniss Everdeen (Jennifer Lawrence), se pregătește pentru turul de onoare în urma câștigării ediției anterioare a

Cinema

Ca o gură de aer proaspăt

Jocurilor Foamei, o competiție unde douăzeci și patru de tineri sunt forțați să se lupte într-o arenă până rămâne un supraviețuitor. Fără a anticipa, Katniss devine simbolul revoluției împotriva acestor jocuri, dar, în același timp, și ținta guvernului, care dorește înăbușirea oricărei revolte. După finalizarea turului, Katniss primește vestea că va participa la următoarea ediție a Jocurilor, ca rezultat al faptului că aceasta nu a reușit să convingă publicul să nu protesteze, dar și ca rezultat al dorinței conducerii de a elimina ultima speranță a celor ce doresc să îi detroneze. Restul acțiunii se desfășoară în arena în care Katniss se luptă pentru a supraviețui.

Fiind a doua parte a unei trilogii (ce va fi împărțită în două filme datorită

ultimei cărți), este evident că această adaptare nu poate fi urmărită fără a vedea primul film, însă nu este necesar să fi citit cărțile înainte, deși cei care nu au făcut acest lucru vor fi tentați după încheierea filmului. Acțiunea este interesantă, filmul are multe momente de suspans, dar și câteva scene emoționante ce vor impresiona privitorii.

De asemenea, filmul reușește să rămână fidel cărții, fără a face schimbări majore care nu au sens și sunt deseori introduse ca rezultat al unui scenariu slab. De multe ori, în cazul adaptărilor, există plângeri cu privire la acest lucru, însă „Catching Fire” poate fi mod clar reprezentat o excepție. Scenariul este foarte bine scris, iar toate elementele descrise în carte pot fi

redate pe ecran cu ușurință, mai ales scenele din arena în care au loc jocurile. Arena este menită să imite jungla și filmul redă cu exactitate plantele și animalele care trăiesc în acest mediu (uneori într-un mod înfruntător, dar plăcut în același timp). Senzația în care tot ce ai citit este redat în modul cum ți-ai imaginat (într-unele cazuri chiar mai bine) este extraordinară.

Însă „Catching Fire” este mai mult decât o aventură cu efecte speciale și lupte până la moarte. Inspirat din legenda Minotaurului, căderea Romei și luptele cu gladiatori (numele statului Panem provine de la expresia „pâine și circ”); acesta prezintă teme și elemente ce rezonază cu situația actuală în multe zone ale lumii: lupta împotriva opresiunii și lipsa unor modele feminine puternice ca rezultat al patriarhatului dominant în societate. „Catching Fire” este un film distractiv, dar are și o profunzime pe care multe filme de acțiune încă nu o percep. Într-o industrie a filmului în care poveștile stereotipe și deseori misogine domină, „Catching Fire” este ca o gură de aer proaspăt.

Antonia GÎRMACEA

Suceava, ianuarie – iulie 2013

Revista suceveană rămâne una dintre cele mai reușite în peisajul, foarte vast, al revistelor culturale românești. Își păstrează programul ce a consacrat-o și chiar face un pas înainte în ce privește realizarea grafică. O revistă de tradiție, ce participă activ la realizarea unui vector de forță culturală în spațiul bucovinean. Mă așteptam ca revista să se afle sub patronajul Consiliului Județean Suceava sau al Consiliului Local, dar nu este așa, ea este o „Revistă a Societății Scriitorilor Bucovineni”.

În „Scriitorii întemnițați și reacțiunea a Norei Iuga”, Liviu Ioan Stoiciu pare să nu fie de acord că Nora Iuga a fost a avut interdicție la publicare vreme de opt ani în perioada comunistă pe motiv că scrie erotic. Fără să le pomenească, scriitorul caută o motivație mai profundă. Nu putem fi de acord. Să reamintim că interzicse în primul rând în comunism erau cuvintele. Anumite cuvinte. O carte erotică oare cum și-ar fi găsit locul între „documentele de partid” și „cuvântările tovarășului”? Cartea de literatură nu trebuia să fie decât o prelungire a acestor „documente de partid și de stat”. N-am avut și nu avem mulți „mari scriitori”, dar Nora Iuga cu siguranță este. Ea nu a fost „interzisă” pentru atitudine... ci pentru literatura ei.

De Al. Cisteleanu nu poți „sări” când îl găsești într-o revistă, prea sunt savuroase „criticele” sale. În BL, criticul face „Portretul în cărbune” al unui important poet, Ioan Milea. De fapt, îl comentează într-o anumită postură a poeziei sale și e bine de știut ce spune

Cisteleanu: „Chiar dacă, modest, Milea se declară, în nota de deschidere a primei culegeri, doar un „haikofil”, nu chiar un haijin, aș zice că poate pretinde liniștit titlul”. O laudă frontală nu țin minte să mai fi întâlnit la Al. Cisteleanu, parcimonios în a face judecăți de valoare, fapt ce înseamnă pentru Ioan Milea un superlativ.

Între recenzii, descoperim una a colegului nostru Marius Manta la volumul „Prizonierii cercului” de Ion Prăjișteanu. Câteva dintre aprecieri: „lumea lui Ion Prăjișteanu pare a rămâne sub semnul ludicului existențial”, „amintind, spune criticul, de Nichita Stănescu”. Și: „jubirea îndeamnă la castitate” (ceea ce, spun eu, este semnul unui „platonician”).

Nicolae Cărlan apare la rubrica „Recuperări” cu noi pagini de poezie dintr-o „seamnă de inedit, neversimil de numeroase, unele de o surprinzătoare maturitate artistică iar altele de o forță anticipativă de neimaginat” aparținând poetului Nicolae Labis.

nr. 12 / 2013

În „Accente”, colega noastră Violeta Savu scrie despre „Sublimul din fotografiile artistei Mia Nazarie”. „Înzestrată cu talent și pentru pictură sau desen, nu este de mirare că multe dintre fotografiile ei s-ar putea confunda cu fotografii de artă plastică”.

Octombrie 2013, nr. 10 (214)

CL este una dintre revistele culturale românești voluminoase, cu o ofertă de lectură

generoasă. Găsim în paginile ei pe Virgil Nemoianu cu „Diversitățile cărții românești”, eseu în măsură să ne pleoștească un pic, după ce ne-am învățat ca în ultimele decenii românii să fie văzuți drept „cei mai buni” sau „cei mai răi”, la extremele adică, extremele fiind superlativ. De la superlativ, Virgil Nemoianu ne aduce cu picioarele pe pământ: „În realitate civilizația română, de la economie până la nivelurile înalt-canonic ale culturii este cu totul mijlocie”. „Mijlociu” înseamnă cumințenie și nu e departe de mediocritate. Noroc că, apreciază Virgil Nemoianu, „există totuși câteva (înfăptuiri și realități românești)... care... sunt cât se poate de solide și de vrednice de laudă”. De pildă, „producția editorială românească este amplă, plină de inteligență diversitate și comparabilă cu cea din țările de frunte ale Europei și ale lumii”. Iată o laudă de la un mare cărturar ce ne dă, în ciuda sfeliei cu care o primim, un motiv de mândrie.

La „Proză”, ne delectăm cu „Scrisoarea”, o scurtă povestire a unuia dintre cei mai talentați prozatori de astăzi, Doina Ruști.

Antonio Patraș începe un serial ce cred că merită să fie urmărit: „Ce mai rămâne din literatură în istoria literară?”.

Talentatul prozator Adrian G. Romila face o afirmație cel puțin hazardată, oricum, în majoritatea cazurilor falsă (poate cu excepția balzacienilor absolvenți de cursuri de scriere creativă), anume că: „fiecare nouă carte (a unui autor) e mai bună decât precedenta!” Au nu strigau francezii: „Celine, mai dă-ne o Călătorie...”. Și cât și unde a crescut Preda după „Moromeții”? Exemplele se pot da cu diuimul. Dar, cu siguranță, Romilă are dreptate când vine vorba de „profesioniștii scrisului”, de acei scribi scoși

de-o editură plătitoare la produs: puși să însăleze subiecte gras vandabile. Ei bine, da, acești oameni vor fi tot mai buni de la carte la carte, doar că ei nu scriu de fapt, ci redactează niște subiecte de-a gata.

nr. 10, 2013

O anchetă cu titlul „V-ai gândit vreodată să renunți la scris? Dacă da, de ce?”, e destul de greu de conceput. Și asta deoarece scrisul este, pentru un scriitor, un mod de viață, mai puțin o opțiune. Dar din răspunsurile scriitorilor întiești o boală ontologică a timpului nostru. Constantin Gărua: „Cui îi pasă de el, de bietul scriitor, dacă mai scrie sau nu”. Lucian Ioniță: „Umbli cu căciula după sponsorizări, iar apoi ți se pun cărțile în brațe”. Iată cel puțin două motive serioase ca să te lași de scris literatură. Dar motivul cel adevărat, cel generator? Este faptul că se citește atât de puțin în zilele noastre. De ce? Căutăm explicații încă din 1990 și ele vin cu destulă ușurință. Oamenii nu mai citesc (pe vremuri, în era comunistă se citea, se citea la greu, întâlnești și astăzi oameni ce-mi spun cât de mult citeau pe atunci și cum oamenii comentau cărțile citite când se întâlneau)... oamenii nu mai citesc, explicăm noi, datorită presiunii televiziunii, a Internetului, a sărăciei (ce nu permite achiziționarea de carte și nu oferă confortul psihic necesar actului lecturii). E mult mai ușor să stai la tv sau pe Internet și majoritatea aleg ce este mai facil. Ei bine, o fi așa, dar nu înseamnă asta o boală? În plin comunism, când existau atâtea interdicții și aveam atât de puține opțiuni citeam... constrânsi la lectură de termenii existenței noastre sociale. Iar acum, când suntem

liberi și putem alege, nu mai alegem lectura. Nu e o boală ontologică? Nu ne putem determina existența, modul de viață? Avem nevoie musai de constrângeri ca să citim? De ce nu ne putem face un program de lectură și astăzi, că doar nu avem interdicții fătășe? Boala se află în noi. Și pentru că nu se citește, cartea nu se vinde, iar scriitorul e în suferință. Cui îi mai pasă de el și de cărțile lui?

Vladimir Tismăneanu scrie despre „Cine a fost Gheorgiu-Dej?»: „un stalinist înăscut, marcat de dureroase complexe de inferioritate”. „Nu a fost un cominternist prin educație (...) ci prin vocație. Nu știi când și-a descoperit vocația de criminal, dar a reușit să o dezvolte până în pragul perfecțiunii”. E bine să aflăm și noi, cei care nu am trăit acele vremuri, cine au fost liderii socialiști și comuniști.

nr. 11, noiembrie 2013

În continuarea din numărul trecut a interviului realizat de Lucia Negoită cu Radu Aldulescu, prozatorul spune: „Imediat după evenimentele din decembrie '89 am fost foarte sigur că literatura, odată eliberată de cenzura ideologică va irupe și va înflori pur și simplu. M-am înșelat”. Nu împărtășim ideea pesimistă. Literatura a irupt, avem mii de titluri de cărți, unele excepționale. Ce s-a pierdut, în mare măsură, sunt cititorii.

Dintr-un volum în pregătire, „Moartea după moarte”, Dumitru Augustin Doman ne încântă cu câteva fragmente sub titlul „Necropola de apă”. Impresia mai veche că Doman este unul dintre marii scriitori ai timpului nostru, se confirmă încă o dată. Plonjonul său către adâncurile existenței umane e susținut și de o artă pe măsură.

Războiul, o surprinzătoare soluție dostoievskiană

Geniul poate fi privit și ca fiind capacitatea supremă pe care o au unii oameni de a se arunca în totul felul de încercări. Dar, cu o uimitoare și ciudată intensitate, geniile întrezăresc o parte a adevărului. Gândurile acestea mă așezăză atunci când încerc să decriptez incitantele considerații dostoievskiene cu privire la natura războiului. Dacă Dostoievski nu mi-ar fi fost apropiat, probabil că l-aș fi aruncat peste bord de la primele rânduri pe care le-aș fi citit în „Jurnal de scriitor” (aprilie 1877), cu privire la problematica războiului. „Războiul este totul, artă și creație”, îmi spune Napoleon. Și cred că este sincer, pentru că războiul a constituit un fel de hobby pentru aventuroasa sa ființare. Îndrăgostit până aproape de lacrimă de fragila existentă a insului, Antoine de Saint-Exupéry zice că minunat că „Războiul nu este o aventură. Este o boală. Este ca tifosul”, în vreme ce raționalul Bertrand Russell are un discurs aproape poetic: „Războaiele nu hotărăsc cine are dreptate, ci doar cine rămâne în viață”. Dostoievski ne coplessește cu nuanțe. Prin război, crede el, se face un pas către ceva absolut nou, către ceva care scindează trecutul, îl înnoiește și îl face să renască pentru o viață nouă...” (F. M. Dostoievski, „Jurnal de scriitor”, Editura Polirom, vol. al II-lea, Iași, 1998, pag. 375). Războiul, ca renaștere...

Însemnările din „Jurnal...” trebuie raportate la contextul european al celui an: 1877. Aruncând o privire sumară peste istoria Rusiei, observăm că în deceniul al optulea al secolului al XIX-lea naționalismul rus a devenit un factor important în sprijinirea luptelor creștinilor balcanici pentru eliberare de sub dominația otomană și transformarea Bulgariei și Serbiei în protectorate de facto ale Imperiului Tarist. Din 1875 până în 1877, criza balcanică a fost agravată de războaiele din Bosnia, Herțegovina și Bulgaria, înăbușite de turci cu o asemenea duritate, încât Serbia a declarat război. Nicio națiune vest-europeană nu a declarat război Imperiului Otoman. Imperiul Rus s-a alăturat efortului sârb de război, din solidaritate panslavă declarată. La începutul anului 1877, armatele ruse au intervenit pentru salvarea sârbilor aflați într-un mare impas în războiul cu otomanii. În acest război au intervenit, de partea rusilor și sârbilor, și trupele române, sub conducerea Prințepelui Carol I. După aproximativ un an de lupte, rușii erau sub zidurile Istanbulului, iar turcii s-au predat Diplomației naționaliști și

generalii ruși l-au convins pe țarul Alexandru al II-lea să-i forțeze pe otomani să semneze Tratatul de la San Stefano (martie 1878), prin care era creată o Bulgaria independentă, care se întindea în tot sud-vestul Balcanilor. Când englezii au amenințat că declară război Rusiei, dacă nu se revizuiesc prevederile tratatului, Rusia, sleită de război, s-a văzut nevoită să accepte revizuirea. La Congresul de la Berlin (iulie 1878), Rusia a fost de acord cu restrângerea granițelor Bulgariei. Naționaliștii ruși erau foarte furioși din cauza lipsei de sprijin austro-ungar și german. Chiar și în acest context, împăratul Alexandru al II-lea a acceptat revigorarea și întărirea alianței celor trei împărați și creșterea influenței austriece în vestul Balcanilor. Interesul militar și diplomatic al Rusiei s-a concentrat încă o dată asupra Asiei Centrale, unde au fost zdrobite o serie de răscoale antițariste, au fost încorporate cele câteva emirate și hanate care fuseseră formal independente până în acel moment. Regatul Unit s-a simțit amenințat de vecinătatea Rusiei, după ce aceasta a ocupat toate ținuturile turkmele de la granița Persiei și Afganistanului. În 1881, numai eforturile diplomatice ale Germaniei, care și-a exprimat deschis sprijinul pentru Rusia, a împiedicat izbucnirea unui război ruso-englez. Între timp, ajutorul rus dat bulgarilor în lupta pentru independență a dat rezultate negative neașteptate, de vreme ce la Sofia, politicienii, supărați pe continuă implicare a rusilor în afacerile interne ale Bulgariei, s-au orientat spre apropierea de Austro-Ungaria. În disputa dintre ruși și austro-ungari, Germania a luat încă o dată partea Rusiei, liniștindu-l pe țar, prin semnarea tratatului de reasigurare germano-rus din 1877. Dar, cu toate acestea, în mai puțin de un an, fricțiunile germano-ruse au dus la hotărârea lui Otto von Bismarck de a interzice orice împrumuturi pentru Rusia, ceea ce a lăsat drumul liber Franței să devină noul finanțator al țarilor. Când

• Tudor Zbarnea – Dialog

cogito

Ion FERCU

Prin subteranele dostoievskiene (22)

...recurgând la acest fals elogiu făcut războiului, Dostoievski critica, de fapt, neajunsurile societății rusești, aflate, în timp de pace, într-o stare de totală indiferență și inactivitate. El este dezamăgit de contemporanii săi, ale căror trăsături comportamentale definitorii sunt egoismul, indiferența, lașitatea, necinstea,

cupiditatea, prefăcătorii și trivialitatea. Pe de altă parte însă acest «elogiu» al său se înscrie în starea generală de euforie panslavistă a populației ruse, convinsă că Rusiei îi revine misiunea istorică de a elibera de sub jugul otoman popoarele slave din Balcani.”

Ilie Danilov

Wilhelm al II-lea l-a demis pe Bismarck, în 1890, alianța ruso-prusacă, slăbită, s-a destrămat după mai bine de 25 de ani de cooperare. După trei ani, Rusia s-a aliat cu Franța din punct de vedere militar și politic, formând o contrapartidă a alianței pe care Germania și Austro-Ungaria o formaseră în 1879. Aceasta este contextul în care trebuie să evaluăm atitudinea dostoievskiană față de război. Dostoievski inspira/expira naționalism. Aceasta era starea generală de spirit în Rusia. „Poporul crede că este gata pentru un pas nou, înnoitor și măreț (...) Când se citea manifestul țarului (de intrare a Rusiei în război, 1877; n.n., I.F.), poporul își făcea cruce, cu toții se *felicitau* cu prilejul răboiului” (Ibidem, pag. 375), scrie Dostoievski. Opțiunea dostoievskiană este fără echivoc și nu lipsesc argumentele noi: „Acest război ne este necesar și nouă; nu ne ridicăm doar pentru «frații slavii», care sunt chinuți de turci, ci pentru propria salvare: războiul va împropăta aerul sufocant pe care-l respirăm, în decăderea morală și marasmul nostru spiritual (...) o dată cu războiul și cu victoria va veni un nou cuvânt, va începe o nouă viață, ne vom debarasa de funesta vorbărie de altă dată” (Ibidem, pag. 376, 378). Războiul ar fi menit să argumenteze Europei și „întelepților” antirăzboinici din Rusia că mujicii ruși nu sunt optzeci de milioane de „unități fiscale bețive”, că între aceștia

și țar există, într-o lume zburcumată de nihilism, unitate. Celor care se lamentează, invocând sângele care va fi vărsat, le răspunde: „Da, desigur, războiul este un rău, dar aceste raționamente conțin și multe erori și, la urma urmei, ne-am săturat de atâta morală burgheză! Eroismul sacrificiului de sine prin vărsarea propriului sânge pentru tot ceea ce considerăm sfânt este, evident, mai moral decât întreg catehismul burghez” (Ibidem, pag. 381). Arta diplomatică a fostului militar părăsește în fața romantismului înflăcărat al scriitorului-jurnaliste, acaparată de idealuri. Există ceva „mai sfânt și mai curat decât eroismul războiului pe care îl poartă acum Rusia?” (Ibidem, pag. 381), întreabă el purtat de același entuziasm necenzurat. Este salvator sângele vărsat? Dostoievski nuantează din nou, speră că ordinea mondială existentă, generatoare de inuman, va fi schimbată: „Desigur, e trist, dar ce să facem dacă așa stau lucrurile? Mai bine să scoți o dată sabia din teacă decât să suferi la nesfârșit. Și cu ce-i mai rău războiul decât pacea actuală dintre națiunile civilizate? Dimpotrivă, nu războiul, ci mai curând pacea, pacea îndelungată îl sălbățește și îl abrutizează pe om. O pace îndelungată generează întotdeauna cruzime, lașitate, egoism grosolan, sătul și, mai ales, stagnare intelectuală” (Ibidem, pag. 384). Pentru el, războiul vindecă „boliile” societății. Opiniile sale sunt revoltătoare, au spus mulți. „Toate acestea, răspunde el, sunt revoltătoare, dacă le luăm la modul abstract, dar în practică, se pare, lucrurile stau cum am spus și asta se întâmplă tocmai datorită faptului că, pentru un organism infestat, chiar și o binefacere precum pacea se transformă în ceva nociv” (Ibidem, pag. 387). „Boliile” societății presupun intervenții „chirurgicale” radicale pentru că, altfel, lăncezeala le poate acutiza.

Ilie Danilov publică în „Convorbiri literare” traducerea unui interesant interviu pe care Dostoievski îl acordă, în 1876, ziarului *Golos*. Traducerea – din care vom cita în continuare, fără comentarii punctuale –

este însoțită de o prezentare și de note, concluziile scriitorului fiind foarte interesante. Zice scriitorul ieșean: „Dostoievski este un pacifist convins, un creștin adevărat care știe ce-i frica de Dumnezeu. Ideile pe care le etalează în acest interviu, șocante mai ales pentru cine nu cunoaște prea multe despre veleitățile sale de gazetar și analist politic, nu trebuie privite ca o propagandă pe care, chipurile, Dostoievski ar face-o războiului în general. Dacă n-am ști că ele au ieșit din mîntea și din gura autorului *Fraților Karamazov*, am fi tentați să credem că aceste idei aparțin unui militar de carieră cu gândirea distorsionată de o doctrină percepută fals, în detrimentul umanității, pentru care singura rațiune de a fi este numai războiul”. Iată câteva dintre precizările/răspunsurile lui Dostoievski... „Ideea că războiul ar fi un flagel al omenirii este năstrușnică. Războiul politic internațional nu aduce decât foloase în toate privințele și de aceea este absolut necesar.” „În primul rând e fals să crezi că oamenii se duc la război ca să se omoare între ei. Niciodată o asemenea idee n-a fost pusă pe primul plan, ci, dimpotrivă, se duc să-și jertfească viața. Asta e deja cu totul altceva. Nu există o idee mai presus decât aceea de a-ți jertfi propria viață, apărându-ți frații și patria. Fără idei generoase, omenirea nu poate trăi și chiar cred că omenirii îi place războiul pentru a fi părtașă unei idei generoase. Aceasta-i o necesitate.” „E cineva descusurat în timpul războiului? Dimpotrivă, toată lumea e îmbărbătată, toți au moralul ridicat și nu există urmă de apatie sau plictiseală, ca în vremurile de pace. Apoi, după ce războiul se termină, ce mult le place oamenilor să-și depe- nă amintirile legate de el, chiar și atunci când acesta se termină cu o înfrângere! Să nu-i credeți pe cei care, în timpul războiului, atunci când se întălesc, îți spun, clătănind din cap: Ce nenorocire! Ce vremuri am ajuns să trăim! Astfel de lucruri se spun doar așa, de ochii lumii. Dimpotrivă, în suflul fiercărui și o mare sărbătoare”. „Generozitatea dispare în perioadele de pace îndelun-

gată iar locul ei este luat de cinism, indiferență, plictiseală. În timpul unei păci îndelungate, balanța socială se înclină întotdeauna spre tot ceea ce este rău și rudimentar la omenire, sacrificiul de sine este respectat încă, este prețuit, însă cu cât mai mult va continua pacea, toate aceste lucruri minunate, generoase pălesc, se usucă, mor, iar bogăția, câștigul acaparează totul. Până la urmă rămâne doar fătărnicia. O pace îndelungată produce apatie, desfrâu, diminuează gândirea, tocește simțurile. „Creștinismul însuși recunoaște războiul și proorocește că sabia nu va dispărea până la sfârșitul lumii. Acest lucru este extraordinar și te uluiește. Fără îndoială că, într-o accepție morală superioară, creștinismul respinge războiul și propovăduiește iubirea fraternă. Eu însumi mă voi bucura atunci când săbiile vor fi transformate în pluguri. Apare însă întrebarea: când ar fi posibil să se întâmple acest lucru? Și merită oare să faci pluguri din săbii? Pacea, tot timpul și pretutindeni, este într-atât de rea, încât devine chiar imoral s-o susții: nu mai rămâne nimic de prețuit, absolut nimic de păstrat. În perioadele de pace se înrădăcinează lașitatea și necinstea. Omul, prin natura sa, este grozav de înclinat către lașitate și nerușinare, lucru pe care-l știe și el la perfecție despre sine. Iată de ce se poate ca el să dorească atât de mult războiul, în care vede un leac. Războiul dezvoltă iubirea fraternă și apropiere popoarele”. „Războiul ridică starea de spirit a poporului și conștiința propriei lui demnități. Războiul îi face pe toți egali în timpul luptei și-l împacă pe rob cu stăpânul său în cea mai înaltă manifestare a demnității umane, în sacrificiul suprem pentru cauza comună, pentru toți, pentru patrie. În timpul războiului survine egalitatea deplină în ceea ce privește eroismul. Sângele vărsat e un lucru important. Bogatul și mujicul, luptând cot la cot în 1812, au fost mai aproape unul de celălalt decât la ei în sat, pe moșie, în timp de pace”. „E clar, războiul, în vremurile noastre este necesar; fără război s-ar prăbuși lumea sau, în cel mai bun caz, s-ar transforma într-un fel de mucozitate, într-o mazăgă oribilă, năpădită de plăgi purulente... Nu întâmplător, Ilie Danilov își întitulează „Un fals elogiu adus războiului” intervenția sa din „Convorbiri literare”. Dar, spune cu îndreptățire acesta, „recurgând la acest fals elogiu făcut războiului, Dostoievski critica, de fapt, neajunsurile societății rusești, aflate, în timp de pace, într-o stare de totală indiferență și inactivitate. El este dezamăgit de contemporanii săi, ale căror trăsături comportamentale definitive sunt egoismul, indiferența, lașitatea, necinstea, cupiditatea, prefăcătorii și trivialitatea. Pe de altă parte însă

acest «elogiu» al său se înscrie în starea generală de euforie panslavistă a populației ruse, convinsă că Rusiei îi revine misiunea istorică de a elibera de sub jugul otoman popoarele slave din Balcani”.

Dostoievski acordă acest interviu cu un an înainte de a publica însemnările sale despre război în „Jurnal...”. Altfel spus, opiniile sale nu sunt rodul unei înflăcărări de-o clipă. Criza acută a societății ruse l-a marcat atât de mult, încât crede că aceasta poate fi vindecată prin război. Un război care ar fi trebuit să fie urmat, în mod necesar, de reasezarea fericită a relațiilor dintre oameni, dintre națiuni. Găsim aici, desigur, și ceva din marea și netrucată inocență a lui Mășkin, eroul atât de apropiat sufletește lui Don Quijote. Pasionatul jucător la ruletă care a fost Dostoievski aproape că încurcă planurile realității, confundând jocul în sine cu „jocul” războiului. În criza acută de alte soluții, societatea ar trebui să mizeze pe jocul la... ruleta războiului, chiar dacă „am presupune că războiul început acum va avea deznodământul cel mai rău cu putință” (F. M. Dostoievski, „Jurnal de scriitor”, Editura Polirom, volumul al II-lea, Iași, 1998, pag. 378). Un risc major asumat: totul pe-o carte, totul pe-un zar, totul pe norocul ruletei istoriei... Soluția sa este una extremă, pentru că el însuși recunoaște că războiul este (și) „un rău”, un mare rău. Disperatul Strigăt dostoievskian ne aduce aminte de Gogol, cel din mantaua căruia, credea Dostoievski, se trag toți scriitorii ruși. De Gogol, cel care visa o Rusie care să zburde vesel, nestingherit prin lume, aidoma unei troici victorioase. Zice Dostoievski, în prelungirea acestui vis gogolian: „Când toți rușii vor afla că suntem atât de puternici, atunci vom ajunge să nu mai luptăm, atunci Europa va începe să creadă în noi și ne va descoperi, așa cum a descoperit cândva America” (Ibidem, pag. 380).

Opiniile lui Dostoievski nu pot fi înțelese decât în contextul timpului și locului în care a trăit. Nici geniile nu pot purifica decât parțial aerul pe care-l respiră. A evalua aceste opinii potrivit standardelor secolului nostru ar însemna că acceptăm, cu bună știință, să eșuăm în superficial.

• Premiul „Mihai Greuc” acordat de Uniunea Artiștilor Plastici din Republica Moldova: Mihai Pamfil – Eșod

mondo musica

Liviu DĂNCEANU

De-a prinselea

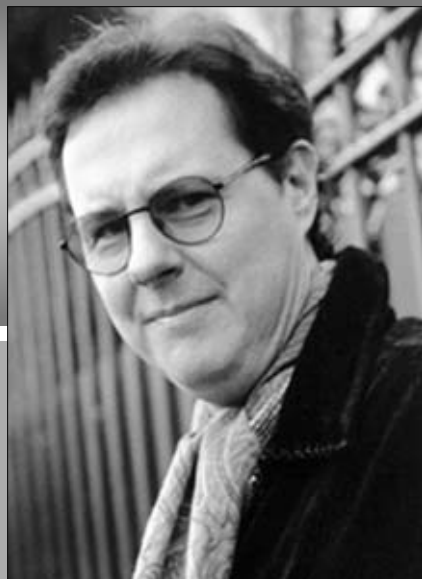
Când „prindem” o idee muzicală una dintre întrebările pe care ni le punem este: ce facem cu ea? O lăsăm să ne scape sau o ținem strâns de mână? În acest din urmă caz, va trebui să o legăm, probabil, de alta. Dar, cum? Dacă gândurile noastre sonore ar fi cu totul lipsite de legătură, neconectate între ele, atunci numai întâmplarea le-ar putea înnoada. Or, creația nu e decât într-o mică măsură și doar în anumite circumstanțe rodul întâmplării (chiar dacă hazardul e, uneori, cel mai mare descoperitor!). Atunci înseamnă că unirea ideilor se face după niște principii, criterii, reguli care să genereze anume tipuri de relații (am conferit conceptului de relație accepțiunea dată de filosofia empirică și experimentală, și anume, aceea de bază particulară de comparație, fără un principiu net de legătură). Din noianul de relații posibile ne vom opri la câteva susceptibile de a conecta ideile muzicale în entități sonore congruente și semnificative, dar și de a evalua și compara aceste idei cu aceeași unitate de măsură. 1) Relația de identitate. Când două idei sunt la fel, succesiunea lor naște ceea ce în muzică se cheamă repetiție, în timp ce suprapunerea lor creează unisonul. Probabil că identitatea este cel mai universal tip de relație, fiind comună tuturor structurilor a căror existență are o oarecare durată. 2) Relația de asemănare. Privită din perspectivă temporală este producătoare de procese secvențiale stricte sau libere, iar dacă o proiectăm în spațiu va fi răspunzătoare de sintaxele eterofone. În principiu nu se poate concepe o operație prin care să se compare doi sau mai mulți termeni dacă aceștia nu prezintă un anume grad de asemănare. Asta nu înseamnă că operația respectivă livrează obligatoriu conexiuni ideatice. Când o calitate devine foarte generală, fiind comună unui mare număr de idei, apare primejdia ca varianta fixării asupra uneia în mod particular să fie exonerată la nivelul imaginației creatoare. 3) Relația de

incompatibilitate. Este o contra-relație, grație căreia apare posibilitatea armonizării a două idei contrare (*coincidentia oppositorum*). Paradigma cea mai radicală a acestui soi de relație o constituie procedeul clivajului care, de la Beethoven încoace, a câștigat tot mai mult teren. Rupturile sonore sunt astăzi frecvente, iscând muzici intens narative, fracturate, chiar schizoide. 4) Relația cauză-efect. Întrudirea dintre idei continuă, dar se urmăresc alți parametri în procesul alăturării lor. Este o relație dialectică, totodată naturală. Referindu-se la gândirea dialectică Diogene spunea că vizează deopotrivă adevărul și minciuna, precum și ceea ce nu-i nici adevărat, nici fals. E aici un paradox care se pune de-a curmezișul vulgarului simț comun, dogmatic și avid de certitudini peremptorii, dispunând ca expresie de logica formală. O singură certitudine are în proprietate relația cauză-efect: triada teză – antiteză – sinteză, specifică formei de sonată, alături de dualismul cuplet – refren ce edifică arhitectura rondoului. Restul sunt simple servituri, cum este aceea de a accepta să fii sigur că nimic nu e sigur. 5) Relația spațiu-timp. Datorită ei sunt posibile nenumărate comparații, precum îndepărtat-alăturat, deasupra-dedesubt, înainte-după, față-spate etc., termeni ce fac trimiteri la imaginarul muzical și la simularea prin muzică. Sub acest aspect spațiul e mai cuprinzător pentru că el le cuprinde pe toate, iar timpul e mai măsurător căci le măsoară pe toate. Dar oare câte idei sonore nu vor fi fost reunite în acest corț imaginar care este spațiul și în această mișcare fictivă care e timpul? 6) Relația cantitate-calitate. Toate imaginile sonore pe care un compozitor le construiește comportă o dimensiune cantitativă și una calitativă. Amândouă suportă comparații. Cea cantitativă e strâns legată de elementarul simț al auzului, acționând pe scale diferite (grav-acut, forte-piano, allegro-andante etc.). Comparația în planul calității ține de cultivarea și rafinarea acestui simț, rezultatul fiind acela de a putea surprinde gradele, fie ele și infinitezimale, ale unei comparații săvârșită pe aceeași scală (mai înalt – mai puțin înalt, tare – mai puțin tare, repede – mai repede). Prin urmare, două sau mai multe sunete apropiate ca frecvență, intensitate, durată, timbralitate incumbă nuanțe diferite, admitând comparația. Mai sunt, desigur, și alte genuri de relații. Important e ca jocul de-a prinselea al ideilor să se transforme într-un pre-exercițiu intuitiv atât de necesar creației artistice.

S.U.A.

John Taylor

Din Tapiseriile Apocalipsei

John Taylor este un critic, traducător, poet și prozator american care trăiește în Franța de câteva decenii, autorul a frecvent citatelor și elogiilor *Paths to Contemporary French Literature* (în trei volume) și *Into the Heart of European Poetry* (ambele la editura Transaction), și un neobosit traducător de literatură franceză, elvețiană, italiană și europeană în general, cu redări impresionante din mari poeți ca Philippe Jacottet, Jacques Dupin, Pierre-Albert Jourdan, Louis Calaferte, Alfredo de Palchi etc, în care se remarcă nu numai talentul, competența și erudiția traducătorului, dar și viziunea

sa critică, exprimată atât în consistente introduceri, cât și în opțiunile (uneori inclusiv polemice) legate de selecția (sau chiar recuperarea) textelor, momentul cultural, cât și perspectiva integrală și integratoare. Volumul *The Apocalypse Tapestries* (Xenos, 2005), va apărea în curând în versiune franceză – „La fontaine invisible”, la Editura Tarabuste, în traducerea soției poetului, Françoise Daviet, după ce a mai fost tradus în alte câteva limbi europene.

Prezentare, selecție și traducere de Raluca și Chris Tănăsescu (MARGENTO)

I. Ales

Ales,
dar obiect?

Ales,
pentru că obiect?

Auto-ales?

II. Săpând după martiri

Bășicile afurisite din palmă.
Sudoarea de pe față.
Lama tot mai tocită a lopetii.
Și tot mai a-morțita lovitură în pământul înțesat cu pietre.

Din când în când, oase.
O tigvă spartă.
Podoabă.
Talisman.

Dar niciuna dintre moaște nu-i a ta.

V. Măsurând templul

[...]
Într-o pădure întunecoasă, demult, când Ioan a dat de niște crengi învârtite semănând a cifre –

9, 9, 9,
7, 7, 7,
6, 6, 6

– își imagina spânzuratorile și ștreangul de călău. Atunci și-a dat seama că se mișcă pe el însuși.

În Ann Arbor
și tu
ai atârnat
de-o funie.

VII. Mantia albastră

Urzitorule-al-Tapiseriei, așează firele înodate și încurcate ale vieții mele într-un tipar cu rost.

Țese-mi o mantie precum aceea a lui Ioan – albastră, albastră – pe care o purta scrutând pâlcul acela de stejari, întunecat.

X. Jertfele

Pe-atunci,

chiar ieri,
în dimineața asta,

am înșfăcat cuțitul, dar m-am intimidat de mielul behăind.

(Și totuși, am găsit moduri secrete de-al sacrifica.

Fără să trebuiască să-i aud glasul vreodată.)

XXXII. Cetatea

Gărzile de pe întăriturile mele picotesc, oboșiți să tot caute din ochi vreo mișcare pe coamele munților.

Așa că o iau tiptil pe scara în spirală spre înaltul turn din centru, de unde contemplan pacea și liniștea nopții. Stele orbitoare, nenumărate. Conjunții incredibile. Marte. Jupiter. Venus. Toate acolo sus unele-ntr-altele.
Tânjeam, în acest vis, să mă înalț de pe cetate. Sus. Mereu mai sus.

Se pot găsi întotdeauna martori după ce s-a prăbușit cetatea, după ce gărzile au fugit sau au fost ucise.

Iar povestea poate fi continuată de unde a fost lăsată cu ani sau secole în urmă. Avem timp,

credem,

să înțelegem, să reclădim peste ruine. Ruinele noastre. Avem timp.

Toate cele ce se petrec în lume, înafara cetății mele, dispar.

Mare foc de tabără al dușmanului se stinge. Un ultim fir de fum se înalță încet.

Ceea ce am căutat să anihilez, afară, acolo – deși nimic în sine – se risipește acum, odată cu acel fuior de fum care, la rândul lui, se pierde într-un văzduh ce nici el nu mai e văzduh.

Răul maiestros pe care l-au traversat în timpul atacului acum curge numai dacă îl văd eu astfel. (Dar nu mai trebuie să îl văd astfel)

La loc comanda.

Apa languroasă se subțiază până devine un firicel, care se scurge într-o crăpă-

tură în lut! – iar crăpătura se închide și dispare și ea.

Câmpul de bătaie, fără hotar, se-ngâl-benește și el, se usucă până se face praf, dispare.

Întăriturile mele se năruie. Cetatea mea – cu sanctuarul cel mai dinlăuntru – e-acum pustie

doar că...

Niciun zgomot. Niciun sclipet. Așa și trebuie să fie. Sunt – și-apoi nu mai sunt.

Sunt.

Și-ncă nu uit Babilonul. Mi-amintesc de străji, de turnuri. Niciuna din zidurile înalte n-a rămas nerisipită.

Mai târziu, hălăduind printre ruine, mă uitam pe jos după cioburi, mărunțișuri. Tot ce-am găsit au fost bucăți de calcar. Pe alocuri erau și fosile încă vizibile. Din vremuri de demult, pe când nici pome-neală de Babilon, ci totul era o mare nesfârșită acoperind pământul.

Babilon sau nu, mi-am spus, poate că o să am nevoie de vestigiile astea cândva – ca o dovadă. Poate că, într-o zi, dacă m-aș uita în urmă la viața mea, aș avea nevoie chiar și de acele moluște zdrobite.

Siphonia?
Doryderma?
Parasmilia?
Fenestella?

Și-atunci de ce, puțin mai târziu, am frecat bucățile fragile de calcar între degetul mare și arătător până le-am făcut praf? Oh, Babilonule.

¹ Legat de Pierre-Albert Jourdan, „Eu nu întreb de izvor, căci sunt numai cărpături prin care el s-ar irosi cu totul!”

Director: Carmen MIHALACHE Inițiator al seriei noi: Radu CÂRNECI

Redacția: Adrian JICU, Marius MANTA, Dan PERȘA,

Violeta SAVU, Ștefan RADU

• Revista apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România • Redacția: Str. Caișilor nr. 7 • Tel/ Fax: 0234-512497 • E-mail: ateneubc@gmail.com •
• Materialele nepublicate nu se restituie. • Tipărit la Tipografia „ELENA” Bacău, www.tipografiaelena.ro • ISSN 1221-5813 •
• Cititorii se pot abona direct, la redacție, sau cu plata prin virament la Trezoreria Bacău, cont: RO50 TREZ 0615 010X XX00 0317 •

5 19 48 4 65 10 00 072 1 2